

**Kereiti 3**

**KOTARA 4**

**SESOTHO**

**PUONG YA**

**LAPENG**

**Moralo**

**wa Thuto**

## MEKGWA YA HO HLOPHISA

Ho basebetsi-mmoho

Le ya amohelwa lenaneong la Puo Ya Lapeng ya NECT!

Hlokomela hore disebediswa tsa Kotara ya 2 ya Puo Ya Lapeng ya NECT di entswe ka nako e kgutshwane haholo. Ke ka baka leo re ananelang hore ditokiso le diphetoho di ka ba teng.

Re ka thabela hape le hore disebediswa tsena e be tsa hao, mme o sebetse mmoho le sehlopha sa rona ho tswela pele ho ntlafatsa phetolelo. E bang o fumana diphoso, ka kopo latela mokgwa ona ho di tlaleha:

- 1 Romela I-meile mona:  
[xitsonga@homelanguage.co.za](mailto:xitsonga@homelanguage.co.za)  
[tshivenda@homelanguage.co.za](mailto:tshivenda@homelanguage.co.za)  
[sepedi@homelanguage.co.za](mailto:sepedi@homelanguage.co.za)  
[siswati@homelanguage.co.za](mailto:siswati@homelanguage.co.za)  
[isizulu@homelanguage.co.za](mailto:isizulu@homelanguage.co.za)  
[isindebele@homelanguage.co.za](mailto:isindebele@homelanguage.co.za)  
[isixhosa@homelanguage.co.za](mailto:isixhosa@homelanguage.co.za)  
[sesotho@homelanguage.co.za](mailto:sesotho@homelanguage.co.za)  
[setswana@homelanguage.co.za](mailto:setswana@homelanguage.co.za)  
[afrikaans@homelanguage.co.za](mailto:afrikaans@homelanguage.co.za)  
[english@homelanguage.co.za](mailto:english@homelanguage.co.za)
- 2 Moleng wa sehloho sa molaetsa, ngola mohlodi wa tokomane eo o buang ka yona. Mohlala: Kereiti 3 Kotara 4 Moralo wa Thuto Maqephe 45–47
- 3 Ditabeng tsa hao I-meiling, bolela diphetoho tse tshwanetseng ho etswa. Kapa, mohlomong, etsa diphetoho bukaneng ebe o nka senepe sa leqephe leo, o le romele ka I-meile.
- 4 Ha o na le dintlha tse sa o kgotsofatseng puong tseo o ka ratang hore di elwe hloko, ka kopo ngola mohlodi wa tokomane moleng wa sehloho wa Imeile. Mohlala: BOPAKI BA PUO YA SEBAKA
- 5 Ebe, ditabeng tsa hao tsa I-meile, o hlalosa dintlha tseo.
- 6 Ka kopo romela I-meile tsohle di na le lebitso, mosebetsi le nomoro ya hao mohala, e le hore re tle tsebe ho hokahana le wena bakeng sa dipuisano le tlhakisetsa ha ho hlokahala.
- 7 **Re ya o leboha ka diphehiso tsa hao lenaneong lena! Re o tiisetse hore, phetolelo tse ntle, tse nepahetseng tsa puo tsohle di hlahisitswe ditokomane tsena.**

# Contents

Dintlha tsa Tsamaiso	v
Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta	xiii
<b>Beke 1 Mokotaba: Bohlokwa ba thuto</b>	<b>1</b>
Mantaha	3
Labobedi	9
Laboraro	16
Labone	24
Labohlano	29
<b>Beke 2 Mokotaba: Bohlokwa ba thuto</b>	<b>33</b>
Mantaha	35
Labobedi	41
Laboraro	48
Labone	55
Labohlano	60
<b>Beke 3 Mokotaba: Ho theola moya le ho ba le maikutlo a phodileng</b>	<b>65</b>
Mantaha	67
Labobedi	73
Laboraro	79
Labone	87
Labohlano	91
<b>Beke 4 Mokotaba: Ho theola moya le ho ba le maikutlo a phodileng</b>	<b>95</b>
Mantaha	97
Labobedi	103
Laboraro	109
Labone	117
Labohlano	122
<b>Beke 5 Mokotaba: Ho hlonama le ho sarelwa</b>	<b>127</b>
Mantaha	129
Labobedi	134
Laboraro	140
Labone	148
Labohlano	153

<b>Beke 6 Mokotaba: Ho hlonama le ho sarelwa</b>	<b>157</b>
Mantaha	159
Labobedi	165
Laboraro	172
Labone	179
Labohlano	184
<b>Beke 7 Mokotaba: Nalane</b>	<b>189</b>
Mantaha	191
Labobedi	197
Laboraro	204
Labone	213
Labohlano	218
<b>Beke 8 Mokotaba: Nalane</b>	<b>223</b>
Mantaha	225
Labobedi	231
Laboraro	238
Labone	247
Labohlano	251

# Dintlha tsa Tsamaiso

## Diphetho tsa Thuto

Kotareng ena, baithuti ba tshwanetse ho fihlela diphetho tse latelang:

### HO MAMELA LE HO BUA

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho tseba kapa ho bina diraeme ka dipina tse 4
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho ka nka karolo dipuisanong ka phaposiburutelong ho abela tsebo ya pejana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho buisana ka pale e badilweng ka kopanelo, ba sebedisa foreimi ya dipuisano ho tataisa.
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho iqapela dipale tsa bona bakeng sa mosebetsi wa pale ya boiqapelo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qoqa ka seo ba se ngotseng
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho utlwisisa mme ba kgone ho sebedisa tlotlontswe e latelang

thuto	sekolo se tlase	sekolo se phahameng	yunivesithi	fumana dikgarata	tlohela sekolo
monyetla	molao	mmuelli	moahlodi	kgotla	kgethollo
bong	kgethollo ya bong	moqolotsi wa ditaba	bamamedi	korola	tshoso
phonyoha	lemala	moya o phodileng	iketla	thuisa	terata
hlodisa	e makatsang	datha	tobetsa	sekorola	tikoloho
hatellehile moyeng	ngaka e sebetsang ka mafu a kelello	mala	kgathetse	phuthulohile	pontsho
letshwao	maikutlo	ho hlonama	sarelwa	lefu	lepato
leka-lekanya	sitisa	nahanela	ho eba le teboho	ho leboha	keletso
imolohile	mohopolo	nalane	bohohoholo	badimo	tshenyeho
mongwahakgolo	aha	aha hape	sebopeho	mosieme	lefatshe
ka tlasa ka tlasa	mohale	ditokelo	teka-tekano ya ditokelo	teka-tekano	mmuso
ipelaetsa	hloka toka	hlahlela	teronko	ho bua maikutlo	

**TLHOKOMEDISO YA MEDUMO LE MEDUMO**

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho ka kgetha medumo ka kutlo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hlokomela medumo e latelang ka boiketsetso
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho arola le ho kopanya medumo e latelang

oe	oi	ee	aa	oo	nth
tshw	ntshw	nkgw	ntsh	tjhw	mptjh

Baithuti ba tshwanetse ho ka arola mantswe a latelang ka medumo

moetapele	moeti	moepa	poelano	moedi	moemedi
moloi	koloi	baloi	loile	feela	seeta
meedi	meelelo	leeto	maano	mahlaahlela	baahi
maadimo	hlooho	sehlooho	sephooko	mookgo	nthunya
nthusa	nthoma	nthetsa	dintho	tshwara	tshwela
tshwaya	setshwantsho	tshwaile	tshwere	ntshwantsha	ntshwela
ntshwanela	ntshwere	ntshwarela	ntshwetsa	nkgwakgwatholla	nkgwesa
nkgwatha	nkgwathile	nkgwesitse	ntshitse	ntshiya	ntshupa
ntshupisa	ntsheditse	tjhwatla	tjhwatleha	tjhwatlehile	tjhwatlile
ntjhwatlela	mptjhe	mptjhane			

**HO BALA**

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho qapodisa mantswe a latelang

moetapele	moeti	moepa	poelano	moedi	moemedi
moloi	koloi	baloi	boi	loile	feela
seeta	tee	meedi	meelelo	leeto	maano
mahlaahlela	baahi	maadimo	too	hlooho	sehlooho
sephooko	mookgo	ntho	nthunya	nthusa	nthoma
nthetsa	dintho	tshwara	tshwela	tshwaya	setshwantsho
tshwaile	tshwere	ntshwantsha	ntshwela	ntshwanela	ntshwere
ntshwarela	ntshwetsa	nkgwakgwatholla	nkgwesa	nkgwatha	nkgwathile
nkgwesitse	ntsha	ntshitse	ntshiya	ntshupa	ntshupisa
ntsheditse	tjhwatla	tjhwatleha	tjhwatlehile	tjhwatlile	ntjhwatlela
mptjhe	mptjhane				

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala mantswa a latelang ka ho a sheba

Rebeca	lwanela	mmoho	fetola	molao	Taliban
Malala	monyetla	arohana	dikeledi	Zandile	thuisa
kgotso	kelello	nqane	ntlo	Munene	bodutu
setsheho	hlolohellwa	Bantu	hloname	metlae	maswabi
hlokahala	Tio	hlophisa	potoloha	aletare	dinepe
Shamiso	ntlheng	thaba	letamo	holenyana	Nkoli
lwanele	kgethollo	ditokelo	malapa		

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala seratswana se kopantsweng jwaloka ka mohlala o latelang:

Maobane ha ke ne ke dutse kamora ntlo. Ke ile ka utlwa ke jewa ke bodutu. Hape ho ne ho ena le ntho e neng e ntshwenya. Motswalle wa ka o mpoelletse hore a ke ke a ntshwarela. Ntho eo e ne e ntshwere ha bohloko. Ke ne ke dutse ke ipotsa hore na ebe ke entseng.

### KUTLWISISO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho noha/lepa seratswana ka ho bala ditshwantsho
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hopola diketsahalo tsa seratswana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta seratswana
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta diketsahalo tsa seratswana ka tatelano
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qala ho utlwisisa hore ho bolela eng ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ho amahanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba hao, ho akanya ka dintho tse o di bonang empa o sena bonnete ba tsona le ho nahana ka seratswana
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho nahanisisa ka seratswana ba sebedisa foreimi ya dipuisano
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho araba dipotso tsa kutlwisiso tse ngotsweng ka seratswana
- 8 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bopa kakaretso ka seratswana

### MONGOLO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho taka setshwantsho se bontshang moelelo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola sehloho kapa tse pedi ka ditshwantsho tsa bona
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho tlatsa foreimi ya mongolo e kgutshwane
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola diratswana tse 1 ba sebedisa foreimi ya ho ngola kapa moralo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola: lenane/ lengolo.

## HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho kgona balla hodimo dibuka tsa kereiti ya bona ka bokgoni ba bona le sehlopha mmoho le titjhere
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho sebedisa tlhokomediso ya medumo, ditlhahiso le elellwa mantswe a sebediswang kgafetsa ha ba bala.
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho qala ho hlokomela temoho ya matswe ka bona le kutlwisiso ya bo bona



## Disebediswa le thepa eo o e fumantshitsweng

---

Ela hlooko hore disebediswa tsohle tseo o di fumantshitsweng ke tsa sekolo.

Disebediswa di tla sebediswa hang feela mme di lokela ho hlokomelwa le ho anela bohle.

Kotareng ya 1, matitjhere a tla fumantshwa disebediswa tse latenag:

### 1 Ditjhate tsa Papatso tse 4

Sebedisa ditjhate tsena ho rala mosebetsi wa hao wa beke. Beke le beke, bapatsa medumo le mantswe; mantswe a sebediswang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba; ditshwantsho; mmoho le foreimi ya ho ngola.

### 2 Ditjhate tsa Mongolo

Bapatsa ditjhate tsena ka pele phaphosing ya boithutelo, e le hore di bonahale ho baithuti. Matitjhere a kereiti 1 le 2 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o sa kopanang. Matitjhere a kereiti 2 le 3 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o kopanang le mongolo o sa kopanang.

### 3 Kotara ya 2 Moralo wa Thuto 1

Sebedisa moralo ona wa thuto ho elellwa seo o tshwanetseng ho se ruta letsatsi ka leng. Mekgwa e fapaneng ya ho ruta e tla o thusa hore o rute jwang thuto ka nngwe. Bekeng tse pedi tse qalang kotareng ya 1, o tla latela lenane la tlwaetso.

### 4 Kotara ya 2 Tereka

Sebedisa tokomane ena ho tlatsa le moralo wa selemo wa ho ruta mmoho (ATP) le wa kotara. Bontsha ka ho tshwaya le ho beha letsatsi ha tekanyetso ya mosebetsi e fedile. Nahanisisa hantle ka tseo o di rutileng.

### 5 Kotara ya 2 Buka e Kgolo

Sebedisa buka e kgolo ya dipale ka nako ya dithuto tsa ho bala ka kopanelo. Kotara ena le dipale tse robedi – pale e le nngwe ka beke.

### 6 Kotara ya 2 Pokello ya Disebediswa

Pokello ya disebediswa e nale tse latelang:

- **Dipapetla tsa Mantswe tse** sebediswang bakeng sa tlotlontswe ya mokotaba, mantswe a sebediswang kgafetsa, medumo le mantswe. Di sehe mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsa mantswe mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswe.



- **Ditshwantsho tsa tlotlontswe ho tswa mokotabeng:** di sehe hantle mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsena tsa mantswe mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswe.
  - **Meqephe a tshebetso a dipale tsa boiqapelo:** o a fuwe bakeng sa mokotaba ka mong. Ho na le ditshwantsho tse 3 kapa tse 4 tse buang ka pale. Ho na le maqephe a 10 a tokomane – e le nngwe bakeng sa sehlotshwana sa bana. Eketsa ha ho hlokeha.
  - **Maqephe a mosebetsi wa tekanyetso** o a fuwe bakeng sa dipheto tsa baithuti le ntlha tsa bohlokwa tsa kotara.
- 7 Kotara ya 2: Leqephe la tshebetso la ho bala**  
O fuwe maqephe a tshebetso a ho bala a robedi bakeng sa kotara e le nngwe ka beke ho tloha bekeng ya 3 ho isa bekeng ya 10. Sebedisa maqephe ana a tshebetso le baithuti kaofela ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha. O na le maqephe a tshebetso a ho bala a 20. Eketsa ha ho hlokeha.



## Tsamaiso ya Beke le Beke: Dihora tse 7

- 1 Lenaneo la thuto le latela tsamaiso ya tlwaelo e tshwanang beke le beke.
- 2 Hona ho nolofalets a baithuti le matijhere ho latela tlwaelo ya tsamaiso ya beke.
- 3 Baithuti ba kgona ho itokisetsa mosebetsi o latelang ha ba se ba tlwaetse tsamaiso ya beke.
- 4 Tlwaelo ena ya tsamaiso e itshetlehile ho nako e lekantsweng ya Puo ya Lapeng ya CAPS: dihora tse 7 ka beke.
- 5 Tlwaelo ena ya tsamaiso e entswe ele karolo ya lenaneo la dipuo tse pedi mmoho le PSRIP EFAL ya lenaneo la thuto le hlophisitsweng.
- 6 Ka kopo bapatsa tlwaelo ena ya tsamaiso ka phaphosiburutelong mme o leke ka matla ho e tseba ka hlooho.

MANTAHA		LABOBEDI		LABORARO		LABONE		LABOHLANO	
Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15
		Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15
Mongolo	15	Mongolo	15	Mongolo	15				
Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15			Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15
Ho ngola	30			Ho ngola	30				
Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha			30
<b>1.45</b>		<b>1.15</b>		<b>1.45</b>		<b>1.00</b>		<b>1.15</b>	



## Boitokiso ba beke

---

Ho bohlokwa ho hopola hore lenaneo la Puo Ya Lapeng le fokoleditse matitjhere tlhokeho ya ho rala, empa BOITOKISO e sa le ntlha ya bohlokwa! Ha nngwe ka beke, motsheare wa mantsiboya kopanang le basebetsi-mmoho (matitjhere ohle a foundation Phase), le hlophise boitokiso mmoho.

### Ha o itlhopisa/ itokisa hopola ho:

- 1 Badisisa hantle Moralo wa Thuto wa beke.
- 2 Etsa bonnete bahore o utlwisisa le ho tseba mekgwa e fapaneng e tshwanetseng ho sebediswa. Ha ho se jwalo, eya karolong e bitswang 'Mekgwa e fapaneng ya ho ruta' mme o e bale ka moo o ka hloakang.
- 3 Kamorao ho seo, sheba hore ke dipapetla le ditshwantsho dife tse tla hlokahala bakeng sa bakeng sa tlotlontswe ya mokotaba, mantswe a sebediswang kgafetsa, medumo le foreimi ya ho ngola. Lokisa dipapetla tsa mantswe le ditshwantsho ka tsela e latelang:
  - a Seha dipapetla kapa ditshwantsho
  - b Leka ho di kgomaretsa pampering kapa lebokoseng
  - c Ha ho kgoneha, di lamineite kapa o di kwahele ka polasitiki.
  - d Dipapetla tsa thuto e itseng di kenye ka hara enfelopo kapa o di tlame ka kgwele ya rekere.
- 4 Bokelletsa di sebediswa tsohle tseo o ka di hloakang, ditshwantsho kapa dintho tsa nnete tse tshwarehang.
- 5 Etsa bonnete ba hore Buka e Kgolo e lokile.
- 6 Badisisa hantle mesebetsi e tshwanetseng e phethwa ka hara buka ya Tshebetso ya DBE.
- 7 Etsa bonnete ba hore Tereka ya hao e maamong a nepahetseng mme e bontshe kgatelopele eo o seng o e entse.



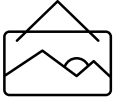
## Mokotaba le Lenane la ho Bala

NOMORO YA BEKE	MOKOTABA	PALE YA HO BALA KA KOPANELO	LEQEPHE LA MOSEBETSI LA HO BALA
1	Bohlokwa ba thuto	Bophelo ntle le meedi	1
2	Bohlokwa ba thuto	Ntwa ya Malala ya thuto	2
3	Ho theola moya le ho ba le maikutlo a phodileng	Zandile o ithuta ho thuisa	3
4	Ho theola moya le ho ba le maikutlo a phodileng	Munene o fumana thuso	4
5	Ho hlonama le ho sarelwa	Bantu o utlwile bohloko	5
6	Ho hlonama le ho sarelwa	Ho hopola Tio Pablo	6
7	Nalane	Leeto le leholo la Shamiso	7
8	Nalane	Mohale ya bitswang Simon Nkoli	8



## Kotara 1 Lenaneo la Tekanyetso

Lenaneo la tekanyetso le bopilwe ho latela Karolo 4 ya CAPS e amohetsweng. Sena se ka fumanwa kamora Teraka ya kotara e nngwe le e nngwe.



## Papatso ka Phaphosiburutelong

---

### DITJHATE TSA PAPTISO

- 1 O tla fumantshwa ditjhate tsa papatso tse nne tse mmala e fapaneng, ele karolo lenaneo lena.
- 2 Tjhate ya mmala ka nngwe e tla sebedisetswa ho bapatsa mantse a fapaneng a beke.
- 3 Sebedisa ditjhate ka tsela ena e latelang:
  - a **Tjhate e mmala o motala** – e bapatsa tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho tsa beke.
  - b **Tjhate e mmala o bolou** – e bapatsa mantse asebediswang kgafetsa a beke.
  - c **Tjhate e mmala o mosehla** – e bapatsa medumo le mantse a beke.
  - d **Tjhate ya mmala o mopinki** – e bapatsa foreimi ya ho ngola ya beke.
- 4 Mantse a ditjhateng tsena a lokelwa ho ntjhafatswa/ tjhentjhuwa beke le beke.
- 5 Ka kopo o se ke wa tlohela tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho selemo kaofela. Dipapatso di lokela ho tsamaelana le mokotaba o rutwang. Ha phaphosi ya borutelo e tletse ka mantse le ditshwantsho, baithuti ba ka hloleha ho ellelwa mantse le ditshwantsho tse ntjha.
- 6 Ha o qeta ho tlosa mantse le ditshwantsho tse itseng, di bokelle mme o di behe hantle ka faeleng.
- 7 Hlokomela mantse ana molemong wa ho a sebedisa selemong se lateng.

### TAFOLE YA MOKOTABA

- 1 Leka ho iketsetsa tafole ya mokotaba ka phaphosiburutelong.
- 2 Sebedisa sebaka sena ho bapatsa ditshwantsho le dintho tsa nnete tse tsamaelanang le mokotaba.
- 3 Ngola/ leibola dintho tsena mabitso, e le hore baithutia batle ba ithute tlotlontse ena.

# Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta



## Botsamaisi ba Phaposiborutelo

Maano a mang a botsamaisi ba phaposiborutelo a kentswe e le “mekgwa ya mantlha ya ho ruta”. Ke maano a sebediswang ka nako tsohle lenaneong lena, ka hoo ho bohlokwa hore titjhere e a utlwisise hantle.

*Sepheo:* Ho ntlafatsa nako e sebediswang nakong ya mosebetsi, boitshwaro ba moithuti le tshebedisano mmoho pakeng tsa baithuti. Ho fokotsa ditshitiso thutong. Ho kenyetsa le karolo ya papadi thutong.

### BODULO LE DIHLOTSHWANA TSE NYANE.

- 1 Ho bohlokwa ho hlophisa nako le ho ela hloko tsela eo o hlophang tsela eo baithuti ba dulang ka yona ka phaposiburutelong
- 2 Ha o etsa sena, ela hloko dinthla tse latelang:
  - a **Dudisa baithuti ho ya ka bokgoni bo fapaneng** – O seke wa beha baithuti ba sokolang mmoho, le sebetsang hantle mmoho. Kopanya baithuti hore phaposi yohle e be sebaka sa bokgoni bo fapaneng.
  - b **Dudisa baithuti ka leano la ho fokotsa ditshitiso kapa lerata le fetelletseng.** O seke wa dudisa baithuti ba kgathatsanang mmoho. O seke wa dudisa baithuti ba ratang ho bua ka phaposing mmoho.
- 3 Lenaneong lena la thuto, ho na le mesebetsi e tla hloka baithuti ba e etse ka dihlotshwana tse nyane.
- 4 E kaba dihlotshwana tsa baithuti ba 3–4, ba dutse mmoho. Etsa seo hore ha o bolella baithuti ho sebetsa ka “dihlotshwana tse nyane” ba kopane ka pele ka mokgwa o kgethehileng ntle le tshitiso.
- 5 Ha baithuti ba dutse ka mela, tsela e bonolo ya ho etsa dihlotshwana ke hore ba babedi ba dutseng ka pele ba retolohe ba shebane le ba ka morao ho bopa sehlopha kapele.
- 6 O seke wa tlohella baithuti ho etsa hlophiso ena ka bo bona. Haebe wena ya nkang qeto ka ho etsa dihlotshwana ka paposing le ho ruta baithuti ho bopa dihlopha tsena ka pele ka kgutso.
- 7 Ha o bona tshebetso ya sehlopha e se ntle, etsa diphethoho ho sehlopha. O seke wa qobella baithuti ho sebetsa mmoho.

### TSAMAISO YA DIPUISANO TSA DIHLOPHA

- 1 Ka hara lenaneo tsamaiso la thuto, hona le mesebetsi e mmalwa e hlokanang hore baithuti ba be le therisano ya dihlopha.
- 2 Kwetlisa baithuti ho etsa tse latelang:
  - a Qalong baithuti ba tshwanetse ho bopa dihlotshwana.

- b** Ka morao ho moo, baithuti ba eellwe potso kapa foreimi eo batlileng ho rerisanang ka yona.
- c** E be moithuti e mong le e mong o fumana monyetla wa ho araba potso e nngwe le e nngwe.
  - Moithuti wa 1 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 2 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 3 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 4 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 1 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 2 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 3 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 4 o araba potso ya 2
  - Jwalo jwalo
- 3** E kaba mohopolo o motle ho sebedisa thupa / lejwe / ntho.
  - a** Neha sehlopha ka seng ntho e mebala jwaloka thupa kapa lejwe.
  - b** Motho ya tshwereng ntho o ya bua mme ba bang bohle ba ya mamela.
  - c** Ha moithuti wa pele a se a buile, o tshwanetse ho fetisetsa ntho eo ho motho e mong.
- 4** Haeba dihlopha di tshwanetse fana ka tlaleho, baithuti ba se ba arabile kaofela, sehlopha se ka kgetha dikarabo tse nepahetseng bakeng sa potso e nngwe le enngwe.

### **MESEBETSI YA PHETOHO YA HO BALA**

- 1** Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o sebetsa le dihlopha tse pedi
- 2** Pakeng tsa dihlopha tsena tse pedi, ho bohlokwa honka “kgefutso” pele o lokisa bodulo ba baithuti ba ho sebetsa leqephe la mosebetsi le latelang.
- 3** Etsa hona ka mokgwa o latelang:
  - a** Ha o qetile ho sebetsa le dihlopha, laela sehlopha sa pele ditulong tsa bona.
  - b** Laela baithuti ho mamela ka hlooko
  - c** Etsa Mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti bohle.
  - d** Netefatsa hore baithuti ba maamong a ho bala leqephe la mosebetsi
  - e** Hlalosa mosebetsi o tla latela leqephe la mosebetsi
  - f** Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho qeta mosebetsi wa bona pele ba etsa mosebetsi o latelang – ba nke nako ya bona ho etsa mosebetsi ba sa potlake.
  - g** Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa le wena.
- 4** Kotareng ya 1, re kgothalletsa hore o sebedise mekgwa ena e 4 ya mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti:

### **Mosebetsi wa 1: Titjhere ore**

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlo etsa ditshitshinyeho tse fapaneng, jwaloka: ama hlooho; fofisa khaethe; swenya nko; tlola ha raro.
- 3 Qala ka hore 'titjhere ore', ebe baithuti ba etsa tshitshinyeho e boletsweng.
- 4 Ha o sa qala ka hore 'titjhere ore', baithuti ha ba etse letho, ba ema feela.
- 5 Ha moithuti a ka sisinyeha titjhere a sa qala ka hore 'titjhere ore', moithuti eo o dula fatshe ha a sa nka karolo.
- 6 Mohlodi ke moithuti ya salang a eme.

### **Mosebetsi wa 2: Mokatjana wa ho tjeka**

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlile ho bapala mmimo founung ya hao.
- 3 Ha baithuti ba utlwa mmimo, ba tjeke.
- 4 Hang ha mmimo o kgutsa, baithuti ba eme tsi!
- 5 Letsa o tima mmimo ka makgetlo, e le hore baithuti ba tjeke le ho ema feela ka makgetlo.

### **Mosebetsi wa 3: Tsoka, tsoka, ema**

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Ere: tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, ema!
- 3 Baithuti ba pheta se bolelwang ke titjhere, ba ntse ba tsoka mmele ya bona.
- 4 Ha ba fihla ho 'ema' ba tshwanetse ba eme tsi! ba kgutse.
- 5 Pheta sena ka makgetlo.

### **Mosebetsi wa 4: Nna le setulo saka**

- 1 Bolella baithuti hoe ma pela ditulo tsa bona. Ho be le sebaka pela bona.
- 2 Efa baithuti ditaello tseo ba tshwanetseng ho di latela – sena ba se etse ka pele mme ba kgutsitse.
- 3 Ditaello tsena tsohle di amana le ditulo tsa bona mme ba ithuta tshebediso ya maetelli.
- 4 Fana ka ditaello tse kang:
  - ema kamora setulo sa hao
  - phahamisa setulo sa hao
  - palama hodima setulo sa hao
  - tlola setulo sa hao
  - jwalo, jwalo.



## Mesebetsi ya ho bua ya molomo

Qalong ya thuto ya Sesotho ka Mantaha, Laboraro le Labohlano titjhere o tla etsa mosebetsi wa molomo. Tsena ke karolo ya ho mamela le ho bua ya lenane la thuto. Di radilwe ka hlooko ho neha moithuti ka mong monyetla wa ho bua.

### Ho ruta tlotlontswe ya mokotaba

*Sepheo:* Ho eketsa tsebo, menahano, le tlotlontswe ya thuto ho matlafatsa kutlwisiso ya ho bala le tsebo kakaretso. Ho thusa baithuti ka puo e batlehang e tla sebediswa ka Intermediate Phase.

- 1 Ruta baithuti mantswe a 3 a matjha a tlotlontswe ya mokotaba.
- 2 Sebedisa mokgwa wa 'PATS' ha o ruta tlotlontswe e ntjha.
- 3 PATS e hlalosa Supa, Etsa, Jwetsa le Bua.
- 4 Ha ho bonolo ho ruta mekgwa ena kaofela ka nako e le nngwe, etsa eo o ka e kgonang.
  - a Supa – setshwantsho kapa ntho e itseng ha ho hlokeha
  - b Bontsha ka mmele moelelo wa lentswe.
  - c Bolella baithuti hore mokotaba ke eng. Fana ka mohlala o bonolo.
  - d Sebedisa lentswe polelong.
- 5 Hang ha o se o rutila tlotlontswe ya mokotaba bekeng, maneha mantswe ao tjhateng ya papatso ya mantswe mmoho le a ditshwantsho.
- 6 Ha se baithuti bohle ba tla hopola tlotlontswe ena ka pele. O seke wa tshwenywa ke sena mme o se ke wa pheta phetisa baithuti mantswe ana kgafetsa
- 7 Baithuti ba utlwa mantswe a matjha hangata ha mokotaba o ntse o rutwa, mme ba tla ba le monyetla wa ho iketsetsa tlotlontswe ya bona.

### Pina kapa Raeme

*Sepheo:* Ho matlafatsa tsebo ya tlotlontswe e ntjha ya baithuti. Ho ithuta ka ho bapala

- 1 Pina kapa Raeme eo o tlo e ruta baithuti e ngotswe ka hare ho Moralo wa Thuto.
- 2 Ha nako e ntse eya baithuti ba tla tseba dipina kapa diraeme tsena, mme ba tla ipinela ka bolokolohi.
- 3 Ha o qala ho tsebisa baithuti pina kapa raeme ba rute mantswe, diketso le morethetho. (ha o le teng)
- 4 Ruta baithuti pina kapa raeme mola ka mola ka mokgwa o latelang:
  - a Binela kapa o balle baithuti pina kapa raeme kaofela o ntse o hlalosa mantswe ha ho hlokeha.
  - b Bina kapa o bale mola o qalang mme baithuti ba o sale morao.
  - c Bina kapa o bale mola wa bobedi mme baithuti ba o sale morao

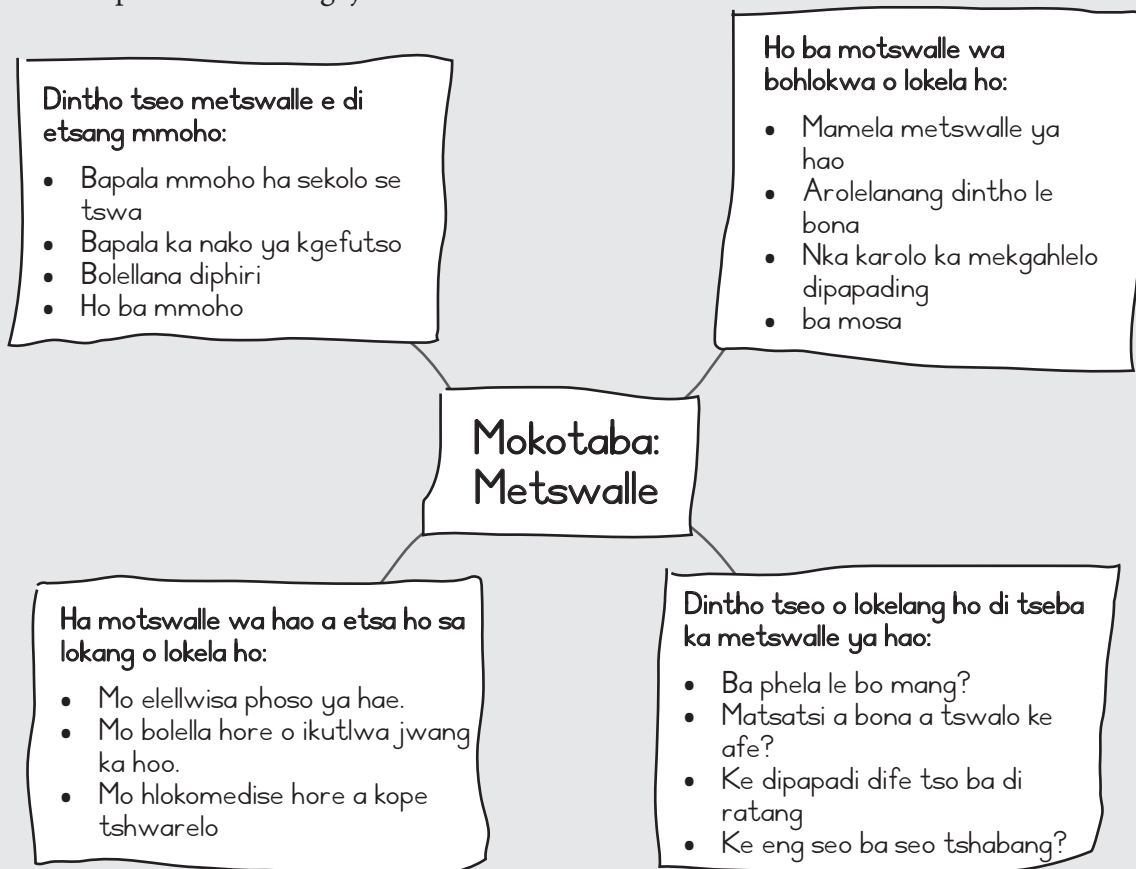


- d Bina kapa o bale mola wa pele lewa bobedi mmoho mme baithuti ba ho sale morao.
  - e Tswela pele ka mpkgwa ona ho fihlela baithuti ba utlwisisa pina kapa raeme kaofela.
- 5 Kamehla hopola ho etsa diketso ha o bina pina kapa o bala raeme.
  - 6 Kopa baithuti ho bina pina eo ba e ratang pheletsong ya letsatsi. Ena ke tsela e monate ya ho bona ho kenya lerato la puo.

### Tsebisana ka Mokotaba: Phuputso ya tsebo ya sethatong/ kgale

**Sepheo:** Ho fuputsa le ho ananela tsebo ya sethatong ya baithuti ka mokotaba o tlileng ho rutwa le ho eketsa tsebo hoe o ba seng ba ena le yon aka ha mokotaba ... Ho bontsha ka moo thuto e ka ralwang ka teng ho sebediswa mmapa wa kelello.

- 1 Mosebetsing ona titjhere o qala ka ho etsa mmapa wa kelello tlapangollong.
- 2 Titjhere o taka sedikadikwe tlapangollong ebe o ngola mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 3 Jwale e be titjhere o botsa hore: Ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?
- 4 Titjhere o ngola dintlha tsa baithuti ho potoloha mmapa wa kelello. Titjhere o bokella dikarabo tse tshwanang mmoho.ho. Mohlala: Haeba mokotaba ke 'Metswalle' o tla ba le mmapa o shebahalang tjena:



- 5 Bekeng ya bobedi titjhere o tla sebedisa mmapa wa kelello ho hopotsa baithuti ka seo ba ithutileng sona bekeng ya pele.

- 6 Titjhere o tla botsa baithuti tjena: Ke dintho difeng tse ntjha tse thabisang tseo re ithutileng tsona ka mokotaba ona ho fihlela ha kana.?

### **Pale ya Boiqapelo Beke ya 1**

*Sepheo:* Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo, le ho sebedisa tsebo ya bona ya sehlooho le boiqapelo ho etsa pale e nang le moelelo. Ho aha tsebo ya baithuti ya ho aha tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa sebedisa mmoho ka kutlwano ka dihlopha tse nyane.

- 1 Mosebetsi ona o fa baithuti monyetla wa ho sebedisa boinahanelo le boiqapelo ba tlotlontswe ya mokotaba le bokgoni ba tatelano ya dintlha ho iketsetsa pale e ntjha.
- 2 Bolella baithuti ho bopa dihlopha tse nyane.
- 3 Neha sehlopha ka seng leqephe la tshebetso la mokotaba. Leqephe lena o tla le fumana ka pokelletsong ya disebediswa.
- 4 Maqephe ana a na le tatelano ya 3–4 ya ditshwantsho tse ka sebediswang ho bopa pale e tsamaelanang le mokotaba.
- 5 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 6 Efa baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 7 Ka mora moo moithuti ka mong sehlopheng o fumana monyetla wa ho phehisa ka seo a se nahanang.
- 8 Tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho mamela ha baithuti ba ntse ba bua ka pale ya bona.
- 9 Phutha Maqephe a tshebetso kaofela mme o a behe/boloke hantle bakeng sa ho a sebedisa bekeng e latelang.
- 10 Kgothaletsa baithuti ho phetela ba lelapa la habo bona dipale tsa bona.

### **Pale ya Boiqapelo Beke ya 2**

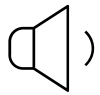
*Sepheo:* Neha baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo le ho sebedisa tsebo ya sehlooho ho qapa pale e nang le moelelo. Ho aha bokgoni ba baithuti ba tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisanammoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Hlophisa baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha se seng le se seng leqephe la tshebetso la mokotaba.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng ba entse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebeta ka dihlopha ho nka qeto ka pale ya sehlopha.
- 5 Hopotsa baithuti hore dipale tsa bona e lokela ho ba tsa boiqapelo, empa di tsamaellane le ditshwantsho.
- 6 Bitsa phaposi yohle ho tsepamisa maikutlo.
- 7 Kopa dihlopha 1–2 ho arolelana dipale tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dipale tsa bona.

## Puisano mabapi le ho Bala ka Kopanelo

**Sepheo:** Ho ruta baithuti bohlokwa ba ho nahana le tsebo ya ho akaretsa le ho ba neha monyetla wa ho hodisa tsebo ya bona. Ho aha boitshepo ba baithuti ka ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohile ho ithuta le ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohi, ho hlahlola, ho amanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba bona, ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang empa o sena bonnete ba tsona. Ho neha baithuti monyetla wa ho sebedisana mmoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Dipuisano tsa ho bala ka kopanelo di etswa ka Labohlano.
- 2 Qala ka ho ngola foreimi ya dipuisano tlapangollong.
- 3 Ebe o bala le ho hlalose tse baithuti foreimi ya puisano.
- 4 Baithuti ba lokela ho utwisisa hore ha hona kgahlano ho dipotso tse bulehileng. s – dikarabo tse fapaneng le maikutlo a fapaneng di amohelehile.
- 5 Qetellong ya thuto, beha baithuti maemong a ho mamela ka hlooko.
- 6 Metsotsong ya ho qetela botsa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha sa baithuti ho fana ka dikarabo tsa bona.
- 7 Leboha baithuti ka ho fana ka dikarabo le diphehiso.
- 8 Ha dikarabo di fosahetse, kapa di hloka tlhalosetso e batsi, araba baithuti kapa botsa dipotso tsa tlhakisetso.



## Tlhokomediso ya medumo le medumo/Mongolo

### Kereiti ya 1&2 (Ho fihlela lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya medumo le medumo le mosebetsi wa Mongolo di ya amana leanong lena.

## Matlafatso ya Medumo le Mantswe a fetileng: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

**Sepheo:** Ho hlahlola temoho ya baithuti ya medumo le ho hopola medumo le mongolo o rutilweng. Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya medumo le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho sebedisa ditebello tsa tekanyetso ho fana ka lesedi la tekanyetso e tswelang pele.

- 1 Ka Mantaha ka nako ya mongolo baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo wa bona ka ho phetha medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng bekeng e fetileng.
- 2 Laela baithuti ba bule dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Kamora moo bolella baithuti ho mena leqephe mahareng mme ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng (margin), le 6–10 moleng o mahareng a leqephe. (Palo ya medumo, dinoko le mantswe di tla fapana ho ya ka thuto e nngwe le e nngwe)

- 4 Bolella baithuti ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ha o le bitsa – ba ngole ka thoko ho nomoro e nepahetseng. Ha ba sa kgone ho ngola modumo kapa lentswe ba ngole letshwao la deshe (-).
- 5 Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso e potlakileng ho lekola hore ba ntse ba hopola ho ngola medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng ona.
- 6 Bolella baithuti hore ba tlo lekola difoniki le mongolo wa bona.
  - Ba tlameha ho lekola hore ba tseba ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ka nepo.
  - Ba tlameha le ho lekola hore ba bopa ditlhaku tsa bona ka nepo.
- 7 Qapodisa medumo, dinoko le mantswe a ka moralong wa thuto.
- 8 Laela baithuti hore ba nke pensele e le nngwe ya mmala ba e sebedise ho lokisa mesebetsi ya bona.
- 9 Ngola dikarabo tse nepahetseng tlapangolong, o bitsa modumo ebile o hlalosa mohato wa ho ngola.
- 10 Bolella baithuti hore ha ba ile ba thatafalla ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku, ba sebedise matsatsi ao a beke ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi oo.
- 11 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokanang thuso.

### **Thuto ya Modumo o Motjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe**

*Sepheo:* Ho ntshetsa pele bokgoni ba moithuti ba temoho ya difoneme. Ho ruta baithuti difoniki le dinoko tsa puo ya lapeng ka mokgwa o hlakileng le o itlhopileng, le ho itlwaetsa ho lemoha le ho sebedisa difoniki le dinoko tse rutuweng.

#### **Tsebisiso ya modumo o motjha**

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /p/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Buisana le baithuti kamoo modumo /p/ o tshwanang Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane. /le kamoo o fapaneng Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane.
- 4 Bakeng sa tuma-notshi, bontsha baithuti modumo oo tihateng ya alfabeto.
- 5 Botsa baithuti hore: Na o ka hopola mantswe a mang a qalang ka modumo ona /p/?
- 6 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **pere, apole,**  
(**phantswe a mane**)

#### **Tsebisiso mantswe a matjha**

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o bontsha baithuti papetla: **pere, apole,**  
(**phantswe a mane**)
- 2 Kopa baithuti ba phethe lentswe leo o hatella modumo o wa beke o ka sehloohong.
- 3 Beha dipapetlana tsa mantswe tihateng ya papatso ya medumo.

## Ho ngola Tlhaku/Ditlhaku tse Ntjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

*Sepheo:* Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola kerafeme (grapheme) tse tsamaellanang le foneme e rutilweng.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa medumo e rutilweng ka nepo.
- 2 Bontsha baithuti ka ho ngola modumo oo tlapangolong – hlalosa o bontshe mohato wa ho bopa tlhaku eo.
- 3 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho ditafoleng tsa bona.
- 4 Ema o furalletse baithuti, mme o phahamise letsoho le letona.
- 5 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letona ba o latele/etsise ha o ngola tlhaku moyeng.
- 6 Phetha mokgwa ona le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 7 Bolella baithuti ho sebetsa le metswalle ho ngola modumo/tlhaku mekokotlong ya bona ka menwana ya bona.
- 8 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola medumo ditafoleng tsa bona ka menwana ya bona.
- 9 Qetellong, bontsha baithuti hape mohato wa ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangolong.
- 10 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 11 Baithuti ba sehelle mola ka tlasa modumo o rutilweng lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe e ngotsweng.

## Ho arola le ho kopanya mantswe: Labone la beke e nngwe le e nngwe

*Sepheo:* Ho ntshetsa pele temoho ya baithuti ya difoneme, le bokgoni ba ho arola le ho kopanya difoneme le dinoko tse rutilweng. Hona, ho tla ba thusa ho bala le ho ba bangodi ba ikemetseng. Ho eketsa bokgoni ba ho lemoha difoneme le dinoko ha bonolo.

### Ke a etsa...

- 1 Qala ka lentse le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentse: **pere**
- 3 Arola lentse ho ya ka medumo ya lona: /p/e/r/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: /p/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /e/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentse: /r/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentse: /e/
- 8 Ngola lentse lena tlapangolong: **pere**
- 9 Bontsha baithuti ka ho supa hore o kopanya jwang medumo ho etsa lentse.
- 10 Kamora moo, qapodisa senoko sa pele ya lentse. /pe/

- 11 Ho latele senoko sa bobedi ya lentswe: /re/
- 12 Supa o bontshe baithuti ho kopanya dinoko ho etsa lentswe: /pe/-/re/
- 13 Phetha sena ka lentswe le leng la thuto ya Laboraro.

### Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentswe apole: **apole**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele lentsweng lena ke ofe? /a/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi lentsweng lena ke ofe? /p/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro lentsweng lena ke ofe? /o/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa bone lentsweng lena ke ofe? /l/
- 7 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela lentsweng lena ke ofe? /e/
- 8 Kopa baithuti ho arola lentswe ka ka medumo eo le bopilweng ka yona: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **apole**
- 10 Kopa baithuti ba o thuse ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele lentsweng lena ke sefe? /a/
- 12 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /po/
- 13 Botsa baithuti hore: Senoko sa ho qetela ke sefe? /le/
- 14 Laela baithuti ho kopanya dinoko ho etsa/bopa lentswe: /a/-/po/-/le/ = **apole**
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

### Fumana Lentswe: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe

*Sepheo:* Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya medumo. Ho fa baithuti monyetla wa ho ntshetsa pele tsebo ya bona ya ho bopa mantswa. Ho eketsa bokgoni ba bona ba ho lemoha/elellwa medumo ha bonolo.

Taka tafole ena e latelang tlapangolong. Netefatsa hore e kentse medumo eo baithuti ba ithutileng yona ka Labobedi le Laboraro.

<b>th</b>	<b>l</b>	<b>o</b>
<b>nn</b>	<b>p</b>	<b>a</b>
<b>nk</b>	<b>e</b>	<b>m</b>

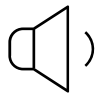
### Bontsha (Model)

- 1 Hopotsa baithuti medumo ya beke, mohlala: /p/ le /m/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ba tla fumana fela metsotso e meraro ho fumana mantswa a mangata eo ba ka a bopang ba sebedisa medumo le didumammoho tse ka hara mabokose.

- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka::  
/p/ – /m/
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ba sebedisa medumo e meng le e meng e ka mabokosong. Ha ba a tlameha ho sebedisa feela /p/ le /m/
- 6 Bontsha baithuti ho etsa lentswe le leng, jwaloka: /m/ – /o/ – /th/ – /o/
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka etsa mantswe ba sebedisa modumo wa beke, jwaloka ka **pelo**, kapa ba sebedisa modumo o mong le o mong e ba o ratang, jwaloka **nkela**.

### Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole sehlooho: **p, m**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **peo, palo, pelo, poma, ema, thapo, monna, nko**



## Tlhokomediso ya Medumo le Medumo/Mongolo

### Kereiti 2&3 (hang ha lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya Medumo le Medumo le Mongolo di ya amana lenaneong lena.

### KEREITI 2 KOTARA 3-4

#### MONGOLO

### Mantswe a fetohang: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

**Sepheo:** Ho phecola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho sheba diphethoho tse ka fetolang moelelo wa lentswe kapa wa polelo.

**Hlokomela:** Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha ba se ba ithutile bongata ba mongolo o kopaneng, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka **MONGOLO O KOPANENG**.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla matlafatsa bokgoni ba bona ha ho ngola ka mongolo o kopaneng ka ho phetha medumo le mantswe a ithutilweng bekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng, ba tlola mola pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Ngola polelo eo ho fanweng ka yona ka moralong wa thuto tlapangollong pela nomoro ya 1, ka tsela ena:

- Ke batla buka.
- 5** Laela baithuti ho kopolla dipolelo dibukeng tsa bona.
- 6** Latela ka ho laela baithuti ho ngola maemedi a fapaneng pela dinomoro ka tsela ena:
- Ke
  - Le
  - Re
  - Ba
- 7** Laela baithuti ho ngololla dipolelo, ba sebedisa e nngwe le e nngwe ya maemedi.
- 8** Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso ya potlako ho sheba hore na ba ntse ba hopola ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 9** Tsebisa baithuti hore ba lekola tsebo ya bona ya difoniki le mongolo.
- 10** Qetellong ya thuto, ngola dipolelo ka nepo tlapangolong, o bitsa medumo ebile o hlalosa tsela/mohato wa mongolo o kopaneng ha o etsa jwalo.
- 11** Botsa baithuti ho tshwaya paterone eo ba e bonang, jwaloka: moo polelo e fetohang teng.
- 12** Sehella paterone e nngwe le e nngwe mola:
- Ke batla buka.
  - Le batla buka.
  - Re batla buka.
  - Ba batla buka.
- 13** Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala itokisetsa mosebetsi.
- 14** Bollella baithuti hore ha ba ile ba thatafalla ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo no ntlafatsa mosebetsi oo.
- 15** Qetellong ya letsatsi phutha dibuka tsa baithuti mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokang thuso. Baithuti ba bang ba ka hlolwa ke difoniki ha ba bang ba ka hlolwa ke mongolo o kopaneng.



## KEREITI 3 KOTARA 1-2

### MONGOLO

#### **Mantswe a Bonngwe le Bongata: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe**

*Sepheo:* Ho phekola kapa ho matlafatsa tsebo ya baithuti ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntlafatsa tsebo ya ho bala ka ho thusa baithuti ho lekola dipaterone tse fetolang lentse ho ya ka sehlongwa pele sa lebitso

*Hlokomela:* Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsofatsa ba laele hore ba qetele mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe a rutuweng dibekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi le sehlooho **Bonngwe le Bongata ba Mantswe.**
- 3 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng ba etse sena ba tlola mela pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore ba tseba ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola mosebetsi wa bona wa difoniki le mongolo.
- 6 Bitsa mantswe a bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba lokela ho ngola mantswe ana pela dinomoro tseo ba di ngotseng ka tsela ena.
  - motho
  - lesapo
  - seeta
  - nonyana
  - bohobe
- 7 Kamora mona, laela baithuti ho ngola bongata ba mantswe ana.
- 8 Metsotsong e mehlano ya ho qetela ya thuto, ngola dikarabo tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa mokgwa/tsamaiso ya mongolo o kopaneng.
- 9 Botsa baithuti ho supa paterone eo ba e bonang, jwaloka moo mantswe a fetohang.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone ka tsela ena.

#### **Mantswe a Bonngwe le Bongata**

- 1 motho  
batho
- 2 lesapo  
masapo
- 3 seeta  
dieta

4 nonyana  
dinonyana

5 bohobe  
mahobe

- 11 Bolella baithuti ho nahana ka moo mantswe ana a fetohang ka teng ha ba bala le ha ba ngola.
- 12 Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala ho tshwaya mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo ho ikwetlisetsa mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokang thuso. Baithuti ba itseng ba ka thatafallwa ke medumo, ha ba bang ba ka thatafallwa ke mongolo o kopaneng!

### KEREITI YA 3 KOTARA YA 3-4

#### MONGOLO

#### **Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata: Mantaha o mong le o mong.**

*Sepheo:* Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha tsela eo mantswe a fetohang ka yona dipolelong ho ya ka mofuta wa lebitso.

*Hlokomela:* Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsafatsa, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe eo ba ithutileng ona bekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho

#### **Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata**

- 3 Ka mora moo, ba bolelle hore ba ngole dinomoro 1-5 ka pela mola o ka thoko bukeng ba tlole mela pakeng tsa dinomoro.
- 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore na ba ntse ba hopola ho ngola mantswe eo ba ithutileng ona.
- 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola medumo le mongolo wa bona.
- 6 Bitsa dipolelo tsa bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba ngole dipolelo tsena pela dinomoro tseo ba di ngotseng.

#### **Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata**

- 1 Ho na le motho ka tlung.
- 2 Ntja e ja lesapo.
- 3 Seeta sa ka se lahlehile.
- 4 Nonyana e fofela hodimo.

- 5 Mme o rekile bohobe bo monate.
- 7 Ka mora mona, laela baithuti ba ngole dipolelo tsena ba fetola mantswe a bonngwe ho bongata.
- 8 Metsotsong ya ho qetela ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa mokgwa le tsela ya ho ngola mongolo o kopaneng.
- 9 Kopa baithuti ho supa paterone e nngwe le e nngwe eo ba e bonang, jwaloka ka moo lentswe le fetohang teng.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone tsena ka tsela ena:  
**Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata**
  - 1 Ho na le motho ka tlung.  
Ho na le batho ka tlung.
  - 2 Ntja ya ka e ja lesapo.  
Ntja ya ka e ja masapo.
  - 3 Seeta sa ka se lahlehile.  
Dieta tsa ka di lahlehile.
  - 4 Nonyana e fofela hodimo.  
Dinonyana di fofela hodimo
  - 5 Mme o rekile bohobe bo monate.  
Mme o rekile mahobe a monate.
- 11 Bolella baithuti ho ehlwa dipaterone tsena ha ba ngola kapa ha ba bala.
- 12 Laela baithuti ba nke pensele ya mmala ba tshwaye mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a beke eo ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi o ngole mabitso a baithuti ba hlohang thuso. Baithuti ba itseng ba tla thatafallwa ke difoniki ha ba bang ba tla thatafallwa ke mongolo o kopaneng.

## MEDUMO

### **Ho Phetha medumo ka mokgwa wa ho Arola le ho Kopanya: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe.**

*Sepheo:* Ho ntshetsa pele tlhokomediso ya medumo le bokgoni ba ho kopanya le ho arola difoneme le dinoko tse rutuweng, hore ba be le bokgoni ba ho bala ka boikemelo. Ho eketsa bokgoni ba baithuti ba ho lemoha medumo le dinoko ha bonolo.

#### **Seo ke se etsang...**

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Bitsa lentswe: **apole**
- 3 Arola lentswe ka medumo, ka tsela ena: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /a/

- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /p/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /o/
- 7 Qapodisa modumo wa bone wa lentswe: /le/
- 8 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /e/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **apole**
- 10 Supa o bontshe baithuti ho kopanya medumo ho etsa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/= apole
- 11 Ka mora moo, qapodisa senoko sa pele sa lentswe: /a/
- 12 Qapodisa senoko sa bobedi sa lentswe: /po/
- 13 Qapodisa senoko sa boraro sa lentswe: /le/
- 14 Bontsha ka ho supa le ho kopanya dinoko ho bopa lentswe: /a/-/po/-/le/
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

### Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le le leng la thuto ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **pere**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele ke ofe? /p/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi ke ofe? /e/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro ke ofe? /r/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela ke ofe? /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /p/-/e/-/r/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **pere**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /p/-/e/-/r/-/e/
- 10 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele sa lentswe ke sefe? /pe/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /re/
- 12 Bolella baithuti ho kopanya dinoko ho bopa/etsa lentswe: /pe/-/re/ = pere
- 13 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

### O a etsa (moithuti)

- 1 Bolella baithuti ba ntshe dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho: **Mantswe a p**
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng
- 3 Bitsa dinoko tse hlano kapa mantswe ho tswa moralong wa thuto.
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ana pela nomoro e nepahetseng. Ba sebedise tsebo ya bona ya ho arola le ho kopanya ho ba thusa ho peleta mantswe ana.
- 5 Baithuti ba sehe mola ka tlasa modumo o ka sehloohong.
- 6 Metsotsong e mebedi e qetelang ya thuto, ngola mantswe a nepahetseng tlapangolong, ebe o sehella modumo o ka sehloohong.
- 7 Bolella baithuti ho tshwaya mesebetsi ya bona ka pensele ya mmala.
- 8 Hlalosetsa baithuti hore ba tla ithuta ho ngola modumo o na ka mongolo o kopaneng thutong e latelang.

**Kantle ho karolo e hodimo e tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Kereiti 1–2 wa Labone le leng le le leng.**

## MONGOLO

### **Ho ngola tlhaku/ditlhaku le mantswe a matjha: Mantaha le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe**

*Sepheo:* Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola dikerafeme tse nyalanang le difoneme tse seng di rutilwe.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa modumo o seng o rutilwe ka mongolo o kopaneng ka nepo.
- 2 Ruta boholo le bonnyane ba tlhaku e nngwe le e nngwe.
- 3 Bontsha o ngola modumo tlapangollong, hlalosa tsela/mohato eo tlhaku e bopuwang ka yona.
- 4 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho tsa bona ditafoleng tsa bona.
- 5 Ebe, o ema o furalletse baithuti o phahamisitse letsoho la hao le letona.
- 6 Bolella baithuti bana ba sebedisang letsoho le letona ho o latela/etsisa ha o ngola tlhaku/ditlhaku moyeng.
- 7 Ka mora mona, pheta ketso ena le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 8 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane ba bona ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 9 Kamora sena bolella baithuti ho ngola ditlhaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.
- 10 Qetellong, bontsha baithuti ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangollong.
- 11 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 12 Ha o bontsha ketso ya ho ngola, hatella ka moo ditlhaku tsa mongolo o kopaneng di harelanang kapa di tshwaranang ka teng.
- 13 Baithuti ba sehelle modumo lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe mola.

**Kantle ho polelo ya bo 12, mosebetsi ona o tshwana hantle le wa Kereiti ya 1–2.**

## MEDUMO

### **Ho fapanya ditlhaku: Labone la beke e nngwe le e nngwe:**

*Sepheo:* Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha le ho supa phethoho e le nngwe lentsweng e fetolang moelelo wa lentse.

#### **Ke a etsa .....(titjhere)**

- 1 Hlalosa hore kajeno, re tlo matlafatsa bokgoni ba rona ba ho fumana diphetoho tse nnyane mantsweng. Sena se re thusa ho ntshetsa pele bokgoni ba rona ba ho bala.
- 2 Ngola mantswe a mabedi eo ho fanweng ka yona moralong wa thuto tlapangollong, jwaloka: pere, bere

- 3 Hlalosa hore re tlo leka ho supa hore ke modumo ofe o le mong o fapaneng mantsweng ana a mabedi.
- 4 Bontsha barutwana ha o supa phapang ya mantswa: pere, bere
- 5 Hlalosa hore a fapane kae, mohlala: /p/ le /b/ medumo ena e fapane empa e meng kaofela lentsweng e ya tshwana.

### Re a etsa...(titjhere le baithuti)

#### Karolo ya 1

- 1 Ngola mantswa a mabedi eo o a filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: sela, sala
- 2 Botsa baithuti: Mantswa ana a mabedi a fapane kae?
- 3 Bitsa moithuti a le mong ho tlo sehella seo mantswa ana a mabedi se fapanang ka sona, mohlala: sela, sala
- 4 Hlalosa phapang pakeng tsa mantswa ana a mabedi.

#### Karolo ya 2

- 1 Ngola lentswa le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: bela
- 2 Botsa baithuti: **Ke modumo ofe o ka o fetolang lentsweng lena ho le etsa lentswa le letjha?**
- 3 Ngola lenane la mantswa a fapaneng a matjha eo bathuti ba o fang ona, mohlala: bula, bala, pula, fula, sela

#### Ke a etsa...

- 1 Ngola lentswa le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: mela
- 2 Botsa baithuti sena: **Ke modumo ofe o le mong e o ka o fetolang lentsweng lena ho etsa lentswa le letjha?**
- 3 Laela baithuti ho etsa mantswa a mang a mangata a matjha, ba fetola fela modumo o le mong lentsweng leo.
- 4 Qetellong ya thuto, bitsa baithuti ka bonngwe.
- 5 Bitsa baithuti hore ba tlo ngolla mantswa a bona a matjha tlapangollong.
- 6 Bala mantswa kaofela, o hlalose hore ke modumo o feng o fetotsweng lentsweng le leng le le leng. **bela, pela, mala, fela**

### MEDUMO

#### **Bopa/Fumana lentswa: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.**

*Sepheo:* Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya difoniki tse rutuweng. Ho fa baithuti monyetla ba ho matlafatsa bokgoni ba ho bopa mantswa. Ho eketsa temoho e bonolo ya mantswa:

Taka tafole ena tlapangollong. Ngola medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi. E ka kenyetse le dihlongwapele.

<b>ph-</b>	<b>i</b>	<b>p</b>	<b>ntl-</b>
<b>th-</b>	<b>b</b>	<b>a</b>	<b>u</b>
<b>l</b>	<b>e</b>	<b>m</b>	<b>t</b>

### Etsa ka ho bontsha

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**ph**/ le /**th**/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangollong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /th/-/i/-/b/-/a/ = thiba
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise /th/ le /ph/ feela.
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentse le leng jwang, jwaloka: /b/-/u/-/l/-/a/=bula
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe a mang ba sebedisa medumo ya beke jwaloka, “phetha” kapa mantswe a senang modumo wa beke, “leba”

### Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: ph, th
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **pheta, phala, phela, thiba, thebe, thepa, thuba, thula, matha, phutha lema, leba, lepa, ntle, mantle.**

**Kantle le mosebetsi o tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Gr 1–2 Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.**



### Ho Bala ka Kopanelo le Maano a Kutlwisiso.

Pale e tjha ya ho bala ka kopanelo e balwa beke le beke.

Ho bala ka kopanelo ho etswa ka mokgwa o latelang.:

Mantaha Boitokisetso pele o bala

Labobedi Padiso ya pele.

Labone Padiso ya bobedi

Labohlano Diketsahalo/mesebetsi kamora ho bala

Ha o itokisetsa ho bala ka kopanelo, etsa bonnete ba hore baithuti ba dutse hantle moo ba tla kgonang ho bona buka e kgolo hantle.

Hopotsa baithuti ka seo o se lebelletseng ka nako ya ho bala ka kopanelo jwaleka:

- Dula hantle o kgutsitse.
- **Beha matsoho a hao pakeng tsa dirope / (phutha matsoho a hao).**
- **Tadima ka hlooko o nahane ka pale.**
- **Kgutsang (bontsha ka ho beha monwana molomong)**

***Sepheo sa bohlokwa sa ho bala ka kopanelo lenaneong lena, ke se latelang:***

- 1** *Baithuti ba ba le boiphihelo ba hore ho jwang ho bala pale e boima, ba bile ba e bala kaofela ba le bang. Hobane baithuti ha ba na taba le tataiso kapa tsamaiso e nepahetseng ya ho bala, ba ka tsepamisa maikutlo a bona dikateng tsa pale le dibapadi. Baithuti ba ka natefelwa ke dipale, le ho ba le lerato la ho bala.*
- 2** *Ha titjhere a ntse a balla pale hodimo, 'O kgona le ho ka bontsha bokgoni kapa boiphihlelo ba ho bala ho tloha leqhepeng le qalang ho isa leqhepeng la ho qetela, O bala ho tloha hodimo leqhepeng ho ya tlase, a boele a bale ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona. O eellwa le ho hlalosa matshwao ohle a puo, hape o bala ka thello, ka nako e nepahetseng, hape o bontsha ka maikutlo ho totobatsa moelelo wa pale. Baithuti ba bokella tsebo e ngata ba sa eellwe ha ba mametse mmadi ya balang ka thello.*
- 3** *Ha titjhere antse a bala, O kenyelletsa le ho fana ka tlhaloso ya mantswa ka ho: Ho supa karolo ya setshwantsho, ka ho bontsha ka diketso, a bile a sebedisa sehalo sa hae. Titjhere hape o hlalosa se bolelwang, a bontsha ka diketso ha a hlalosa lentswe kapa polelo paleng. Ho mamela titjhere le ho mo shebella, baithuti ba iphumanela bokgoni le boqhetseke ba puo e ntjha.*
- 4** *Ntho ya bohlokwa, ka nako ya ho bala ka kopanelo, titjhere o lokela ho ruta baithuti ho nahana ka pale, le ka moo ba ka bopang kutlwisiso ya bona ya pale. Lenaneng lena, re kgethile ho bopa bokgoni ba kutlwisiso ka ho bontsha le ho ruta mekgwa e fapaneng ya kutlwisiso. Mekgwa ena e fapaneng ya kutlwisiso, e a sebediswa:*
  - *Ho lepa*
  - *Ho bopa setshwantsho ka hlohong*
  - *Fuputsa seratswana*
  - *Ho akaretsa*
  - *Ho nahana ka seratswana (Ke a ipotsa)*
  - *Ho amanya/kopanya dintlha*
  - *Ho etsa qeto ka dintho tseo o senang bonnete ba tsona.*
  - *Ho lekola/ Tekolo/Hlahloba*



**MAANO AHO BALA KA KUTLWISISO**

Tafole e ka tlase e fana ka tlhahisoleseding ka leano le leng le le leng:

<b>Leano la 1: ho lepa/noha</b>	
Tlhaloso	Ha baithuti ba lepa kapa ba noha, ba bua ka seo ba nahanang hore se tla etsahala paleng. Baithuti ba noha se tla etsahala ba shebile ditshwantsho bukeng. Hape ba ka noha se tla etsahala kamorao ho hore ba bale leqephe le le leng la pale. Qetellong, baithuti ba ka lepa le hore ebe pale ena e tla fella jwang.
<i>Sepheo:</i>	<i>Hore baithuti ba kgone ho noha, o ba thusa hore ba nahane ka pale le pele ba e bala. Baithuti ba lokela ho sebedisa lesedi le itseng ho leka ho fumana hore dibapadi ke bo mang, le hore ke diketsahalo dife tse tla etsahala. Ka ho noha baithuti ba kgona ho bontsha kutlwisiso ya bokgoni ba ho nahana ka pale.</i>
Mehato: ( <i>Ho noha pale ka ditshwantsho</i> )	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Sheba setshwantsho</li> <li>2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho etsahala eng moo?</li> <li>3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka potso.</li> <li>4 Ha baithuti ba sa kgone ho fana ka dikarabo, ba etsetse mohlala wa</li> <li>5 karabo ya potso eo.</li> <li>6 Bontsha ka moo ditshwantsho di kgonang ho hokahana le ho bontsha kopano ya ho bopa pale.</li> </ol>
Mehlala ( <i>Ho lepa ka ditshwantsho</i> )	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 O nahana hore ho etsahala eng mona?</li> <li>2 Ebe o nahana hore sebakadi sena se ikutlwa jwang? Hobaneng o nahana jwalo?</li> <li>3 O nahana hore o tlo bona eng setshwantshong se latelang?</li> </ol>
Mehato <i>Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana</i>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala leqephe la pale</li> <li>2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho tlo etsahalang kamora mo?</li> <li>3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka dipotso.</li> <li>4 Ha baithuti ba sa kgone ho araba, ba fe mohlala wa karabo ya potso.</li> </ol>
Mehlala <i>Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana</i>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 O nahana hore se tla etsahala ka mora ho mona ke sefe?</li> <li>2 Ha o nahana, sebakadi sena se tla etsang kamora moo?</li> <li>3 O nahana hore pale ena e tla fella jwang?</li> </ol>
<b>Leano la 2: Ho bopa setshwantso ka hlohong</b>	
Tlhaloso	Ha baithuti ba iketsetsa setshwantsho ka hlohong tsa bona, ba lokela ho nahana ka se etsahalang paleng jwaleka ketsahalo ho tswa papading ya kalaneng/ baesekopo. Ba leke ho bona ketsahalo ya pale dikelellong tsa bona.
<i>Sepheo</i>	<i>Ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ho thusa ho fana ka ditlhaloso tsa mantswe a hlahellang leqepheng ka ho di fetolela papading e tshwanang le baesekopo ka hlohong ya moithuti. Ebile e thusa baithuti ho bona ka moo diketsahalo tse latelang di kopanang ka hokahanang kaofela. Hona ho thusa ho bo le kutlwisiso ya pale ka kakaretso ntle le ho ho bona leqephe le leqephe.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala seratswana leqepheng.</li> <li>2 Bua tjena: Jwale re tlilo nahana le ho ipopela setshwantsho sa pale dikelellong tsa rona jwaleka ha eka re shebile baesekopo.</li> <li>3 Laela baithuti ho tutubala. Hlalosetsa baithuti ho mamela mantswe, ebe a bapala baesekopo ka dikelellong tsa bona.</li> <li>4 Bala seratswana hape.</li> <li>5 Bolella baithuti hore ba iketsetse setshwantsho ka dikelellong tsa bona (Ba bontshe hore ba etseng)</li> </ol>

## Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta

	<p><b>6</b> Botsa baithuti: Le bona eng? (Ho etsahetse eng baesekopong)?</p> <p><b>7</b> Mamela dikarabo tsa baithuti le ho buisana tsona. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa bona di tsamaisana le se etsahetseng paleng.</p>
Mehlala.	<p>E kare ya mmona Joe a hlola lebelo. Ke bona hantle ha mofufutso o tswa phatleng ya hae, o fofela hohle. Ke bona mahlo a shebile palong ya qetelo, le mmele o sebetsang ka thata ka moo o ka kgonang,</p> <p>O ipopetse setshwantsho sefe kelellong ya hao? Ho etsahetse eng baesekopong ya hao.</p>
<b>Leano la 3: Ho fuputsa Seratswana</b>	
Tlhaloso	Dipotso tse fuputswang, ke dipotso tsa mantlha tse bobebe/amohelehileng tse hlahellang seratswaneng sa kutlwisiso. Tsena ke dipotso tse thusang baithuti ho nahana kapa ho sheba mantswe leqepheng leo ba le badileng ho ka ikgopotsa ditaba kapa molaetsa wa teng.
Sepheo	<i>Tsena ke dipotso tse bobebe tse ho thusang ho hlokomela/ ho bontsha kutlwisiso ya mantswe leqepheng leo o le balang. Leano lena le bontsha baithuti hore o ka elellwa le ho fuputsa /batla mantswe a bohlokwa jwang a tlang ho o thusa ho araba dipotso.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala seratswana leqepheng.</li> <li>2 Botsa baithuti potso ka tlhahisoleseding ho tswa seratswaneng, jwaleka: Ebe Joe o ne a batla ho hlola mang?</li> <li>3 Dumella baithuti ho araba dipotso.</li> <li>4 ELA HLOOKO: Thusa baithuti ho fumana dikarabo ho elellwa mantswe a sehlooho a bohlokwa le ho fuputsa mantswe ao seratswaneng. Hona hot la ba thusa ho fihlella dikarabo.</li> </ol>
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 <b>Ke mang</b> eo Joe a batlang ho mo hlola mabelong?</li> <li>2 <b>Ke eng</b> seo Joe a se entseng pele ho mabelo?</li> <li>3 Joe o kwetliseditse mabelo <b>neng</b>?</li> <li>4 Mabelo a ne a tshwaretswe <b>hokae</b>?</li> </ol>
<b>Leano la 4: Kakaretso</b>	
Tlhaloso	<p>Ha baithuti ba akaretsa, ba nahana ka tse etsahetseng paleng. Hape ba ka nahana ka dintho tse kang:</p> <p>Ke eng seo ba se ratileng ka pale ena? Ba ithutileng eng paleng ena?</p>
Sepheo	<i>Kakaretso e bontsha hore baithuti ba nahanne le ho utlwisisa tsohle ka pale. Ho kopa baithuti ho akaretsa pale, ke tsela e lokileng ya ho bona hore ba utlwisisa ha kae.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala seratswana.</li> <li>2 Hopotsa baithuti: Ha re akaretsa, re nahana ka dikarolo tsa bohlokwa tsa pale. Re ka nahana hape ka tseo re di ratileng paleng, le hore re ithutile eng paleng ena.</li> <li>3 Neha baithuti motsotso ho nahana ka pale.</li> <li>4 Laela baithuti ho qoqa ka bobedi ba arolelana kakaretso ya pale le motswalle.</li> <li>5 Qetellong, o ka kopa baithuti ho ngola kakaretso ya bona ya pale, ba sebedisa foreimi ya ho ngola ho ba tataisa.</li> </ol>
Mehlala	<p>Pale: Joe o hapa lebelo.</p> <p>Baithuti ba ka akaretsa pale tjena:</p> <p><b>Pale ena e bua ka:</b> Moshanyana ya bitswang Joe ya batlang ho hlola, moshanyana ya neng a matha ho feta bohle sekolong, eleng Sizwe. Joe o ne a ikwetlisa kamehla, qetellong a kgona ho hlola Sizwe.</p>

	<p><b>Ke ratile</b> karolo eo Joe a kgaolang thapo ya tlhoho ha a fihla qetellong ya lebelo. Ho ne ho thabisa haholo.</p> <p><b>Ke ithutile hore</b> ha o sebetsa ka thata o sa nyahame, o tla atleha qetellong.</p>
<b>Leano la 5: Nahana ka seratswana.(Ke a ipotsa)</b>	
Tlhaloso	Ha titjhere a ipotsa, o ipotsa a buela hodimo ka seratswana O batla baithuti ba utlwe seo a nahanang ka sona kaseratswana.
Sepheo	<p><i>Ha bontsha ka ho etsa, ho nahana/ho ipotsa ka seratswana ho ruta baithuti dintho tsena tse pedi. Ya pele, re ruta baithuti hore babadi ba hlwahlwa ha ba bale mantswa feela, empa ba nahana ka seo ba se balang. Ya bobedi, re bontsha baithuti mekgwa e fapaneng ya menahano ya babadi ba hlwahlwa ka seratswana seo ba se balang.</i></p> <p><i>Ka ho etsa jwalo, re ruta baithuti ho ba le bokgoni ba ho ka iqapela le ho seholla seratswana. Ha nako e ntse e tsamaya, baithuti ba tla kgona ho iketsetsa tsena ka bo bona.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala seratswana tse leqepheng</li> <li>2 Nahana ka potso kapa mohopolo oo mmadi ya balang ka thello a ka bang le ona ha a bala seratswana. (Mehopolo ho se ho fanwe ka yona padisong ya pele le ya bobedi, ha ho balwa mabolokong a Moralo wa Thuto.</li> <li>3 Bua tjena: Ke bona/ ke hlokomela--</li> <li>4 Bua tjena: Ke ipotsa hore?</li> <li>5 Baithuti ha ba hloke ho araba dipotso.</li> </ol>
Mohlala	<p><b>Ke bona</b> Sizwe a tsheha, ha Joe a kenela lebelo.</p> <p><b>Ke ipotsa hore</b>, ebe sena se ke ke sa utlwisa Joe bohloko na?</p>
<b>Leano la 6: Ho amanya diketsahalo</b>	
Tlhaloso	Ha baithuti ba kopanya/amanya dintlha, Ba bapisa pale le diketsahalo tse etsahetseng bophelong ba bona.(maphelong a bona) kapa ba e bapisa le seo ba kileng ba se bala.( bapisa tema le tema e nngwe) kapa ntho e nngwe e etsahetseng kae kae (lefatsheng.)
Sepheo	<i>Ho kopanya/amanya dintlha ho thusa baithuti ho utlwisa seratswana ka botebo le ho kopanya dintho tse ding tse seng di le teng tse etsahetseng ho bona. Ho bontsha baithuti hore b aka etsa papiso ya pale le pale e nngwe, pale wa e bapisa le bophelo ba hao, kapa wa e bapisa le diketsahalo tse teng mona lefatsheng- -- kapa tlhahisoleseding e tsejwang lefatsheng lohle.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala seratswana leqepheng.</li> <li>2 Botsa baithuti potso ena: Ke nakong efe moo o neng o labalabela ho ba mohlodi?</li> <li>3 Bontsha le ho fana ka mohlala wa ho araba potso, e tshwanang le ena: Ha Joe o ne a labalabela ho ka hlola lebelong, O ile a nkgopotsa ka moo re neng re hlodisana le moholwane wa ka sekolong ka teng. Kamehla moholwane o ne a fumana matshwao a hodimodimo dithutong tsohle, batswadi ba rona ba ne ba ikgantsa ka yena. Le nna ke ne ke batla hore ba ikgantshe ka nna.</li> </ol>
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Wena, sena se ho hopotsa eng ka bophelo ba hao?</li> <li>2 Bolela nako eo sena kapa se tshwanang le sona se neng se etsahale ho wena?</li> <li>3 Haeba o ne o le Joe, o nahana hore o ne o ka etsang ha Sizwe a ho tsheha?</li> <li>4 O nahana hore Sizwe o ile a ikutlwa jwang hoba Joe a mo hlola?</li> <li>5 Ebe ke sebakadi sefe seo o se tsebang se ho hopotsang ketso ena?</li> </ol>

<b>Leano la 7: Ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang, empa o se na bonnete ba tsona.</b>	
Tlhaloso	<p>Ho nka qeto ka dintho tse o di bonang empa o sena bonnete ba tsona, le ho sebedisa seo o se tsebang, le seo o ntseng o se bala, moo o nang le bokgoni ba ho ka lepa kapa ho noha (guess) se leng sio paleng. Sena se bolela hore o kgona ho ka bala pakeng tsa mela, e leng ho elellwa ketso kapa taba e itseng eo ho sa bueng ka yona paleng ena.</p> <p>Ka nako e nngwe, mongodi ha a ngole ditaba kaofela ka botebo, empa o siya ditaba tse ding di sa fella, e le hore mmadi a iketsetse qeto le ho iphumanela dikarabo ka bo yena.</p>
Sepheo	<i>Baithuti ba hloka ho sebetsana le dikarolo tsa pale ba tle ba kgone ho ka bala dipakeng tsa mela. Hore ba fihlele sena, ba lokela ho sebedisa seo ba se badileng mmoho le seo ba se tsebang ho iphumanela taba e sa ngolwang empa ho buuwa ka yona kapa e sa ngolwang mona paleng.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala seratswana leqepheng</li> <li>2 Botsa baithuti: Ke eng seo o se tsebang ka sena? Ebe seratswana sona se bolelang?</li> <li>3 Botsa baithuti: Ke eng seo re ka se nohang hape ka seratswana sena? Ebe ho na le seo seratswana se sa re bolelleng sona?</li> <li>4 Botsa baithuti: Ke eng eo re ka e bolelang/nahanang ka Joe ho ya ka tsela eo a neng a ikwetlisa ka yona?</li> <li>5 Botsa baithuti: Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello.</li> <li>6 Ha baithuti ba sokola kapa ba na le bothata ba ho ka araba, ba fe mohlala oo ba ka o bapisang le seo ba se tsebang</li> <li>7 Sebedisa tse latelang, Foreimi ya dipolelo ho ka thusa:</li> <li>8 E itshetlehile hodima ... Ke nahana hore ...</li> </ol>
Mohlala	<p><b>Seratswana</b></p> <p>Moholwane wa ka o ile a etsa kopo yah o ya Yunibesiting. Ha ke fihla hae, ke fumana maholwane a tshwere lengolo abile a bobosela. Mme yena o ne a lla a bile a bososela, a mo hakile.</p> <p><b>Papiso/ ho amanya</b></p> <p>Ka mabaka a hobane Moholwane/Abuti o kentse kopo ya sebaka mane Univesiting, le hore o tshwere lengolo a thabile haholo, ke noha hore kopo ya hae e amohetswe.</p>
<b>Leano la 8: Ho etsa hlahlobo/Tekolo</b>	
Tlhaloso	Ha re lekola pale ena, o ka lekola le ho hlahloba karolwana ka nngwe ya pale ena.
Sepheo	<i>Baithuti ba tshwanetse ho rutwa ho lekola le ho hlahloba seratswana, le ho fana ka mabaka a tekolo kapa hlahlobo ya bona.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> <li>1 Bala seratswana se leqepheng.</li> <li>2 Botsa baithuti potso e lekolang, ba kope ho fana ka mabaka a dikarabo tsa bona. Mohlala: Ebe o nahana hore X o entse ntho e nepahetseng? Hobaneng ha o rialo? Fana ka mabaka a karabo ya hao.</li> <li>3 Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello.</li> <li>4 Haeba baithuti ba a sokola, arolelana/sebedisa tekolo ya hao e le mohlala: Ke <b>nahana</b> hore X o entse ntho e nepahetseng <b>hobane</b> X</li> </ol>

Mohlala

**Dipotso tse ding tsa Tekolo di qala tjena:**

- 1 O nahana hore----
- 2 O dumellana le--
- 3 maikutlo a hao ke---
- 4 Ebe o rata----

Ka tlase ke ditlhaloso tsa mekgwa ya ho ruta mohato o mong le o mong wa ho bala ka kopanelo.

Thuto: **Pele o bala**; Padiso ya pele; Padiso ya bobedi le ka morao ho ho bala.

Tlhaloso ena e thusa hore ho be le kutlwisiso e utlwahalang e etsang hore padiso e tsamaye mmoho le thuto e nngwe le e nngwe e rutwang.

**HO BALA KA KOPANELO: BOITOKISETSO PELE O BALA.****HO BALA KA KUTLWISISO: LEANO: HO LEPA/HO NOHA.**

Ha re itokisetsa ho bala, re bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ka ho ruta baithuti ho nahana ka pale, pele ba bala.

- 1 Bolella baithuti hore kajeno ba tlile ho shebana le ditshwantsho tse hlahellang paleng., ebe ba nahana ka pale.
- 2 Bolella baithuti hore ka lebaka la seo ba se bonang, ba tla lepa/noha ka diketsahalo paleng. Hona ho bolela hore ba tlile ho sebedisa ditshwantsho tse bukeng ho leka ho noha seo pale e buang ka sona.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ba se shebe setshwantsho ka seng bukeng. Ba shebe ka moo ditshwantsho kaofela tsa buka di amanang, e le ho fumana hore di kopana jwang kapa di tsamaelana jwang. Setshwantsho ka seng se lokela hoba le kopano le ditshwantsho tsohle tse bukeng, mme di leke ho bontsha kopano/ tsamaelano ya pale kaofela.
- 4 Bontsha baithuti bokantle ba buka le ho bala Sehlooho sa buka o balla hodimo.
- 5 Botsa baithuti hore: Ha o nahana ho etsahala eng paleng ena?
- 6 Ka mora moo: Sheba setshwantsho ka seng sa pale, ebe o botsa baithuti dipotso.
  - a Ebe o bona eng mona setshwantshong?
  - b O nahana hore ho etsahala eng moo?
  - c O nahana hore hot la etsahala eng kamorao ho moo?
- 7 Haeba baithuti ba sokola ho kopanya diketsahalo kapa dintlha, ba thuse hore ba fihlelle sena.
- 8 Mohlala: Ebe o sa hopola hore moshanyana enwa o ne a etsang leqepheng le fetileng? O etsang jwale? O nahana hore ho etsahala eng jwale?
- 9 Ha o fihla setshwantshong sa ho qetela bukeng, botsa baithuti hore: Ebe o nahana hore pale ena e tla fella jwang (e tlabo potso e lokelang ho ya ka setshwantsho)
- 10 Leboha baithuti k aka tshebetso ya bona ya ho lepa.
- 11 Haeba o na le nako, bala pale ntle le kgefutsa kgetlo le le leng.

**HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA PELE.**

**MOKGWA WA HO BALA KA KUTLWISISO: ONA KE MOKGWA O SEBEDISWANG LE HO ELELLWA MORALONG WA THUTO.**

Ho Padiso ya pele, re qala ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o bala ebile o hlalosa pale ho baithuti. Hape re bontsha ka ketso hore o nahana jwang ka pale. Pele ho ho bala, bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore ha re bala kapa re mametse pale ho bohlokwa kamehla ho nahana ka pale. Kajeno, ke tlile ho le bontsha kamoo ke nahanang ka teng ka pale. Ke tlo le bontsha sena ka homohlala) iketsetsa setshwantsho ka kelellong ya ka. Ho na ho bolela hore, ha o ntse o bala, o iketsetsa baesekopo ka hloohong ena ya hao.*

- 1 Bala leqephe ka leng ka bo qhetseke le ka thello. Ha o ntse o bala, sebedisa mekgwa e thusang ho hlalosa ho bala, sebedisa diketso, pontsho tse fapaneng tsa sefahleho le lentswe la hao o le theola le ho le phahamisa ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ha ho kgonahala, kgefutsa mme o hlalose lentswe kapa polelo ho baithuti.
- 3 Ka yona nako eo, ya padiso ya pele, re boetse re tsepamisa maikutlo ho bontsheng le ho ruta maano a ho bala ka kutlwisiso ho baithuti.
- 4 Qetellong ya ho leqephe le leng le le leng, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 5 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe, kgefutsa mme o bontshe hore o nahana ka se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o nahana eng ka pale. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang – ha seo se balang se sa utlwahale, se ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 6 Leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tse mmalwa tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara lebokose.
- 7 Dumella baithuti ba fapaneng ho araba dipotso tseo.
- 8 Bontsha baithuti hore ho ka ba le dikarabo tse fapaneng bakeng sa potso e le nngwe, le hore baithuti ba a fapana ka maikutlo,

**HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA BOBEDI.**

**LEANO LA KUTLWISISO: LEANO LE SEBEDISWANG LE TLA FUMANWA KA HARA MORALO WA THUTO.**

Ho Padiso ya bobedi, re tswella ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o balla baithuti, le ho bontsha ka ho etsa ka moo o ka nahanang ka pale. Boela o bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ena ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore kamehla ha re bala kapa re mametse pale hobohlokwa ho nahana ka pale. Kajeno, ke batla ho le bontsha hhore o ka nahana ka pale jwang. Ke tlilo etsa tjena, (Mohlala) ke tlilo bopa setshwantsho ka kelellong ya ka ka pale. Hona ho bolela hore ha ke ntse ke bala ke tla iketsetsa baesekopo ka hlohong kapa kelellong ya ka.*

- 1 Ha morao bala leqephe le leng le le leng ka thello le boqhetseke. Ha o ntse o bala, sebedisa diketso, pontsho ya sefahleho, sebedisa le lentswe la hao o le theola o le nyolla ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ka yona nako eo. Ha o bala padiso ya bobedi, O ka bontsha ka ho etsa hore o nahana jwang ka pale.
- 3 Qetellong ya ho bala leqephe, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 4 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe la pele, kgefutsa mme o bontshe hore o a nahana ka ho bala kapa ho bolela se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o *nahana jwang ka pale*. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang- – ha seo se balang se sa utlwahale, se ke ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 5 Ka leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara mabokose.
- 6 Neha baithuti ba fapaneng sebaka sa ho araba dipotso.
- 7 Qetellong, laela baithuti ho iketsetsa dipotso ka pale.
  - a Kopa baithuti ho sebetsa ka bonngwe ho nahana ka dipotso tseo ba ka di botsang ka pale eo.
  - b Ha ho hlokahala/kgonahala, hopotsa baithuti ka dipotso tse ding tsa mantswa kapa dipolelo. Mohlala; Mang; Neng; Ho kae; Jwang le Hobaneng; fana ka maikutlo a hao; O nahana hore; lenane jwalojwalo.
  - c Bolella baithuti ho qoqa le ho buisana ba be ba arolelane dipotso.
  - d Ebe o kopa baithuti ho arolelana dipotso le baithuti bohle.
  - e Neha baithuti sebaka sa ho araba dipotso.

### HO BALA KA KOPANELO: KA MORAO HO HO BALA

Lebaka la hoba le mesebetsi kamora ho bala, ke ho neha baithuti monyetla wa ho kopanya kutlwisiso ka pale, le ho sebedisa puo e ntjha eo ba ithutileng yona.

#### Kamorao ho bala ka kopanelo, o tla etsa o mong wa mesebetsi e latelang:

- 1 Ho taka setshwantsho sa pale
- 2 Ho etsa papadi ka pale
- 3 Ho qoqa kapa pheta pale ka molomo.
- 4 Ho araba dipotso ka pale e le ho hlahloba kutlwisiso.

#### TAKA SETSHWANTSHO KA PALE.

- 1 Laela baithuti ho dula madulong a bona, ba ntshe dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, dipensele le dikeraone
- 2 Bolella baithuti hore ba tlo iketsetsa ditshwantsho ka dikelellong tsa bona ka pale. Hopotsa moithuti hore ha a iketsetsa setshwantsho ka hlohong ya hae, o nahana ka hore ntho ena e shebahala jwang, e nka jwang, ha o e tswara e jwang ebile e utlwahala jwang. Ba bile ba ba le pono ya hore ba ikutlwa jwang ka seapadi sena, mosebetsi kapa ntho e itseng e fumanwang paleng.

- 3 Botsa baithuti ho tutubala mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 4 Ha o qetile, kopa baithuti ho bula mahlo a bona, ebe o mamela setshwantsho seo ba iketseditseng sona dikelellong tsa bona. Baithuti baka ngola hore setshwantsho sena sa bona se shebshala jwang, se nkgang jwang, tatso ya sona e jwang. jj
- 5 Ebe, baithuti ba sebedisa qaleho ya polelo / e le ho ngola polelo kapa tse pedi ka setshwantsho seo ba ipopetseng sona aka kelellong tsa bona.
- 6 Qetellong, dumella baithuti ho buisana le ho arolelana ka dipono tsa bona le balekane.

#### **HO TSHWANTSHISA PALE (HO QAPA PAPADI KA PALE)**

- 1 Beha baithuti mmateng kapa kante moo ho kgutsitseng.
- 2 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlilo tshwantsha le ho bapala dikarolo tse itseng tsa pale eo ba e badileng.
- 3 Phahamisa buka e kgolo, hore baithuti ba e bone, ebe o bala leqephe le qalang.
- 4 Laela baithuti ho qapa papadi efe ho tswa paleng
- 5 Tshwantsha/ Bontsha ketso eo le baithuti.
- 6 Pheta hape leqephe ka leng
- 7 Kwetlisa baithuti ho hlokomela matshwao a bontshang hore ba tshwanetse ho kgutsa mme ba mamele ha tithjere e ntse e balaleqephe ha a ntse a ba bontsha ka diketso

#### **MOSEBETSI WA HO NGOLA KAPA HO QOQA KA PALE**

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona mme ba mamele ka hloko.
- 2 Latela mehato e moralong wa thuto ho pheta / qoqa pale le baithuti.
- 3 Qalong o tla bontsha ka ho pheta ho hong ho tswang paleng.
- 4 Kamora moo o tla bolella baithuti ho nahana ka ho hong ho tswa paleng –baithuti ba seke ba koposa seo titjhere e se qoqileng
- 5 Ebe baithuti ba BUISANA le balekane ka seo baka se phetang ho tswa paleng.
- 6 Qetellong o tla kopa baithuti ba mmalwa ho pheta meqoqo ya bona ho tswa paleng.
- 7 Haeba thuto ena ke mosebetsi o ngolwang, baithuti bat la rala/ngola mosebetsi dibukeng tsa bona.

#### **NGODISO YA KUTLWISISO**

- 1 Pele ho thuto, ngola sehlooho sa seratswana tlapangollong.
- 2 Jwale o ka ngola dipotso tse batlang kutlwisiso tlapangollong, hammoho le qaleho ya dipolelo e le dikarabo (moo ho hlokahalang)
- 3 Laela baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole sehlooho.
- 4 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlile ho nahana le ho ngola dikarabo tsa dipotso tseo.
- 5 Bala dipotso mmoho le baithuti, mme o hlalose moo ho hlokahalang.
- 6 Bolella baithuti hore ba se ke ba ngola dipotso, ba ngole dikarabo feela.
- 7 Tsamatsamaya pakeng tsa baithuti ho thusa ba nang le bothata/ba sokolang
- 8 Metsotsong e mmedi ya ho qetela, sheba dikarabo tsa baithuti mme o ba dumelle ho etsa ditokiso tsa mosebetsi moo ba fositseng.





## Ho Bala ka Tataiso ya Sehlopha

**Sepheo:** Ho mamela moithuti ka mong a balla hodimo, le ho aha, ho totobatsa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha moithuti ka mong. Ho dumella le ho fa baithuti bohle ka phaposing monyetla wa ho ikwetlisetsa ho bala medumo ya mantswa, mantswa a hlahang kgafetsa le a makgutshwane, ho arola mantswa a dipolelo tse arohaneng pele a qetela ho ngola mosebetsi wa tsebo kutlwisiso ka bo yena.

Ho molemo ho mamela moithuti ka mong ha a bala bonyane hang ka beke.

### SEO O LOKELANG HO SE ETSA LE BAITHUTI BA SA NKENG KAROLO HO BALANENG:

- 1 Pele o qala ka ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o lokela ho fa baithuti ba sa nkeng karolo mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa ho tswa dibukeng tsa bona, kapa maqepheg a tshebetso.
- 2 Etsa bonnete ba hore Maqephe a bona a tshebetso a sireletsihile ho a boloka ka hara faele kappa mokotlana wa polasitiki.
- 3 Kwetlisa baithuti ka tlwaelo ya ho bala Sesotho ka Tataiso ya sehlopha ka mokgwa o latelang:
  - a Dudisa baithuti mmoho le maqephe a bona a tshebetso a ho bala.
  - b Hlalosetse baithuti ka leqephe la pele la mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa.
  - c Bitsa sehlopha ho tlilo o balla.
  - d Hang ha baithuti ba qetile ho bala ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
  - e Laela baithuti ho etsa mosebetsi wa phetoho jwaleka: Titjhere o re; Tlola tlola, itsoke, tsoke, ema! Kapa setulo sa ka le nna.
    - *Ela hloko: 30 metsotso ke nako e telele ho bana ba ba nyenyane ho dula ba sebetsa ba kgutsitse, ka hoo ba lokela ho etsa diphetoho ka ho etsa dihlokiso ho kgatholla mmele.*
  - f Dudusa baithuti hantle le maqephe a bona a tshebetso.
  - g Hlalosetsa baithuti leqephe la tshebetso le latelang leo ba lokelang ho le sebedisa.
  - h Bitsa sehlopha se latelang ho tlilo o balla.
- 4 Ke ntho e ntle ho dudisa baithuti ba senang bokgoni ba ho bala mmoho le ba kgonang hore ha ba bala maqephe a tshebetso ebe moo ba kgonang ho thusanang.

### SEBOPEHO SA HO BALA LEQEPHE LA TSHEBETSO:

- 1 Leqephe le leng le le leng la tshebetso le na le mosebetsi e 10 (leshome) beke le beke. Ho na le dihlopha tse 10 tsa ho bala ka tataiso ya sehlopha ka beke. Le ha ho le jwalo sehlopha se seng le se seng se na le monyetla wa ho sebetsa le titjhere hang ka beke. Hona ho bolela hore baithuti ba tla qeta mosebetsi ona ka nako ya dikarolo tse 9.
- 2 **Matshwao a hopotsang baithuti ka seo ba lokelang ho se etsa le tsatsi le letsatsi:**
  - a Molomo o ba hopotsa ho qapodisa mantswa.
  - b Leihlo le ba hopotsa ho bala mantswa.
  - c Ngwana a le mong o ba hopotsa ho bala ka bonngwe.
  - d Bana ba babedi ba hopotsa baithuti ka ho bala ka bobedi.

- e Letsoho le tshwereng pene le ba holopotsa hore ba lokela ho taka kapa ho ngola.
- 3 Lenane la sehlooho la medumo le mantswe a sebediswang kgafetsa a rutwang a lokela ho bolokwa ka hlooko. Dipale tse ntjha di behilwe ka mokgwa wa sebopeho sa medumo le mantswe a tlwaelehileng a beke le beke, mme a kenyelletsa medumo le mantswe a tlwaelehileng a sebedisitsweng nako e fetileng. Hona ho hlalosa hore baithuti ba keke ba bala mantswe ao ba sa a rutwang.

#### **HO ABELA DIHLOPHA SERATSWANA BAKENG SA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA.**

- 1 Bekeng tse pedi tse qalang tsa sekolo, mamela moithuti ka mong a bala ka. Sebedisa ruburiki e ka tlase bakeng sa ho beha bana ho ya ka bokgoni ba bona. Arola baithuti ho ya ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang.
- 2 Lenaneng lena ho na le dikarolo tse 10 tsa ho mamela baithuti ha ba bala. Hona ho hlalosa hore o ka etsa dihlopha tse 10. Haeba o etsa dihlopha tse ka tlase ho 10 o tla sebedisa nako e ekeditsweng ho thusa baithuti ba sokolang/nang le mathata.
- 3 Ka hare ho tereka o tla fumana foromo eo o tla ngola mabitso a bana ho ya ka dihlopha, le sebaka se tla o dumella ho tereka tshebetso ya bona ya ho bala ho ya ka dihlopha.
- 4 **Ela hloko:** ruburiki ena e arotse bana ho ya ka bokgoni ba bona ba ho bala.
- 5 Ha ho ena le bana ba bongata boemong bo tshwanang, o ka sebedisa tsebo kutlwisiso e le mokgwa o mong wa ho bopa dihlopha hoy a ka bokgoni bah o bala.
- 6 **Ka phaposing ya baithuti ba 40, ho ka ba le:**
  - Ha ho na sehlopha boemong ba 1, ke sehlotshwana sa baithuti feela.
  - 1 sehlopha boemong ba 2
  - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 3
  - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 4
  - 1 kapa 2 boemong ba 5

Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 1	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 2	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 3	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 4	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 5
<ul style="list-style-type: none"> <li>Moithuti ha a tsebe kapa o tseba mantswe a mmalwa.</li> <li>Moithuti ha a elellwe medumo le tswalano ya ditlhaku.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a tlwaelehileng.</li> <li>Moithuti o bonahala a sa elellwe ditlhaku le medumo ya mantswe. Kapa o hloka tataiso ya medumo e fetileng.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng.</li> <li>Moithuti o hloka tataiso ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba sokang ba a bona.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Moithuti o tseba bongata ba mantswe a tlwaelehileng. Mme o kgona le ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba so kang ba ithuta ona.</li> <li>Moithuti o hloka tataiso ya sewelo ho qapodisa mantswe a thata.</li> <li>Moithuti o bala ka thello.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng.</li> <li>Moithuti o kgona ho qapodisa mantswe ka nepo.</li> <li>Moithuti o bala ka bokgeleke le ka kutlwisiso.</li> <li>Enwa ke moithuti ya tsebang ho bala ho feta baithuti bohle.</li> </ul>

### SEO O LOKELANG HO SE ETSA NAKONG YA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA:

- 1 Bitsa sehlopha ho tllilo ho balla.
  - a Etsa bonnete ba hore baithuti ba na le pale / seratswana se nepahetseng.
  - b Dudisa sehlopha ka mokgwa wa sedikadikwe.
  - c Hopotsa baithuti ka mantswe a tlwaelehileng ao ba ithutileng ona bekeng. Bontsha baithuti dipapetla tsa mantswe mme ba ithute ho a bala.
  - d Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho bala pale /seratswana ka bonngwe le ka kgutso.
  - e Botsa baithuti ho balla karolo ya seratswana hodimo ka bo bona.
- 2 Nakong ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha, ho molemo ho ho hopola:
  - a **Supa mantswe ohle a tlwaelehileng.** Hopotsa baithuti hore ho na le mantswe a mang a hlahang kgafetsa, ao re lokelang ho a bala ka bo mong.
  - b **Ho bopa bokgoni ba ho qapodisa mantswe.** Haeba ngwana a sa kgone ho bala lentswe o se mo thuse hang, mo kgothaletse ho le qapodisa medumo ya lentswe e be o mo kopa ho le kopanya ho bopa lentswe leo hape.
  - c **Thoholetsa le ho kgothaletsa baithuti.** Etsa ho bala ka tataiso ya sehlopha e be karolo e bohlokwa ho baithuti mme e ahe boitshepo baithuting.
  - d **Bopa ho bala ka thello. Thusa baithuti ho ntlafatsa ho bala ka thello.** Tsebisa baithuti hore ho bala ha bona ho be jwaleka ha e ka ba a bua. Bontsha ka ho bala ka thello mme baithuti ba o sale morao.
  - e **Aha ho bala ka kutlwisiso.** Bolella baithuti hore ba lokela ho nahana ka mehla ka seo ba tllileng ho se bala. Ruta baithuti ho kgefutsa, ba kgutlele morao, ba phete

seo ba se badileng haeba ba sa utlwisise seo ba se balang. Ruta baithuti ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ha ba ntse ba bala le ho aha baesekopo dikelellong tsa bona ka seo ba se balang. Ruta baithuti ho hopola seo ba se badileng hape ba kgothaletse ho botsa dipotso haho na le seo bas a se utlwising.

#### **TLHOKOMELO YA MAQEPHE A TSHEBETSO A HO BALANG:**

- 1 Ke mokgwa o motle ho boloka maqephe a tshebetso ka hare ho faele kapa mokotlana wa polasitiki nakong eo baithuti ba di sebedisang.
- 2 Hlokomela maqephe ana a tshebetso ka makgethe, o a behe ka hantle ha baithuti ba qetile ho a sebedisa.
- 3 O tla kgona ho sebedisa maqephe ana dilemo tse ngata, hobane baithuti ha ba ngolle ho tsona, ba ngola dibukeng tsa bona.

#### **FAPANYETSANO YA HO BALANG KA TATAISO YA SEHLOPHA.**

Hopola hore ntlha ya ho balang ka Tataiso ya Sehlopha ke ho mamela moithuti ka mong a balang, ele ho bopa tsebo le bokgoni ba ho balang. Haeba o sena sebaka se lekaneng ka phapusiburutelong, kapa o sa kgone ho laola maemo a baithuti ka phaposing nakong eo ba balang ka yona ho na le mokgwa o mong.

Nakong ya ho balang ka Tataiso ya Sehlopha, dudisa baithuti bohle ditulong le maqephe a bona a tshebetso mme o etse se latelang::

- 1 Hlalosa leqephe la tshebetso leo ba tlileng ho le sebedisa.
- 2 Jwale, bitseta moithuti ka mong ho wena hore a tlo ho balla hodimo.
- 3 Mamela moithuti ka mong a balang karolo e loketseng bokgoni ba hae.
- 4 Bopa bokgoni ba baithuti ba ho balang.
- 5 Ka mora metsotso e 15, laela baithuti ho etsa phetoho ya mosebetsi.
- 6 Jwale dudisa baithuti ditulong tsa bona mmoho le maqephe a bona a tshebetso.
- 7 Hlalosa mosebetsi o latelang oo baithuti ba tlang ho o etsa.
- 8 Tswela pele ho bitsa baithuti ho tla ho wena ho tlo ho balla.

Haeba o nka qeto ya ho sebedisa mokgwa ona wa ho phapanyetso wa ho mamela ho balang, etsa bonnete ba ho mamela moithuti e mong le e mong bonyane hang ka beke.



### **Tshebetso ya ho ngola**

---

*Sepheo:* Ho ruta baithuti ho ngola menahano ya bona ya sethathong ba ntse ba fumana thuso ho titjhere. Ho bontsha baithuti hore ha ba latela mokgwa o itseng wa ho ngola ba na le monyetla wa ho fetola, ho lokisa le ho ba le mehopololo e meng e metjha ntle le ho ngola ka nepo hang ha ba qala ho ngola feela.

Mokgwa wa ho ngola o na le mehato ena, moralo, mothalo, tokiso ya diphoso, phatlalatso le ho hasa. Mehato ena e mene ya ho ngola e rutwa le ho latelwa dikereiting tse tharo, ho kgothaletsa bokgoni ba ho ngola ba baithuti.

### **RALA MOSEBETSI WA NGOLA**

- 1 Lenaneong lena, moralo o ruta baithuti mokgwa wa ho rala ba sebedisa:
  - a Lanane
  - b Mmapa wa monahano
- 2 Pele baithuti ba etsa meralo ya bona, titjhere o tshwanetse ho ba bontsha moralo wa hae tlapangollong hore ba tsebe hantle seo ba tshwanetseng ho se etsa. Moralo wa Thuto o ho bontsha hantle seo o tshwanetseng ho se etsa.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ka mehla o NAHANA ka seo o tlang ho se ngola. O hlalose menahano ya hao o buela hodimo hore baithuti ba utlwe hantle.
- 4 Sebedisa sebopeho sa moralo ho bopa moralo wa hao wa ho ngola.
- 5 Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho nahana ka seo ba tlileng ho se ngola.
- 6 Dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka seo ba se nahanang.
- 7 Qetellong bontsha le ho thusa baithuti ha ba ntse ba sebedisa sebopeho sa moralo ho phethela meralo ya bona

### **MOTHALO WA BONGODI**

- 1 Pele thuto ya ho ngola e qala, ngola foreimi ya moralo wa hao hape o tswang thutong ya MANTHA tlapangollong.
- 2 Ngola foreimi ya ho ngola tlapangollong
- 3 Ka mora moo hlalosa ha kgutshwanyane mme o bontshe baithuti ka moo b aka sebedisang meralo ya bona ho etsa mothalo.
- 4 Bontsha baithuti sebopeho sa foreimi ya ho ngola e tla ba thusa.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba phethela methalo ya bona, tsamatsamaya ka phaposeng ho thusa ba ntseng ba sokola.

### **TOKISO YA DIPHOSO BONGODING**

- 1 Ngola tlapangollong lenane la hlahlobo le tswang moralong wa thuto.
- 2 Bala lenane mme o hlalosetse baithuti tsela eo le tla sebediswa ka yona.
- 3 O ka nna wa bontsha baithuti tokiso ya phoso e tlwaelehileng.
- 4 Dumella baithuti nako ya ho lokisa mosebetsi wa bona ba sebedisa lenane la hlahlobo

### **PHATLATSO LE KGASO YA BONGODI**

- 1 Laela baithuti ho ngola ka bohleweki mosebetsi wa bona wa qetelo.
- 2 Neha baithuti monyetla wa ho fapanya le ho bala dibuka tsa balekane.

- 3 Neha baithuti ba fapaneng monyetla wa ho balla bana ba bang kaofeela ka phaposing
- 4 Kopa baithuti ba mmalwa ho ngololla mosebetsi wa bona maqepheng a hlwekileng, ho taka le ho o saena.
- 5 Bokella dibuka tsa baithuti. O lokela ho tshwaya feela mesebetsi e mmedika kotarao sebedisa diruburiki tseo o di neuweng.
- 6 Hape, boitshepo ke karolo ya bohlokwa ho hodisa botsebi ba bongodi.



## Maano a ho ngola

---

**Sepheo:** Ho matlafatsa baithuti ka maano a ho fetolela menahano ya bona ho bongodi ba sethathong.

- 1 Latela Moralo wa Thuto ho phethela mosebetsi wa ho ngola wa beke le beke.
- 2 Moralong wa thuto, o tla eellwa hore ho latelwa mokgwa o itseng ka nako tsohle. Hona ho thusa baithuti hore ba tsebe seo b aka se lebellang thutong tsa ho ngola.
- 3 Otlala eellwa hore maano a fapaneng a rutwa baithuti ha nyane ha nyane hore ba kgone ho phethela diforeimi tsa dipolelo tsa bona ka nepo.
- 4 Sepheo ke hore baithuti ba kgone ho sebedisa maaano ana ka mokgwa o itaolang.
- 5 Maano ana a thusa bana hoba le boitshepo ka bongodi ba bona ka ho ba bontsha hore hona le mehato e latelwang ya bongodi.

### LEANO LA 1: TITJHERE O BONTSHA KA HO NGOLA PELE

- a Titjhere o bontsha baithuti pele (o bontsha baithuti hantle seo ba tlileng ho se etsa). Ka ho bona seo titjhere e se etsang, baithuti ba tseba hantle se lebelletsweng ho bona.

### LEANO LA 2: BANGODI BA NAHANA PELE BA NGOLA

- a Bongodi ke ketso ya ho ngola mehopolo ya hao pampiring / bukeng
- b Hona ho bolela hore bangodi ba tshwanetse ho nahana pele ba nka qeto ya seo ba tlang ho ngola ka sona
- c Hona ho bolela hape horeha hona karabo e nepahetseng kapa e sa nepahalang bongoding – mongodi e mong le e mong o ngola ka seo a ratang ho ngola ka sona.
- d Kamehla fana ka sebaka sa hore baithuti ba nahae ka seo ba batlang ho ngola ka sona

**LEANO LA 3: BANGODI BA SEHELA LENTSWE LE LENG LE LE LENG MOLA**

- a** Baithuti ba nahana ka dipolelo tseo ba batlang ho di ngola mme ba buella hodimo.
- b** Ba bala hore mantswe a makae polelong, ebe ba seha mela bakeng sa lentswe ka leng.
- c** Mela e sehwa ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona, le ho tloha hodimo leqepheng ho ya tlase.
- d** Mela e tshwanetse hoba bolelele ba lentswe ka leng.
- e** Ho be le sebaka pakeng tsa mantswe
- f** Qetellong ya polelo baithuti ba kenye kgutlo.
- g** Ha mela e se e seuwe, baithuti ba ngola mantswe ao ba a tsebang, kapa ba leke ho ngola medumo ya mantswe e qalang pele ba ka batla thuso ho titjhere.
- h** Hona ho fana ka sebopeho bongoding ba moithuti, le ho hodisa boitshepo. Le baithuti ba sokolang ba ka qala ho ngola ka mokgwa ona.

**LEANO LA 4: BANGODI BA SEBEDISA DISEBEDISWA HO NGOLA MANTSWA**

- a** Ruta baithuti hore ba se ke ba kopa thuso ha ba ngola mantswe ao ba sa tsebeng. Ba tshwanetse ho sebedisa disebediswa tse teng ho fumana tsela ya ho ngola lentswe leo ba sa le tsebeng. Mohlala
  - Mantswe a leboteng
  - Dibuka tse ding
  - Lenane la piletso
  - Ba ka botsa le balekane ba bona ka phaposing

**LEANO LA 5: BANGODI BA SEBEDISA MEHOPOLO YA BONA HO NGOLA MANTSWA**

- a** Baithuti ba lokela ho hopola mantswe ao ba ithutileng ona, le hore ba kgone ho a ngola ao tswa kelellong tsa bona.

**LEANO LA 6: BANGODI BA BUA MANTSWE BUTLE JWALOKA KGUDU**

- a** Ruta baithuti ho bua lentswe leo ba sa le tsebeng ka boiketlo hore ba kgone ho utlwa medumo e fapaneng ya lentswe leo.
- b** Ka moraho ho moo, ruta baithuti ho ngola modumo o mong le o mong oo ba o utlwang. (Ba kanna ba se ngole lentswe ka nepo, feela hona e tla be e le qaleho ya bona ya ho ngola mantswe ao ba sa a tsebeng. Mohlala **metsi** a ka ngolwa jwaleka **mitsii**. Titjhere e ka sebedisa hona ho bopa lentswe le nepahetseng.)
- c** Leka ho bala mongolo wa bana wa fonetiki, ebe o thoholetse baithuti ha ba sebedisitse tsebo ya bona ya fonetiki ho bopa mantswe. Ena ke tsebo e tshwanetseng ho kgothaletswa baithuti.

**LEANO LA 7: BANGODI BA BALA SEO BA SE NGOLANG**

- a** Baithuti ba ipalla dipolelo tsa bona hodimo kapa ba balla balekane ba bona. Ho bala ha mosebetsi wa molekane ho etsa tshebetso ya ngola e be le moelelo.
- b** Ha ba ntse ba bala jwalo ba ele hlooko hore ha ho mantswe ao ba a siyang morao.
- c** Ba ele hlooko le hore tatalano ya mantswe e nepahetse.
- d** Ho bohlokwa haholo ke hore o latele moralo ona hore baithuti ba natefelwe ke mokgwa ona wa ho bala, ba be motlotlo ka seo ba se ngotseng

**LEANO LA 8: BANGODI BA BUISANA/QOQA KA BOBEDI**

- a** Ha thuto e ntse e tswelapele, neha baithuti monyetla wa ho buisana ka bobedi, ba qoqelane ka seo ba se ngotseng
- b** Hona ho ka sebediswa ele monyetla wa ho arolelana dikgopolo ka seo se tla ngolwa, ho bala seo ba se ngotseng, ho qoqa ka ditshwantsho tsa bona le ho etsa bonnete ba hore ba utlwisisa seo ba tshwanetseng ho se etsa.
- c** Ruta baithuti ho shebana le ho buisana ka kgutso ha ba ntse ba shebane.

**LEANO LA 9: TSHWARA DIKOPANONYANA**

- a** Lena ke leano la bohlokwa le ka sebediswang ha baithuti ba ntse ba ngola.
- b** Tsama-tsamaya ka phaposing mme o thuse moo baithuti ba sokolang.
- c** Tshwara kopanonyana le moithuti ya sokolang.
- d** Sheba mosebetsi wa moithuti, mamela moithuti mme o mo nehe thuso eo a e hlokang.
- e** Hopola ho neha baithuti bohle nako e ikgethileng, ho thoholetsa boiteko ba bona le tswelopele ya bona.





**Kereiti 3  
KOTARA 4  
Beke**

**1**

**MOKOTABA:  
Bohlokwa  
ba thuto**



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le e nngwe netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO, mme o tlose dintho tsohle tseo o sa di hlokgeng mmeo di boloke hantle.
- 3 Ebe o hlophisa dipapetla tsa mantswa le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa dikolo ho tswa dibakeng tse fapaneng lefatshe ka bophara; ditshwantsho tsa diyunivesithi tsa Afrika Borwa; setshwantsho le atikile ya koranta ka Rebeca Gyumi
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: mabaka ao baithuti a tlohelang sekolo mona Afrika Borwa
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maamong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi iwa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsi wa 1:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 60, Ha re baleng

**Mosebetsi wa 2:** Buka yatshebetsoya DBE 2: Leqephe la 61-62, Ha re etseng

**Mosebetsi wa 3:** Buka yatshebetsoya DBE 2: Leqephe la 65, Ha re bueng

**Mosebetsi wa 4:** Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka ntho e le nngwe eo o e ratang ka sekolo.

# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Rebeca Gyumi paleng e bukeng e kgolo: Bophelo ntle le meedi
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Bohlokwa ba thuto
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, baetelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Thuto ke eng?
  - b O rata ho ithuta ka dintho dife sekolong?
  - c Hobaneng o nahana hore thuto e bohlokwa?

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - thuto
  - sekolo se tlase
  - sekolo se phahameng
  - yunivesithi

Raeme kapa Pina	Diketso
Thuto, Thuto, Thuto	
Ha se ho ithuta feela dintlha tse itseng.	
Thuto e tla nthusisa ho nahana, ho ba le maikutlo, le ho rarolla mathata.	<i>Beha monwana ka thoko hloohong o be o behe seatla pelong ya hao</i>
Ke tla ba le maitshwara a matle, le tsebo ya ho sebetsa hantle le batho ba bang.	<i>Sheba motswalle, o etse eka o mo neha ho hong.</i>
Thuto ke lefa, ebile e tswala katleho	<i>Ipitse sefubebeng ka seatla.</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

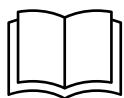
- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1-5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangolong pela nomoro 1: **Ke apara baki yaka, ke rata baki yaka.**
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2 -5:
  - 2 O
  - 3 Re
  - 4 O
  - 5 Ba
- 5 Bolella baithuti ho ngola polelo e qalang ka lentswe leo ba le neilweng.
- 6 Ha ho setse metsotso e 5, ngola polelo e nepahetseng tlapangolong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 7 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo polelo e fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka:
  - 1 Ke a para baki yaka, ke rata baki yaka.
  - 2 O apara baki ya hae, o rata baki ya hae.
  - 3 Re apara dibaki tsa rona, re rata dibaki tsa rona.
  - 4 O apara baki ya hae, o rata baki ya hae.
  - 5 Ba apara dibaki tsa bona, ba rata dibaki tsa bona.
- 9 Laela baithuti ho nka dipene tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

### LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetso Pele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Bophelo ntle le meedi
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.

- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.



## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Ho Rala Le Ho Thala

**SEHLOHO:** Ngola diratswana tse pedi ka ditoro le maikemisetso a hao ka bokamoso.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

**LEANO LA HO RALA:** Ngola lenane

#### TSEBISA SEHLOHO SA MONGOLO.

- 1 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 2 Ka molomo, hlalosa mehopolo wa diratswana tsa hao, jwaloka:  
*Ha ke ne le monyane, toro yaka e ne le hoba titjhere. Ke ne ke batla hoba titjhere hobane ke nahana thuto ke ntho e bohlokwa ka fetisisa. Ke ne ke batla ho etsa bonnete hore bana bohle ba fumana thuto e ntle!*

#### BONTSHA MOKGWA WA HO RALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya ho rala ka thoko tlapangollo.
- 2 Bontsha baithuti hore lenane le etswa jwang ka ho araba dipotso tse latelang.
- 3 Qetella moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

<p><b><u>Dipotso tsa moralo</u></b></p> <p><b>Seratswana sa 1</b></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1 Toro kapa boikemisetso ba hao ba bokamoso ke eng?</li><li>2 O bona bo shebeha jwang?</li><li>3 Hobaneng e le toro ya hao?</li><li>4 O ikutlwa jwang ha o nahana ka toro ya hao?</li></ol> <p><b>Seratswana sa 2</b></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1 O nahana o tla hloka eng hore o phethahatse ditoro tsa hao?</li><li>2 Morero wa hao ke ofe hore o fihlelle toro ya hao?</li><li>3 O ikutlwa jwang ha o sebetsa hore o fihlelle maikemisetso a hao?</li><li>4 O nahana o tla ikutlwa jwang ha o fihlella maikemisetso a hao?</li></ol>	<p><b><u>Moralo</u></b></p> <p><b>Seratswana sa 1</b></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1 Ho ba titjhere</li><li>2 Phaposiburutelo e tletseng baithuti, ke eme ka pele.</li><li>3 Hobane thuto e bohlokwa!</li><li>4 Ke thabile ho thusa bana ba bang.</li></ol> <p><b>Seratswana sa 2</b></p> <ol style="list-style-type: none"><li>1 Ke hloka ho ya yunivesithing mme ke ithutele ho ruta.</li><li>2 Sebetsa ka matla sekolong, ke ingodise ho ithuta yunivesithing, ke ithute ho ruta sekolong sa boemo bo tlase.</li><li>3 Ke nahana e tla ba mosebetsi o boima!</li><li>4 Ke tla ikotla sefuba mme ebile ke lokolohile hore qetellong ke fihlelletse maikemisetso a ka.</li></ol>
---	--

**BAITHUTI BA SEBEDISA MOKGWA WA HO RALA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Bolella baithuti ho tutubala le ho nahana ka ditoro le maikemisetso a bona ka bokamoso.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho **buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangollong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana

LeanoSerapa oa 1

1. Ho ba ngaka
2. Sepetlele le batho ba hlohang thuso ya ka.
3. Hobane ke batla ho thusa batho.
4. Ke tatetse ho tlo ba ngaka e hlwahlwa.

Serapa oa 2

1. Ke lokela ho ya Univesithi ke lo ithuta dilemo tse ngata.
2. Ke sebetse ka thata sekolong, ke etse kopo ya ho kena Univesithi, ke ithute ka thata.
3. Ke tla be ke kgathetse empa ke tla be ke thabile.
4. Ke tla ikutlwa ke le motlotlo ha nka fihlella ditiro tsa ka.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

---

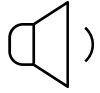
Metsoso e 30

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 1**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oe**
- 2 Qapodisa lentswe: **moepa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /m/-/oe/-/p/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /m/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /oe/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /p/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **moepa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /m/-/oe/-/p/-/a/ = **moepa**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /moe/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /pa/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /moe/-/pa/ = **moepa**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oe**
- 2 Qapodisa lentswe: **moedi**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /m/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /oe/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /d/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /i/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /m/-/oe/-/d/-/i/
- 8 Ngola lentswe: **moedi**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /m/-/oe/-/d/-/i/ = **moedi**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /moe/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /di/
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /moe/-/di/ = **moedi**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **oe**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-6 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:

- 1 **moetapele**
- 2 **moeti**
- 3 **moepa**
- 4 **poelano**
- 5 **moedi**
- 6 **moemedi**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

#### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---

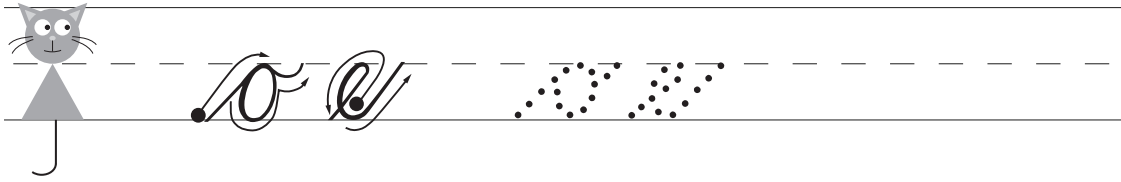


### Mongolo:

Metsotso e 15

#### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **oe**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.



moetapele

moeti

moepa

poelano

moedi

moemedi

Moetapele o hlwa moepa.

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: E TSA DITEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b><u>Bophelo ntle le meedi</u></b></p> <p><i>Pale ena e mabapi le bophelo ba Rebeca Gyumi. Dintlha tsa bophelo ba hae ke tsa nnete, empa diketsahalo ha se tsa nnete. Pale ena e qotsitswe tlhahisoleseding e tswang atikeleng ena e latelang:</i></p> <p><a href="https://edition.cnn.com/2018/12/12/africa/gyumi-un-human-rights-prize/index.html">https://edition.cnn.com/2018/12/12/africa/gyumi-un-human-rights-prize/index.html</a></p>	
<p>Rebeca o ne a emetse ho qala sekolo bophelo ba hae kaofela! Ho tloha boseeng ba hae, batswadi ba hae ba ne ba dula ba mmolella ka bohlokwa ba thuto.</p> <p>'Sekolo se bohlokwa' ho rialo mmae</p> <p>'Thuto e tla o fa bophelo bo senang moedi!' mmangwanae a mminela.</p>	
<p>Bonyenyaneng, Rebeca o ne a rata sekolo. Sekolong se tlase sa Mazengo motsaneng o bitswang Dodomo Tanzania o ne a entse setswalle le banana ba bang ba bohlale ba nang le talente.</p> <p>'Sekolo se bohlokwa!' mme wa hae o ne dula a mmolella hoseng ho hong le ho hong.</p> <p>'Thuto e tla o fa bophelo bo senang moedi!' mmangwanae o ne a dula a mmolella motsheareng wa mantsiboya o mong le o mong.</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore Rebecca o ne a rata sekolo hobane o ne a dula a bolellwa kamoo thuto e leng bohlokwa ka teng.</p>
	<p>Khumo o hloka nako ya ho nahana ka seo a tlamehileng ho se etsa. Ke kgona ho etsa <b>kgokahanyo</b>! Ka nako e nngwe ha nna le molekane wa ka re ngangisana, ke hloka nako ya ho nahana pele nka bua ka taba eo.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ha Rebeca a ntse a hola, o ile a eellwa hore ba bang ba banana ba ka phaposiburutelo ya hae ba ile ba emisa ho tla sekolong. Rebeca o ne a ikutlwa ekare a ka etsa ntho e nngwe le e nngwe ha fela a rutehile! Empa o ne a bona hore hase baithuti mmoho le yena kaofela ba neng ba fumana molaetsa ona malapeng a bona.</p> <p>'Abuti wa ka o itse banana ha ba bohlale jwaloka bashemane!' e mong wa metswalle ya hae a mmolella.</p> <p>'Nna mme wa ka o itse lenyalo le bohlokwa ho feta sekolo bakeng sa bana ba banana,' e mong wa metswalle a rialo.</p>	<p>Ha re <b>lekoleng</b> hore bothata paleng ena ke bofe: ha se batho kaofela ba nahanang hore banana ba hloka thuto.</p>
<p>Palo ya banana e ile ya nna ya fokotseha ka diphaposing tsa hae tsa ho rutela sekolong se phahameng sa Kilakala.</p> <p>'Adla o ile kae?' Rebecca a botsa motswalle wa hae Joyce ka tsatsi le leng ha ba le tseleng e lebileng hae ho tswa sekolong. 'O se a ena le monna jwale,' Joyce a araba.</p> <p>'O hopola Zahra?' Joyce a mmotsa. 'Le yena o nyetswe, ke ka hoo a seng a sa tle sekolong.'</p> <p>'Zahra o ne a tseba dipalo. Ke ne ke nahana hore e tlo ba ngaka.' Ho rialo Rebeca.</p> <p>'Hobaneng ho se na bashanyana ba tlohetseng sekolo, empa ho na le banana ba bangata tje?' Rebeca a ipotsa.</p>	<p>Hona ho re bolella haholo ka bothata! Ke bala hore ha banana ba nyalwa, ba tlamehile hore ba tlohele sekolo. Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore banana ba bangata ba bohlale ba tlohela sekolo.</p>
<p>Mantsiboyeng ao, Rebeca o ile a bolella mme wa hae ka banana kaofela ba tlohetseng sekolo.</p> <p>'Ke kopa o ntumelle ke kene sekolo mme!' Rebeca a lla.</p> <p>'Sekolo se bohlokwa!' mmae a phetha, 'ho banana le ho bashanyana!'</p> <p>'Thuto e tla o fa bophelo bo senang moedi!' mmangwanae a phetha.</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore mme wa Rebeca o nahana hore thuto e molemo ebile e bohlokwa ho feta lenyalo, hobane Rebeca o tla kgona ho ba se seng le se seng seo a se labalabelang! Ha ke nahane hore ba tla etsa hore a tlohele sekolo.</p>
<p>Rebeca o ne a ikutlwa a le lehlohonolo. O ne a labalabela hore ekare banana bohle ba ka be ba fumana tshehetso ya mofuta ona malapeng a bona. Rebeca o ile a nka qeto ya hore o tla sebedisa thuto ya hae ho thusa banana ba tshwanang le yena.</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore Rebeca o tla leka ho thusa ho rarolla bothata bona, le ha bothata bona bo sa ame bophelo ba hae ka botlalo.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Yunivesithing ya Dar es Salaam, Rebeca o ile ithuta ho ba mmueli wa molao. O ile a ithuta ka molao wa Tanzania, o neng o dumella banana ba nyalwe ba sa le banyenyane – ho tloha dilemong tse Empa dilemo tsa bashanyana tsa ho nyala e ne e le 18! 'Lena ke lona lebaka le entseng hore banana ba bangata ba tlohele sekolo,' Rebeca a nahana. 'Ke tlo o fetola molao ona!'</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore Rebeca o ile a ithuta ka tsa molao ho leka ho thusa ho rarolla bothata! O tlameha a na le thahasello ya ho rarolla bothata bona.</p>
<p>Kamora hoba a fumane dikgarata tsa hae, Rebeca le basebetsi mmoho le yena ba ile ba sebetsa ka thata ho fetola molao ona. Batho ba bangata ba ile ba re ba sebetsa kgahlanong le meetlo ya Tanzania. 'Moetlo o mong le o mong o hlekefetsang banana ha se moetlo eo re lokelang ho o boloka!' A pheha kgang.</p>	
<p>Rebeca le basebetsi mmoho le yena ba ile ba teka dingangisano tsa bona ka pela baahlodi Lekgotleng la Dinyeo le Phahamengla Tanzania. Baahlodi ba ile ba dumellana le sehlopha sa Rebeca mme ba fetola molao wa Tanzania. Hona ho ile ha bolela hore dilemo tsa banana tsa ho nyala ka molao di ile tsa fetolelwa ho 18, dilemo tse tshwanang le tsa bashanyana.</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore batho ba bang Tanzania ba ne ba bona bothata bona jwalo fela ka Rebecca mme ba ne ba batla ho bo lokisa le bona!</p>
<p>Le ha molao ona o se o fetotswe, Rebeca ha kgaotsa ho lwanela ditokelo tsa banana. Rebecca o sebetsa ka thata ho etsa bonnete ba hore banana kaofela ba tseba bohlokwa ba ho kena sekolo, le hore thuto e tla ba fa bophelo bo senang moedi!</p>	<p>Rebeca le sehlopha sa hae ba ile ba hlola nyeo. Empa, ke etsa <b>tekolo</b> ya hore bothata ha bo a loka hanghang hobane Rebeca o ntse a sebetsa ho thusa banana kaofela ho fihlella dithuto tse felletseng.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Pale ena e etsahala kae?</p>	<p>E etsahala Tanzania.</p>
<p>Bothata paleng ena ke bofe?</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bothata ke hore bana ba banana ba ne ba tlohela sekolo.</li> <li>• Bothata ke hore batho ba bang ba ne ba nahana hore thuto ha e bohlokwa baneng ba banana.</li> </ul>
<p>Ke eng seo Rebeca a ileng a se etsa ho leka ho rarolla bothata bona?</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O ile a ithutela ho ba mmuelli wa molao.</li> <li>• O ile a lwana kgahlanong le melao e leeme.</li> </ul>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>O nahana hobaneng Rebeca a ile a qeta dithuto tsa hae.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hobane o ne a rata sekolo.</li> <li>• Hobane ba lelapa la hae ba ne ba tseba bohlokwa ba thuto.</li> <li>• Hobane ba lelapa la hae ba ne ba batla hore a be le bophelo bo senang moedi.</li> <li>• Hobane o ne a dula a bolellwa ka bohlokwa ba thuto – bakeng sa bana ba banana mmoho le bashemane.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 1.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

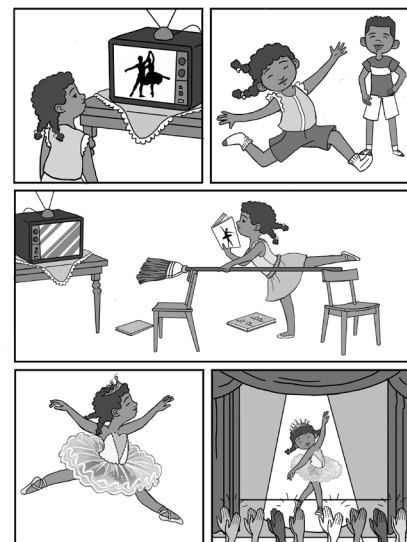
### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - fumana dikgarata
  - tlohela sekolo
  - monyetla

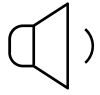
Raeme kapa Pina	Diketso
Thuto, Thuto, Thuto	
Ha se ho ithuta feela dintlha tse itseng.	
Thuto e tla nthusa ho nahana, ho ba le maikutlo, le ho rarolla mathata.	<i>Beha monwana ka thoko hloohong o be o behe seatla pelong ya hao</i>
Ke tla ba le maitshwaro a matle, le tsebo ya ho sebetisa hantle le batho ba bang.	<i>Sheba motswalle, o etse eka o mo neha ho hong.</i>
Thuto ke lefa, ebile e tswala katleho	<i>Ipitse sefubebeng ka seatla.</i>

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.







## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

BEKE 1

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oi**
- 2 Qapodisa lentswe: **moloi**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /m/-/o/-/l/-/oi/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /m/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /o/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /l/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /oi/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **moloi**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /m/-/o/-/l/-/oi/ = **moloi**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /mo/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /loi/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /mo/-/loi/ = **moloi**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oi**
- 2 Qapodisa lentswe: **baloi**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /b/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /a/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /l/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /oi/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /b/-/a/-/l/-/oi/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **baloi**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /b/-/a/-/l/-/oi/ = **baloi**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /ba/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /loi/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /ba/-/loi/ = **baloi**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **oi**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **moloi**
  - 2 **koloi**
  - 3 **baloi**

**4 boi**

**5 loile**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

**LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

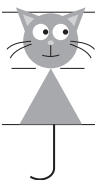


**Mongolo:**

Metsotso e 15

**Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng**


- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **oi**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.





oi oi




molo*oi*

 koloi

 baloi

 boi

 loile

 Abuti o palame koloi.

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_

## Ngodiso:

Metsotso e 30

### Ho Thala

**SEHLOHO:** Ngola diratswana tse pedi ka ditoro le maikemisetso a hao ka bokamoso.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

#### FOREIMI YA HO NGOLA

##### Seratswana sa 1

Toro yaka ke hoba...

Ena ke toro yaka hobane...

Ha ke itshwatsketsa...ke...

Ke ikutlwa...

##### Seratswana sa 2

Morero waka ho fihella maikemisetso aka ke ho...

Ke tlile ho hloka...

Ke nahana ho tlile ho ba...

Ha ke fihlella maikemisetso aka, ke nahana...

**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangolong.

### HO BONTSHA KA HO ETSATSAMAI SOYA HO THALA (SEOKE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka:  
**Toro yaka ke hoba** titjhere wa sekolo se tlase. **Ena ke toro yaka hobane** ke nahana thuto ke ntho e bohlokwa ka ho fetisisa. Ke batla ho thusa ho etsa bonnete hore bana bohle ba fumana thuto ya makgonthe. Ke rata le ho sebetsa le bana. **Ha ke itshwatsketsa** ho ba titjhere **ke** bona phaposiburutelo e tletseng bana ba thabileng. **Ke ikutlwa** ke tatetse ho ruta ka tsatsi le leng.  
**Morero waka ho fihlella maikemisetso aka ke** ho ya yunivesithing ho ithutela ho ruta sekolong se tlase. Morero waka ke ho ya yunivesithing ya Pretoria. **Ke tlile ho hloka** ho sebetsa ka matla sekolong ke tsebe ho ingodisa ho ithuta yunivesithing. **Ke nahana e tlile hoba** mosebetsi o boima ho fihlella maikemisetso aka. Empa e tla eba ntho e monate qetellong.

**Ha ke fihlella maikemisetso aka qetellong, ke nahana** ke tlile ho ikutlwa ke le motlotlo mme ebile ke thabetse hoba titjhere! Lelapa laka le lona le tlile ho eba motlotlo!

**BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **Ditoro le maikemisetso aka: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi ya ho ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sana le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka mekgwa eo ba ka e sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

## Ditoro tsa le di goals tsa ka: Moralo

### Serapa sa 1

Toro ya ka ce ho ba ngake. Ke toro ya ka hobane ke batla ho thusa batho ba kolang. Ha ke nahane ka ho ba ngace, ke nahana ka sepetlele se tetseng batho ba tla beng ba hoka thuso ya ka.

Ke tlale thabo ka ke nahane hore ka le leng la matsatse ke tla ba ngaka e hlwaha.

### Serapa sa 2

Leano la ka ce ho fihlela toro ya ka ya ho ya Univesithi ke lo ithutele bongaka.

Ke tla tamehe ho sebetsa ka thate sekolong hore ke kome ho ya Univesithi.

Ke nahane hore ho a thabisa empa ke mosebetsi o thate. Ke tla be ke kgathetse.

Detelong ka ke fihlela ditoro tsa ka, ke nahana hore ba lelape leso ba tla mototlo ka nna ba be ba nyakale.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 1**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, bakgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **moeti, moedi**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **moeti, moedi**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /t/ le /d/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **moloji, koloi**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **moloji, koloi**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **moloji**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **koloi, baloi, boi, mola, mollo**

#### SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **moepa**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose tse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **pepa, mpa, shapa, hlapa, ntsipa, tlhapa**





## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Bobedi

BEKE 1

#### MAANO A HO BALA: ETSA DITEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b><u>Bophelo ntle le meedi</u></b></p> <p><i>Pale ena e mabapi le bophelo ba Rebeca Gyumi. Dintlha tsa bophelo ba hae ke tsa nnete, empa diketsahalo ha se tsa nnete. Pale ena e qotsitswe tlhahisoleseding e tswang atikeleng ena e latelang:</i></p> <p><a href="https://edition.cnn.com/2018/12/12/africa/gyumi-un-human-rights-prize/index.html">https://edition.cnn.com/2018/12/12/africa/gyumi-un-human-rights-prize/index.html</a></p>	
<p>Rebeca o ne a emetse ho qala sekolo bophelo ba hae kaofela! Ho tloha boseeng ba hae, batswadi ba hae ba ne ba dula ba mmolella ka bohlokwa ba thuto.</p> <p>‘Sekolo se bohlokwa’ ho rialo mmae</p> <p>‘Thuto e tla o fa bophelo bo senang moedi!’ mmangwanae a mminela.</p>	<p>Ke a hopola hore banana ba bangata phaposing ya Rebeca ya ho rutela ba ne ba sa fuwa melaetsa e tshwanang ka thuto malapeng a bona! Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore lelapa la Rebeca le ne le tseba bohlokwa ba thuto bananeng ho feta malapa a mang.</p>
<p>Bonyenyaneng, Rebeca o ne a rata sekolo. Sekolong se tlase sa Mazengo motsaneng o bitswang Dodomo Tanzania o ne a entse setswalle le banana ba bang ba bohlale ba nang le talente.</p> <p>‘Sekolo se bohlokwa!’ mme wa hae o ne dula a mmolella hoseng ho hong le ho hong.</p> <p>‘Thuto e tla o fa bophelo bo senang moedi!’ mmangwanae o ne a dula a mmolella motsheareng wa mantsiboya o mong le o mong.</p>	
<p>Ha Rebeca a ntse a hola, o ile a eellwa hore ba bang ba banana ba ka phaposiburutelo ya hae ba ile ba emisa ho tla sekolong. Rebeca o ne a ikutlwa ekare a ka etsa ntho e nngwe le e nngwe ha fela a rutehile! Empa o ne a bona hore hase baithuti mmoho le yena kaofela ba neng ba fumana molaetsa ona malapeng a bona.</p> <p>‘Abuti wa ka o itse banana ha ba bohlale jwaloka bashemane!’ e mong wa metswalle ya hae a mmolella.</p> <p>‘Nna mme wa ka o itse lenyalo le bohlokwa ho feta sekolo bakeng sa bana ba banana,’ e mong wa metswalle a rialo.</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore Rebeca o ne a sa utlwisise hore hobaneng bana ba banana ba ne ba tlohela sekolo, hobane yena o ne a dula a bolellwa ka bohlokwa ba thuto lapeng.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Palo ya banana e ile ya nna ya fokotseha ka diphaposing tsa hae tsa ho rutela sekolong se phahameng sa Kilakala.</p> <p>'Adla o ile kae?' Rebecca a botsa motswalle wa hae Joyce ka tsatsi le leng ha ba le tseleng e lebileng hae ho tswa sekolong. 'O se a ena le monna jwale,' Joyce a araba.</p> <p>'O hopola Zahra?' Joyce a mmotsa. 'Le yena o nyetswe, ke ka hoo a seng a sa tle sekolong.'</p> <p>'Zahra o ne a tseba dipalo. Ke ne ke nahana hore e tlo ba ngaka.' Ho rialo Rebeca.</p> <p>'Hobaneng ho se na bashanyana ba tlohetseng sekolo, empa ho na le banana ba bangata tje?' Rebeca a ipotsa.</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore Rebeca o ne ikutlwa a ferekanywa ke hore hobaneng banana ba bangata ba ne ba tlameha ho tlohela sekolo ho feta bashanyana.</p>
<p>Mantsiboyeng ao, Rebeca o ile a bolella mme wa hae ka banana kaofela ba tlohetseng sekolo.</p> <p>'Ke kopa o ntumelle ke kene sekolo mme!' Rebeca a lla.</p> <p>'Sekolo se bohlokwa!' mmae a phetha, 'ho banana le ho bashanyana!'</p> <p>'Thuto e tla o fa bophelo bo senang moedi!' mmangwanae a phetha.</p>	<p>Rebeca o ferekane. Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore ebile o tshohile hore a ka nna a qobellwa ho tlohela sekolo, jwalo fela ka banana ba bang beo a hotseng le bona!</p>
<p>Rebeca o ne a ikutlwa a le lehlohonolo. O ne a labalabela hore ekare banana bohle ba ka be ba fumana tshehetso ya mofuta ona malapeng a bona. Rebeca o ile a nka qeto ya hore o tla sebedisa thuto ya hae ho thusa banana ba tshwanang le yena.</p>	
<p>Yunivesithing ya Dar es Salaam, Rebeca o ile ithuta ho ba mmueli wa molao. O ile a ithuta ka molao wa Tanzania, o neng o dumella banana ba nyalwe ba sa le banyenyane – ho tloha dilemong tse Empa dilemo tsa bashanyana tsa ho nyala e ne e le 18! 'Lena ke lona lebaka le entseng hore banana ba bangata ba tlohele sekolo,' Rebeca a nahana. 'Ke tlo o fetola molao ona!'</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore eitse ha Rebeca a bala molao ona, o ile a utlwisisa bothata bona ka ho teba. Banana ba ne ba tlohela sekolo hobane ba ne ba nyalwa ba le banyenyane ho feta bashanyana!</p>
<p>Kamora hoba a fumane dikgarata tsa hae, Rebeca le basebetsi mmoho le yena ba ile ba sebetsa ka thata ho fetola molao ona. Batho ba bangata ba ile ba re ba sebetsa kgahlanong le meetlo ya Tanzania. 'Moetlo o mong le o mong o hlekefetsang banana ha se moetlo eo re lokelang ho o boloka!' A pheha kgang.</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore Rebeca o ikemiseditse ho lokisa bothata bona hore banana kaofela ba tsebe hore ba na le bokgoni ba ho ba tsohle tseo ba batlang ho ba tsona.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Rebeca le basebetsi mmoho le yena ba ile ba teka dingangisano tsa bona ka pela baahlodi Lekgotleng la Dinyeo le Phahamengla Tanzania. Baahlodi ba ile ba dumellana le sehlopha sa Rebeca mme ba fetola molao wa Tanzania. Hona ho ile ha bolela hore dilemo tsa banana tsa ho nyala ka molao di ile tsa fetolelwa ho 18, dilemo tse tshwanang le tsa bashanyana.</p>	
<p>Le ha molao ona o se o fetotswe, Rebeca ha kgaotsa ho lwanela ditokelo tsa banana. Rebecca o sebetsa ka thata ho etsa bonnete ba hore banana kaofela ba tseba bohlokwa ba ho kena sekolo, le hore thuto e tla ba fa bophelo bo senang moedi!</p>	<p>Ke etsa <b>tekolo</b> ya hore Rebecca o ikemiseditse ho tswela pele a lwanela banana kaofela ho ba le monyetla eo a bileng le yona ka lebaka la thuto.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletswe
<p>Ke mang ya bolellang Rebeca hore thuto e bohlokwa?</p>	<p>Ke batswadi ba hae/ Ke ba lelapa labo.</p>
<p>Hobaneng bana ba banana ba ne ba tlohela sekolo pele ho bashemane?</p>	<p>Hobane ba ne ba nyalwa. Hobane ho ne ho na le molao o reng ba kanna ba nyalwa ba sa le banyenyane ho feta bashemane dilemong.</p>
<p>O ka etsa tekolo ka Rebeca? O nahana hore Rebeca ke motho ya jwang?</p>	<p>Ke nahana hore o .... hobane</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletswe
<p>O nahana ke hobaneng Rebeca Gyumi a ne a ikemiseditse ho fetola molao wa Tanzania?</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hobane o ile a rutwa hore thuto ke ntho e bohlokwa haholo.</li> <li>• Hobane o ile a bona hore molao o neng o beuwe o ne o etsa hore banana ba bangata ho feta bashemane ba tlohele sekolo.</li> <li>• Hobane o ne a batla ho etsa bonnete ba hore banana ba ne ba fumana thuto pele ba ka nyalwa.</li> <li>• Hobane o ne a batla hore banana ba tsebe hore ba ka kgona ho ba se seng le se seng se ba labalabelang ho ba sona.</li> <li>• Hobane o ne a bona ka moo molao ona o nang le tshusumetso e mpe baneng ba banana motseng wa habo.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

---

Metsotsoe 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 1.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

BEKE 1

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - molao
  - mmuelli
  - moahlodi
  - kgotla

Raeme kapa Pina	Diketso
Thuto, Thuto, Thuto	
Ha se ho ithuta feela dintlha tse itseng.	
Thuto e tla nthusa ho nahana, ho ba le maikutlo, le ho rarolla mathata.	<i>Beha monwana ka thoko hloohong o be o behe seatla pelong ya hao</i>
Ke tla ba le maitshwara a matle, le tsebo ya ho sebetsa hantle le batho ba bang.	<i>Sheba motswalle, o etse eka o mo neha ho hong.</i>
Thuto ke lefa, ebile e tswala katleho	<i>lpetse sefubebeng ka seatla.</i>

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.  
Pale ena e mabapi le...  
Ntho e le nngwe eo ke ithutileng yona ho tswa paleng ke...  
Pale ena e tsamaelana le mokotaba 'bohlokwa ba thuto' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

<b>oe</b>	<b>oi</b>	<b>a</b>
<b>m</b>	<b>p</b>	<b>l</b>
<b>k</b>	<b>o</b>	<b>b</b>
<b>e</b>	<b>t</b>	<b>i</b>

### BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**oe**/ le /**oi**/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: /**l**/-/**oi**/-/**l**/-/**e**/ = **loile**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise /**oe**/ kapa /**oi**/
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka: /**k**/-/**a**/-/**m**/-/**a**/ = **kama**

### SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **oe, oi**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).  
**moetapele, moeti, moepa, poelano, koloi, moloi, baloi, boi, loile, kama, paka, tlala, tlama**

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA

#### KAKARETSO YA PALE KA HO NGOLA KAPA KA MOLOMO

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba *tla nahana ka karolo tse bohlokwa tsa pale e badilweng.*
- 2 Re tla boela re *nahane ka seo re ka ikamahanyang le sona ho tswa seratswaneng.*
- 3 *Re tla beha pale ena maemong a itseng ka dinaledi, re fa pale dinaledi tse hlano ha feela re e RATILE. Re fa pale ha ho letho ha re sa e rata.*
- 4 Ngola foreimi ya kakaretso tlapangolong.
- 5 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:  
**Seratswana sena se mabapi le...** (dipolelo tse 2-3)  
**Ke ratile ha...**  
**Ke nahana Rebeca Gyumi o...hobane...**  
**Dinaleding tse 5, ke fa pale ena...hobane...**
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ba keke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.
- 7 Bontsha ka ho etsetsa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le Rebeca Gyumia lwanela ho fetola molao ho la Tanzania. O sebetsa ho etsa dilemo tsa lenyalo di eketswe e le hore banana ba kene sekolo ho ena le ho nyalwa ba le tlase dilemong. Ke ratile ha Rebeca eba mmuelli mme a sebetsa ka matla ho fetola maemo naheng ya habo. Ke nahana Rebeca Gyumi o sebete hobane o sebetsa ho fetola molao le ha ho ena le batho ba bang ba sa dumellaneng le yena. Dinaleding tse 5, ke fa pale ena dinaledi tse 5 hobane ke nahana Rebeca Gyumi ke motho ya bohlokwa ho ithuta ka yena!**
- 8 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 9 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** mme ba abelane kakaretso **tso bona** le molekane. / Bolella baithuti ho ngola kakaretso tsa bona ba sebedisa foreimi.
- 10 Bitsa baithuti ho kgobokana
- 11 Kopa baithuti ba 1-2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.
- 12 Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le ngwananyana ya bitswang Rebeca Gyumi ho tswa ha la Tanzania. O sebetsa ho etsa bonnete banana ba ena le menyetla ya ho ya sekolong. Paleng, o lwanela hore ho fetolwe dilemo tsa lenyalo. Re ratile ha Rebeca eba mmuelli mme a sebetsa hore a kgone ho fetola dintho naheng ya habo. Re nahana Rebeca Gyumi o bohlale hobane e bile mmuelli mme atleha ho fetola molao. Dinaleding tse 5, re fa pale dinaledi tse 3 hobane batho ba bang ba ratile pale empa ba bang ba nahanne hore ha e kgahle hakalo**



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 1.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*



The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, plus signs), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

# **Kereiti 3 KOTARA 4 Beke**

# **2**

## **MOKOTABA: Bohlokwa ba thuto**



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa hao o sa kena sekolo; setshwantsho le atikile ya koranta ka Malala Yousafzai
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisa mokotaba. Mohlala: disebediswa tsa thuto tsa mahala tseo baithuti ba ka di fumanang ha bonolo difounung tsa bona
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsi wa 1:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 70, Ha re baleng

**Mosebetsi wa 2:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 71-73, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 3:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 74, Ha re baleng le maqephe 75-77, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 4:** Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi lebaka le le leng leo sekolo se leng bohlokwa ho wena.

# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Malala Yousafzai paleng e bukeng e kgolo: Ntwa ya Malala ya thuto
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Bohlokwa ba thuto
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke menyetla efe eo thuto e re fang yona?
  - b Hobaneng o nahana thuto e bohlokwa? (O se o ithutile eng ho fihlela hakana?)
  - c Hobaneng Rebeca Gyumi a nahana hore thuto e bohlokwa?

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - kgethollo
  - bong
  - kgethollo ya bong

Raeme kapa Pina	Diketso
Thuto, Thuto, Thuto	
Ha se ho ithuta feela dintlha tse itseng.	
Thuto e tla nthusa ho nahana, ho ba le maikutlo, le ho rarolla mathata.	<i>Beha monwana ka thoko hloohong o be o behe seatla pelong ya hao</i>
Ke tla ba le maitshwara a matle, le tsebo ya ho sebetsa hantle le batho ba bang.	<i>Sheba motswalle, o etse eka o mo neha ho hong.</i>
Thuto ke lefa, ebile e tswala katleho	<i>Ipetse sefubebeng ka seatla.</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

### **Bonngwe le Bongata**

- 1 lebokoso
  - 2 kgalase
  - 3 lebopo la lewatle
  - 4 borashe
  - 5 sekotlolo
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

### **Bonngweng ho ya Bongateng ba Mantswe**

- 1 lebokoso  
mabokoso
  - 2 kgalase  
dikgalase
  - 3 lebopo la lewatle  
mabopo a lewatle
  - 4 borashe  
maborashe
  - 5 sekotlolo  
dikotlolo
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

### **LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetso Pele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Ntwa ya Malala ya thuto
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng on tse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.



## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Hlophiso

**SEHLOOHO:** Ngola diratswana tse pedi ka ditoro le maikemisetso a hao ka bokamoso.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

#### BOITOKISO:

- Ngola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka bang pedi.

#### LENANE LA HLOPHISO:

- 1 Na ke hlalositse maikemisetso aka?
- 2 Na ke sebedisitse lekgathe letlang ho bua ka maikemisetso aka?
- 3 Na ke sebedisitse motho wa pele ('ke' le 're')?
- 4 Na ke ngotse bonyane ba polelo tse 12 ho arola diratswana tse pedi?
- 5 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 6 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 7 Na polelong enngwe le enngwe ke sebedisitse matshwao a ho bala ka nepo?

#### BONTSHA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.

- 3 Bala lenane, obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

**BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemoso baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangolong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

## Ditoro tsa le di goals tsa ka: Moralo

### Serapa sa 1

Toro ya ka <sup>h</sup> ho ba ngaka<sup>a</sup>. Ke toro ya ka hobane ke batla ho thusa batho ba kōlang. Ha ke nahanē<sup>a</sup> ka ho ba ngaka<sup>ngaka</sup>, ke nahana ka sepetlele se tšetseng batho ba tla beng ba hoka thuso ya ka.

Ke tlalē<sup>a</sup> thabo ha ke nahanē<sup>a</sup> hore ka le leng la matsatsē<sup>i</sup> ke tla ba ngaka e hlakha.

### Serapa sa 2

Leano la ka <sup>h</sup> ho fihlela<sup>l</sup> toro ya ka ya ho ya Univesithi ke lo ithutelē<sup>a</sup> bongaka.

Ke tla tamehe<sup>tlameha</sup> ho sebetsa ka thatā<sup>a</sup> sekolong hore ke kōne ho ya Univesithi.

Ke nahanē<sup>a</sup> hore ho a thabisa empa ke mosebetsi o thatā<sup>a</sup>. Ke tla be ke kgathetse.

Detelong ha ke fihlella ditoro tsa ka, ke nahana hore ba lelapē<sup>a</sup> leso ba tla mototlo ka nna ba be ba nyakale.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

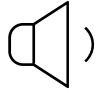
---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ee**
- 2 Qapodisa lentswe: **feela**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /f/-/ee/-l/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /f/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /ee/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /l/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **feela**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /f/-/ee/-l/-/a/ = **feela**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /fee/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /la/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /fee/-/la/ = **feela**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ee**
- 2 Qapodisa lentswe: **meedi**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /m/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /ee/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /d/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /i/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /m/-/ee/-/d/-/i/
- 8 Ngola lentswe: **meedi**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /m/-/ee/-/d/-/i/ = **moedi**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /mee/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /di/
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /mee/-/di/ = **meedi**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **ee**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-6 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:

- 1 **feela**
  - 2 **seeta**
  - 3 **tee**
  - 4 **meedi**
  - 5 **meelelo**
  - 6 **leeto**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---

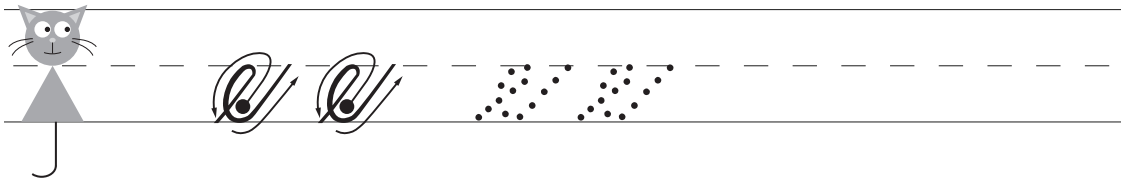



## Mongolo:


Metsotso e 15


### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng


- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **ee**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.





 *feela*

 *seeta*

 *tee*

 *meedi*

 *meelelo*

 *leeto*

 *Rakgadi o nwa tee.*

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: HO IKAMAHANYA LE DIKETSAHALO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b><u>Ntwa ya Malala ya thuto</u></b></p> <p><i>O ne o tseba hore lefatsheng ka bophara, banana ba fetang dimilione tse 130 ba tlohetse sekolo ka baka la kgethollo ya bong? Malala Yousafzai o ile a nehela bophelo ba hae ho thusa banana lefatsheng ka bophara hore ba fumane thuto.</i></p>	<p>Ke a <b>hopola</b> hore bekeng e fetileng re ithutile ka ngwanana e mong ya lwanetseng thuto bakeng sa banana ba bang – Rebeca Gyumi. Ha re etseng <b>dikgokahanyo</b> paleng tse na tse pedi ha re ntse re bala ho tswela pele!</p>
<p>Malala o hlalhetse Mingora, Pakistan ka 12 Phupu, 1997.</p> <p>'Ekare ekabe e le moshanyana!' ho rialo e mong wa baahisane a bolella ntata Malala.</p> <p>'O tlo etsang ka ngwana ngwanana? – A keke a o tlisetsa mahlohonolo!' ho rialo moahisane e mong hape a bile a tsitsinya hlooho.</p> <p>'Ke tla etsa bonnete ba hore Malala o fumana monyetla o mong le o mong eo ngwana wa moshanyana a nang le ona,' ntatae a araba, a shebile hantle ka hara mahlo a maholo a moradinyana wa hae.</p>	<p>Ke a <b>hopola</b> hore paleng ya Rebeca e ne e se batho kaofela ba neng ba nahana hore bana ba banana ba hloka thuto. Ke nahana hore seo ke nnete lefatsheng ka bophara – hobane Rebeca o ne a le Tanzania ha Malala yena a le Pakistan.</p>
<p>Ziauddin o ile a boloka tshepiso ya hae ya ho fumantsha Malala le banana ba bang ba tshwanang le yena monyetla o mong le o mong oo bashemane ba ka bang le ona. O ile a qala sekolo sa banana Mingora.</p> <p>'Hobaneng ha o bula sekolo sa banana?' e mong wa baahisane a mmotsa ha a ne a le tseleng e yang mosebetsing.</p> <p>'Molemo wa ho ruta banana ke ofe?' ho rialo e mong hape a bile a tsitsinya hlooho.</p> <p>'Ke boikarabelo ba ka ho etsa bonnete ba hore banana ba motseng wa rona ba fumana monyetla o mong le o mong eo ngwana moshanyana a nang le ona,' Ntata Malala a araba.</p> <p>O ile a shebella moradinyana wa hae Malala a hola ebile a ithuta le banana ba bang ba Mingora.</p>	<p>Malala le Rebeca Gyumi ba ne ba na le tshehetso ya malapa a bona ka <b>bobedi</b> ba bona. Malapa ao ka <b>bobedi</b> a ne a na le thahasello ya ho etsa bonnete ba hore baradi ba bona ba fumana thuto e ntle.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Empa dintho di ile tsa fetoha ha Ma-Taliban a nka puso ya motse. Bophelo bo ile ba fetoha ka tsela tse fapaneng. Batho ba ile ba thibelwa ho ba le dithelebishene malapeng a bona. Ho bapala mmino le hona ho ne ho sa dumellwa. Bana ba banana ba ile ba thibelwa ho kena sekolong.</p>	<p>Tanzania, dilemo tse tlase tsa lenyalo di ne di bolela hore bana ba banana ba ne ba tlohela sekolo pele ho nako. Pakistan teng, Taliban e ile ya beha molao o ntshang banana sekolong. Ke etsa <b>kgokahanyo</b> ya hore lefatsheng ka bophara, ho na le melawana e ka etsang hore ho be thata hore bana ba banana ba kene sekolo.</p>
<p>Ma-Taliban a ne a se e sentse dikolo tse ka fetang 100 tsa banana ka nako eo ba bolellang Ziauddin ho kwala mamati a sekolo sa hae.</p> <p>'Ke ne ke batla ho efa Malala le banana ba bang monyetla o mong le o mong eo ngwana wa moshemane a nang le ona – empa nkeke ka beha maphelo a bona kotsing,' Ziauddin a nahana.</p> <p>Malala o ile a arohana le metswalle ya hae a kgakeditse dikeledi. O ne a sa tsebe hore ebe o tla iphumana a le ka phaposing ya borutelo le motswalle ya hae hape.</p>	<p>Ke etsa <b>kgokahanyo</b> ya hore lefatsheng ka bophara, banana ba bangata ba bohlale ba tlohela sekolo ka baka la kgethollo ya bong.</p>
<p>Ziauddin o ile a tswela pela a ruta Malala ntho tse ngata lapeng. Empa Malala o ne a hlolohelletswe ho ithuta sekolong le banana ba bang.</p>	<p>Le ha Rebeca le Malala ka <b>bobedi</b> ba ile ba kgona ho tswela pele ka thuto, ha se banana kaofela ba neng ba na le monyetla e tshwanang le ya bona.</p>
<p>Ka kgwedi ya Lwetse ya 2008, Ziauddin o ile a isa Malala mokgatlong o mong wa baqolotsi o bitswang Peshwar Press Club. Malala o ile a fana ka puo ya hae ya pele.</p> <p>'Taliban e nahana hore e nka kae tokelo ya ho nka tokelo ya ka ya botho ya thuto?' Malala a bolella babohi. Ka le hlahlamang, puo ya hae e ile ya hlaha dikoranteng le dikanaleng tsa ditelebishene Pakistan ka bophara.</p> <p>Malala o ne a tseba hore peho a hae e tlo kgentsha Taliban. Empa o ile a nka qeto ya hore ha a tlo kwala molomo wa hae – le ha ho bua ho ne ho ka mo kenya tsietsing.</p>	<p>Rebeca le Malala ka <b>bobedi</b> ba ile ba sebedisa mantswe a bona ho etsa bonnete ba hore ho a tsebahala hore tumelo tsa bona ke tsefe. <b>Bobedi</b> bona bo lwanetse hore bana ba banana ba fumantshwe tokelo ya bona ya ho kena sekolo.</p>
<p>Malala o ile a tswela pele a buella tokelo tsa hae tsa botho tsa thuto. O ile a ngola boloko hore batho ba bangata lefatsheng ba utlwisise ntwana ya hae. Hape o ile a hlaha telebisheneng.</p> <p>'O dumella jwang Malala a bue telebisheneng ka thuto ya bana ba banana?' e mong wa baahisane a botsa Ziauddin.</p> <p>'Ikokobelletse melao ya Ma-Taliban!' e mong hape wa baahisane a mo omanya, a bile a tsitsinya hlooho.</p> <p>'Ke file Malala monyetla o tshwanang le wa bashemane, ke ka hoo a kgonang ho ipuella,' ntatae a araba a le motlotlo.</p>	<p>Ho ne ho na le batho ba neng ba batla hore Rebeca le Malala ka <b>bobedi</b> ba se ke ba ipelaetsa, empa ba ile ba tswela pele ka ntwana.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Eitse ha Malala a qalella ho tuma, o ile a iphumana e le phofu mme a fumana ditshoso tse ngata tsa lefu. Malala o ne a tshohile empa letswalo la hae ha le a ka la etsa hore a kgaotse ho buella banana ba bang.</p>	
<p>Ka kgwedi ya Mphalane ya 2012, tseleng e yang hae ho tswa ngola hlahlobo, monna ya neng a ipatile sefahleho o ile a palama bese eo Malala a neng a le ka hara yona. 'Malala ke mang?' a botsa. Yaba o thunya Malala hloohong lehlakoreng le letshehadi.</p> <p>Malala o ne a tswile kotsi e mpe haholo empa o ne a ntse a phela. O ile a nkuwa ka sefofane ho tloha sepetleleng sa masole Pakistan ho ya ho se seng, kamora moo a nkuwa hape ka sefofane se seng ho ya fumana kalafo UK.</p> <p>Eitse ha Ma-Taliban ba fumana hore Malala o phonyohile ba ile ba ntsha pehelo ya hore e ntse e tlo ba phofu ha a ka kgutlela Pakistan.</p>	
<p>Le ha ho le jwalo, Malala o ile a fumana melaetsa e meng e kgothatsang ho tswa lefatsheng ka bophara.</p> <p>'Re lebohela boitseki ba hao thutong ya bana ba banana,' tsena di ne di balwa ho tswa lengolong le leng.</p> <p>'O bontshitse lefatshe ka moo banana ba bang ba haellwang ke ho fumana thuto. Re lebohela ha ele mona o tlititse phetoho lefatsheng,' ho tswa molaetseng o mong wa Facebook.</p> <p>'Ke boikarabelo ba ka ho etsa bonnete ba hore banana ba fumanana menyetla kaofela eo bashemane ba nang le yona,' Malala a nka qeto.</p>	<p>Le ha ho ne ho na le batho ba neng ba leka ho nyahamisa Malala le Rebeca, <b>bobedi</b> bona bo ile ba fumana kgothatso le thoholetso!</p>
<p>Ha Malala a le dilemo tse 17 feela, o ile a fumana kgau ya Nobel Peace Prize. Ebile mohlodi e monyenyanane ka ho fetisisa wa ho hapa kgau ena! Malala o tswela pele ka ho sebetsa hore lefatshe la rona e be lefatshe leo bana ba banana ba kgonang ho ithuta le ho ba baetapele.</p>	<p>Malala le Rebeca ka <b>bobedi</b> ba ile tswela pele ba lwanela hore banana ba kgone ho fumana thuto e tletseng. Banana bana ka <b>bobedi</b> ba kgathalla hore banana ba be le menyetla e tshwanang le ya bashanyana.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Malala o tswaletswe kae?	O tswaletswe motsaneng o bitswang Mingora, Pakistan
Hobaneng Malala a ile a tlameha ho tlohela ho ya sekolong?	<ul style="list-style-type: none"> <li>O ile a tlameha ho tlohella ho ya sekolong hobane bana ba banana ba ne ba sa dumellwa ho ya sekolong.</li> <li>O ile a tlameha ho tlohella ho ya sekolong ha Ma-Taliban ba nka puso, hobane ba ile ba thibela bana ba banana ho ya sekolong.</li> </ul>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Malala a ile a iphumana e le phofu ya Ma-Taliban?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Hobane o ile a bua ka tokelo ya hae ya botho ya ho fumana thuto.</li> <li>Hobane o ile a hlaha dikoranteng le telebisheneng a bua ka bohlokwa ba thuto baneng ba banana.</li> <li>Hobane Ma-Taliban a ile a thibela banana ho ya sekolong, mme Malala o ne a sa dumellane le bona.</li> <li>Ka lebaka la kgethollo ya bong.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

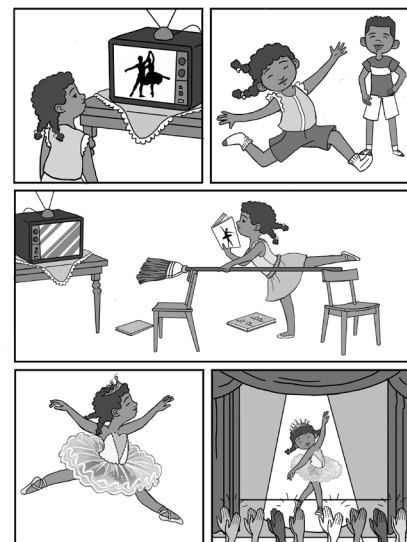
### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - moqolotsi wa ditaba
  - bamamedi
  - korola

Raeme kapa Pina	Diketso
Thuto, Thuto, Thuto	
Ha se ho ithuta feela dintlha tse itseng.	
Thuto e tla nthusa ho nahana, ho ba le maikutlo, le ho rarolla mathata.	<i>Beha monwana ka thoko hloohong o be o behe seatla pelong ya hao</i>
Ke tla ba le maitshwaro a matle, le tsebo ya ho sebetsa hantle le batho ba bang.	<i>Sheba motswalle, o etse eka o mo neha ho hong.</i>
Thuto ke lefa, ebile e tswala katleho	<i>Ipitse sefubebeng ka seatla.</i>

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana.







## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **aa**
- 2 Qapodisa lentswe: **maano**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /m/-/aa/-/n/-/o/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /m/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /aa/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /n/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /o/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **maano**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /m/-/aa/-/n/-/o/ = **maano**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /maa/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /no/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /maa/-/no/ = **maano**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **aa**
- 2 Qapodisa lentswe: **baahi**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /b/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /aa/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /h/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /i/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /b/-/aa/-/h/-/i/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **baahi**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /b/-/aa/-/h/-/i/ = **baahi**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /baa/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /hi/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /baa/-/hi/ = **baahi**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **aa**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-4 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **maano**
  - 2 **mahlaahlela**
  - 3 **baahi**

**4 maadimo**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

**LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

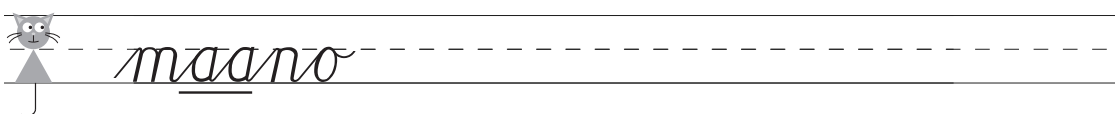
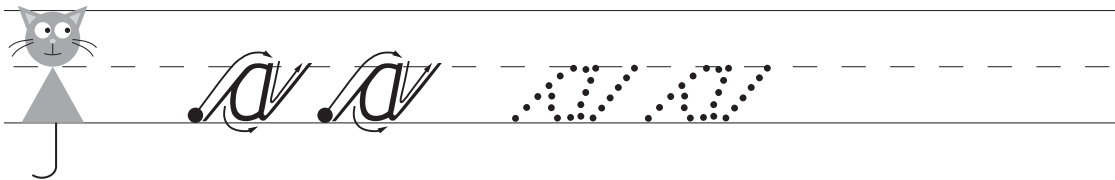



**Mongolo:**


Metsotso e 15


**Ngola (di)tlhaku /mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng**

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **aa**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

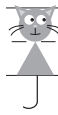


 *mahlaahlala*

 *baahi*

 *maadimo*

 *Baahi ba Mangaung ba*

 *bangata.*

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_

## Ngodiso:

Metsotso e 30

### Ho phatlalatsa le ho hlahisa

**SEHLOHO:** Ngola diratswana tse pedi ka ditoro le maikemisetso a hao ka bokamoso.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

#### FOREIMI YA HO NGOLA

##### Seratswana sa 1

Toro yaka ke hoba...

Ena ke toro yaka hobane...

Ha ke itshwatshetsa...ke...

Ke ikutlwa...

##### Seratswana sa 2

Morero waka ho fihella maikemisetso aka ke ho...

Ke tlile ho hloka...

Ke nahana ho tlile ho ba...

Ha ke fihlella maikemisetso aka, ke nahana...

**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o entseng ka Mantaha tlapangollong.

#### BONTSHA TSAMAIISO YA HO PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha le sebedisitse lenane ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tlilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, ona le sehlooho le letsatsi.

#### BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **ditoro le maikemisetso a... (hopotsa baithuti re sebedisa letshwao ' ho bontsha monga ditaba)**
- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti ba ena le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

**BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.**

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba sengotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone ho bala se ngotsweng ke ba bang.

*11 Pulungoana 2020*

*Ditoro le maikenmisetso a Bantu*

*Toro ya ka ke ho ba ngaka. Ke toro ya ka hobane ke batla ho thusa batho ba kulang. Ha ke nahana ka ho ba ngaka, ke nahana ka sepetlele se tletseng batho ba tla beng ba kloka thuso ya ka.*

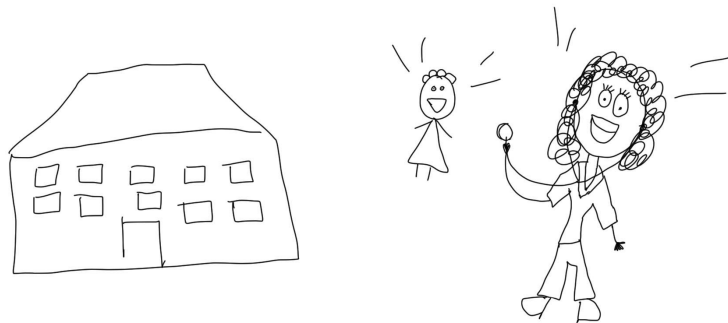
*Ke tlala thabo ka ke nahana hore ka le leng la matsatsi ke tla ba ngaka e hlwahlwa.*

*Leano la ka ke ho fihlella toro ya ka ya ho ya Univesithi ke lo ithutela bongaka.*

*Ke tla tlameha ho sebetsa ka thata seholong hore ke kgone ho ya Univesithi.*

*Ke nahana hore ho a thabisa empa ke mosebetsi o thata. Ke tla be ke kgathetse.*

*Detellong ka ke fihlella ditoro tsa ka, ke nahana hore ba lelapa lesa ba tla motlotlo ka nna ba be ba nyakalle.*





## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

---

Metsotso e 30

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 2.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa phetoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tlo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantwe ana tlapangolong: **tjhaba, tjhele**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tjhaba, tjhele**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /aba/ le /ele/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a Tshwana!

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tlo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantwe ana tlapangolong: **meedi, moedi**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **meedi, moedi**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /ee/ le /oe/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantwe ana a mabedi tlapangolong: **feela, seeta**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantwe ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **feela, seeta**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentwe lena tlapangolong: **mahlaahlela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentwe le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **llela, hlaahlela, tshelela, ntlela, ntjhwatlela**

### SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswe lena tlapangolong: **feela**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tllilo ngola lentswe le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsweng.  
**fela, fola, fofa**

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantwe: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Bobedi

#### MAANO A HO BALA: HO IKAMAHANYA LE DIKETSAHALO

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b><u>Ntwa ya Malala ya thuto</u></b></p> <p><i>O ne o tseba hore lefatsheng ka bophara, banana ba fetang dimilione tse 130 ba tlohetse sekolo ka baka la kgethollo ya bong? Malala Yousafzai o ile a nehela bophelo ba hae ho thusa banana lefatsheng ka bophara hore ba fumane thuto.</i></p>	<p>Ke a <b>hopola</b> hore hase batho kaofela ba nahanang hore banana le bona ba hloka thuto. Ha batho ba nahana hore banana le bashemane ba tlameha ho tshwarwa ka tsela tse fapaneng, hoo ho bitswa <i>kgethollo ya bong</i>. Ha re nahanisiseng seo ha re ntse re bala ho tswela pele.</p>
<p>Malala o hlahetse Mingora, Pakistan ka 12 Phupu, 1997.</p> <p>'Ekare ekabe e le moshanyana!' ho rialo e mong wa baahisane a bolella ntata Malala.</p> <p>'O tlo etsang ka ngwana ngwanana? – A keke a o tlisetsa mahlohonolo!' ho rialo moahisane e mong hape a bile a tsitsinya hlooho.</p> <p>'Ke tla etsa bonnete ba hore Malala o fumana monyetla o mong le o mong eo ngwana wa moshanyana a nang le ona,' ntatae a araba, a shebile hantle ka hara mahlo a maholo a moradinyana wa hae.</p>	<p>Ke bona kgethollo ya bong mona, hobane moahisane wa Ziauddin o ne a mo utlwela bohloko hore o bile le ngwana wa ngwanana eseng wa moshanyana!</p>



Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ziauddin o ile a boloka tshepiso ya hae ya ho fumantsha Malala le banana ba bang ba tshwanang le yena monyetla o mong le o mong oo bashemane ba ka bang le ona. O ile a qala sekolo sa banana Mingora.</p> <p>‘Hobaneng ha o bula sekolo sa banana?’ e mong wa baahisane a mmotsa ha a ne a le tseleng e yang mosebetsing.</p> <p>‘Molemo wa ho ruta banana ke ofe?’ ho rialo e mong hape a bile a tsitsinya hlooho.</p> <p>‘Ke boikarabelo ba ka ho etsa bonnete ba hore banana ba motseng wa rona ba fumana monyetla o mong le o mong eo ngwana moshanyana a nang le ona,’ Ntata Malala a araba.</p> <p>O ile a shebella moradinyana wa hae Malala a hola ebile a ithuta le banana ba bang ba Mingora.</p>	<p>Ke bona kgethollo ya bong mona, hobane baahisane ba nahana hore ha ho bohlokwa hore banana ba fumane thuto! Ke bone kamoo batho ba Tanzania ba neng ba nahana hore lenyalo le bohlokwa ho feta sekolo. Empa sena se ne se ama bana ba banana feela eseng bashanyana.</p>
<p>Empa dintho di ile tsa fetoha ha Ma-Taliban a nka puso ya motse. Bophelo bo ile ba fetoha ka tsela tse fapaneng. Batho ba ile ba thibelwa ho ba le dithelebishene malapeng a bona. Ho bapala mmimo le hona ho ne ho sa dumellwa. Bana ba banana ba ile ba thibelwa ho kena sekolong.</p>	<p>Ke ithuta hore Taliban e kgetholla banana, hobane e ba thibela ho kena sekolo. Ba tlamehile ebe ba nahana hore sekolo ke sa bashanyana feela. Seo ke kgethollo ya bong.</p>
<p>Ma-Taliban a ne a se e sentse dikolo tse ka fetang 100 tsa banana ka nako eo ba bolellang Ziauddin ho kwala mamati a sekolo sa hae.</p> <p>‘Ke ne ke batla ho efa Malala le banana ba bang monyetla o mong le o mong eo ngwana wa moshemane a nang le ona – empa nkeke ka beha maphelo a bona kotsing,’ Ziauddin a nahana.</p> <p>Malala o ile a arohana le metswalle ya hae a kgakeditse dikeledi. O ne a sa tsebe hore ebe o tla iphumana a le ka phaposeng ya borutelo le motswalle ya hae hape.</p>	<p>Banana ba Tanzania ba ile ba kgaotsa ho ya sekolong ka baka la ho nyalwa ba sa le banyenyane, empa banana ba Pakistan bona ba ile ba qobellwa ho tlohela sekolo ka hobane ba ne ba tshireletswa. Ba ne ba tobane le kgethollo ya bong ka mekgwa e fapaneng.</p>
<p>Ziauddin o ile a tswela pela a ruta Malala ntho tse ngata lapeng. Empa Malala o ne a hlolohelletswe ho ithuta sekolong le banana ba bang.</p>	<p>Ke <b>ithuta</b> hore le ha kgethollo ya bong e le teng hohle, malapa a mang a kgetha ho tshwara bana ba banana le ba bashanyana ka ho lekana.</p>
<p>Ka kgwedi ya Lwetse ya 2008, Ziauddin o ile a isa Malala mokgatlong o mong wa baqolotsi o bitswang Peshwar Press Club. Malala o ile a fana ka puo ya hae ya pele.</p> <p>‘Taliban e nahana hore e nka kae tokelo ya ho nka tokelo ya ka ya botho ya thuto?’ Malala a bolella babohi. Ka le hlahlamang, puo ya hae e ile ya hlaha dikoranteng le dikanaleng tsa ditelebishene Pakistan ka bophara.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Malala o ne a tseba hore peho a hae e tlo kgentsha Taliban. Empa o ile a nka qeto ya hore ha a tlo kwala molomo wa hae – le ha ho bua ho ne ho ka mo kenya tsietsing.</p>	
<p>Malala o ile a tswela pele a buella tokelo tsa hae tsa botho tsa thuto. O ile a ngola boloko hore batho ba bangata lefatsheng ba utlwisise ntwala ya hae. Hape o ile a hlaha telebiseneng.</p> <p>‘O dumella jwang Malala a bue telebiseneng ka thuto ya bana ba banana?’ e mong wa baahisane a botsa Ziauddin.</p> <p>‘Ikokobelletse melao ya Ma-Taliban!’ e mong hape wa baahisane a mo omanyala, a bile a tsitsinya hlooho.</p> <p>‘Ke file Malala monyetla o tshwanang le wa bashemane, ke ka hoo a kgonang ho ipuella,’ ntatae a araba a le motlotlo.</p>	<p>Rebeca le Malala ba batla ho lwanela kgethollo ya bong ka <b>bobedi</b> ba bona. Ke <b>nahana</b> hore ho na le banana ba bangata lefatsheng ka bophara ba lwanelang hore bana ba banana ba tshwarwe ka ho lekana le ba bashemane.</p>
<p>Eitse ha Malala a qalella ho tuma, o ile a iphumana e le phofu mme a fumana ditshoso tse ngata tsa lefu. Malala o ne a tshohile empa letswalo la hae ha le a ka la etsa hore a kgaotse ho buella banana ba bang.</p>	
<p>Ka kgwedi ya Mphalane ya 2012, tseleng e yang hae ho tswa ngola hlahlobo, monna ya neng a ipatile sefahleho o ile a palama bese eo Malala a neng a le ka hara yona. ‘Malala ke mang?’ a botsa. Yaba o thunya Malala hloohong lehlakoreng le letshehadi.</p> <p>Malala o ne a tswile kotsi e mpe haholo empa o ne a ntse a phela. O ile a nkuwa ka sefofane ho tloha sepetlele sa masole Pakistan ho ya ho seng, kamora moo a nkuwa hape ka sefofane se seng ho ya fumana kalafo UK.</p> <p>Eitse ha Ma-Taliban ba fumana hore Malala o phonyohile ba ile ba ntsha pehelo ya hore e ntse e tlo ba phofu ha a ka kgutlela Pakistan.</p>	<p>Kgethollo ya bong e mpe haholo. E entse hore Malala a batle a bolawa. Ke <b>nahana</b> hore bona ke bothata boo re lokelang ho bo lwantsha kaofela ha rona.</p>
<p>Le ha ho le jwalo, Malala o ile a fumana melaetsa e meng e kgothatsang ho tswa lefatsheng ka bophara.</p> <p>‘Re lebohela boitseki ba hao thutong ya bana ba banana,’ tsena di ne di balwa ho tswa lengolong le leng.</p> <p>‘O bontshitse lefatshe ka moo banana ba bang ba haellwang ke ho fumana thuto. Re lebohela ha ele mona o tlisitse phetoho lefatsheng,’ ho tswa molaetseng o mong wa Facebook.</p>	<p>Malala le Rebeca ka <b>bobedi</b>, ba re bontsha hore ha re bona ntho kapa dintho tse sa lokang, ho bohlokwa hore re bue le hore re lwanele se lokileng.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
'Ke boikarabelo ba ka ho etsa bonnete ba hore banana ba fumanana menyetla kaofela eo bashemane ba nang le yona,' Malala a nka qeto.	
Ha Malala a le dilemo tse 17 feela, o ile a fumana kgau ya Nobel Peace Prize. Ebile mohlodi e monyenyanane ka ho fetisisa wa ho hapa kgau ena! Malala o tswela pele ka ho sebetsa hore lefatshe la rona e be lefatshe leo bana ba banana ba kgonang ho ithuta le ho ba baetapele.	Ke <b>nahana</b> hore Rebecca le Malala ba batla ho ntlafatsa lefatshe la rona ka ho lwantsha kgethollo ya bong.
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletseng
Kgethollo ya bong ke eng?	Kgethollo ya bong ke ha banana le bashanyana ba tshwarwa ka tsela e fapaneng / ba sa fuwe menyetla e tshwanang.
O ne o tla ikutlwa jwang ha ho ne ho na le motho ya o kgethollang ka baka la bong ba hao?	Ke ne ke tla ikutlwa ke...hobane...
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletseng
Hobaneng ha Rebeca Gyumi le Malala Yousafzai ba nehetse maphelo a bona ho lwantsha tokelo ya thuto ya banana?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Hobane ba ne ba dumela hore banana ba lokela ho fumana menyetla e tshwanang le ya bashanyana.</li> <li>Hobane ba holetse malapeng a neng a sa ba kgetholle, a batlang hore banana kaofela ba tshwarwe jwaloka bashemane.</li> <li>Hobane thuto e ne e le bohlokwa ho bona, ba ne ba batla ho etsa bonnete ba hore banana ba bang le bona ba fumane thuto.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 2**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

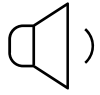
### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - tshoso
  - phonyoha
  - lemala

Raeme kapa Pina	Diketso
Thuto, Thuto, Thuto	
Ha se ho ithuta feela dintlha tse itseng.	
Thuto e tla nthusana ho nahana, ho ba le maikutlo, le ho rarolla mathata.	<i>Beha monwana ka thoko hloohong o be o behe seatla pelong ya hao</i>
Ke tla ba le maitshwara a matle, le tsebo ya ho sebetisa hantle le batho ba bang.	<i>Sheba motswalle, o etse eka o mo neha ho hong.</i>
Thuto ke lefa, ebile e tswala katleho	<i>Ipitse sefubebeng ka seatla.</i>

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.  
Pale ena e mabapi le...  
Ntho e le nngwe eo ke ithutileng pale ena ke...  
Ke nahana Malala o...hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

<b>ee</b>	<b>aa</b>	<b>m</b>
<b>l</b>	<b>t</b>	<b>a</b>
<b>f</b>	<b>s</b>	<b>i</b>
<b>d</b>	<b>e</b>	<b>o</b>
<b>n</b>	<b>h</b>	<b>b</b>

### BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /ee/ le /aa/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: /m/-/ee/-/d/-/i/ = **meedi**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentswe ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise /ee/ kapa /aa/
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentswe le leng le jwaloka: /b/-/a/-/l/-/a/ = **bala**

### SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **ee, aa**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).  
**feela, seeta, tee, meedi, meeelo, leeto, maano, mahlaahlela, baahi, maadimo, bala, dila, letamo, fela, ntoma, hloma**

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA/ BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

#### NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletsweng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona.

#### NTWA YA MALALA YA THUTO

- 1 Malala o tswaletswe kae?  
*Malala o tswaletswe...*
- 2 Malala o ne a ena le dilemo tse kae ha a hapa kgau ya Nobel Peace Prize?  
*Malala o ne a le dilemo tse...ha a hapa kgau ya Nobel Peace Prize*
- 3 Hobaneng Malala a ile a thunywa?  
*Malala o ile a thunywa hobane...*

#### NTWA YA MALALA YA THUTO - DIKARABO

- 1 Malala o tswaletswe kae?  
*Malala o tswaletswe Mingora, Pakistan*
- 2 Malala o ne a ena le dilemo tse kae ha a hapa kgau ya Nobel Peace Prize?  
*Malala o ne a le dilemo tse leshome le metso e ha a hapa kgau ya Nobel Peace Prize*
- 3 Hobaneng Malala a ile a thunywa?  
*Malala o ile a thunywa hobane a lwana kgahlano le Taliban mme a bua ka thuto ya hae.*



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 2**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

BEKE 2



## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke


Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*







**Kereiti 3**  
**KOTARA 4**  
**Beke**

**3**

**MOKOTABA:**  
Ho theola moya le ho ba  
le maikutlo a phodileng



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le e nngwe netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO, mme o tlose dintho tsohle tseo o sa dihlokeng mmeo di boloke hantle.
- 3 Ebe o hlophisa dipapetla tsa mantswa le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: tloho le ditshwantsho tsa batho ba etsa thapelo ya ho thuisa mme ba etsa le yoga; kopa baithuti ho taka ditshwantsho tsa ntho e etsang ba ikutlwe ba ena le maikutlo a photseng ebile ba ikutlwa ba iketlile mme ba di bapatse tafoleng
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: melawana e mekgutshwane ya thapelo ya ho thuisa bakeng sa bana
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maamong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsi wa 1:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 78, Ha re baleng

**Mosebetsi wa 2:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe 79 -80, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 3:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 81, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 4:** Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka nako eo o neng o ikutlwa maikutlo a hao a sa iketla – ke eng eo e neng e entse o ikutlwe ka tsela eo?

# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Zandile a thuisa paleng e bukeng e kgolo: Zandile o ithuta ho thuisa
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Ho theola moya le ho ba le maikutlo a phodileng
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ho jwang ho eba le maikutlo ao a sa iketlang?
  - b O etsa eng ho theola maikutlo?
  - c Ke eng e etsang o ikutlwe o iketlile?

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - moya o phodileng
  - iketla
  - thuisa

Raeme kapa Pina	Diketso
Ha re ipha nako ya ho phomola	<i>Beha diatla tsa hao ka thoko o behe hlooho hodima tsona.</i>
Mebele ya rona e ya kgatholloha	<i>Phahamisa matsoho o otlolle mmele wa hao</i>
Ha re ipha nako ya ho etsa ntho tseo re di ratang	<i>Bososela o iketsise ntho e nngwe le e nngwe eo o e ratang.</i>
Dikelello tsa rona di ba batsi	<i>Itshupe hloohong ka monwana</i>
Re dula re thabile ebile re na le lerato	<i>Bososela o be o hake motswalle.</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

### **Bonngwe le Bongata ba Dipolelo**

- 1 Ke tla pakela lebokoso.
- 2 Ke tla hlatswa kgalase.
- 3 Batho ba paqama lebopong la lewatle.
- 4 Ke na le borashe ho borasha moriri waka.
- 5 Ke tjhwatlile sekotlolo.
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
- 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

### **Bonngwe le Bongata ba Dipolelo**

- 1 Ke tla pakela lebokoso.  
Ke tla pakela mabokoso.
- 2 Ke tla hlatswa kgalase.  
Ke tla hlatswa dikgalase.
- 3 Batho ba paqama lebopong la lewatle.  
Batho ba paqama mabopong a lewatle.
- 4 Ke na le borashe ho borasha moriri waka.  
Ke na le maborashe ho borasha moriri waka.
- 5 Ke tjhwatlile sekotlolo.  
Ke tjhwatlile dikotlolo.
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

### **LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetso Pele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Zandile o ithuta ho thuisa
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.



## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Ho Rala Le Ho Thala

**SEHLOHO:** Ngolla motswalle kapa wa leloko ka ho ikutlwa o ena iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa pele se tla eba ka dintho tse o etsang o ikutlwe o iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa bobedi se tla eba ka nako eo o neng o ikutlwa o halefile mme ebile o kgenne, le kamoo o ileng wa theola maikutlo ka teng.

**MOSEBETSI:** Ngola bonyane ba polelo tse 12 tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

**LEANO LA HO RALA:** Ngola lenane

#### TSEBISA MOKOTABA.

- 1 Bontsha baithuti hore **ohana pele o ngola.**
- 2 Ka molomo, hlalosa mehopolo ya lengolo la hao, jwaloka:  
*Ke rata ho tsamaya ke otlolle maoto sebaka se se teletshana ha ke halefile. Maeto ao a nketsa ke ikutlwe ke phodile mme ebile maikutlo a theohile. Ke tla hle ke kenyeletse taba eo lengolong laka!*

#### BONTSHA MOKGWA WA HO RALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya ho rala ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti hore lenane le etswa jwang ka ho araba dipotso tse latelang.
- 3 Qetella moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

<p><b><u>Dipotso tsa moralo</u></b></p> <p><b>Seratswana sa 1</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1 Ke eng e etsang o ikutlwe o iketlile mme maikutlo a hao a phodile?</li> <li>2 Hobaneng ntho tseo di theola maikutlo di o etsa o iketle?</li> <li>3 Na ebe ho ena le ntho e nngwe eo o nahanang e ka o etsa o theole maikutlo o be o iketle feela ha o so e leke?</li> <li>4 Ke potso efe eo o ka e botsang motswalle/wa leloko ka sehlooho sena?</li> </ol> <p><b>Seratswana sa 2</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1 Ke mohlala neng o neng o ikutlwa o halefile kapa o kgenne?</li> <li>2 O ile wa etsa eng ho theola maikutlo?</li> <li>3 O nahana o entse mosebetsi o motle? Hobaneng?</li> <li>4 O ka etsa eng nako e tlang e fapaneng?</li> <li>5 Ke dithuto dife tseo o ithutileng tsona <b>seratswaneng sa 1</b> tseo o ka di sebedisang ho o thusa jwale?</li> <li>6 Ke potso efe eo o ka e botsang motswalle/wa leloko ka sehlooho sena?</li> </ol>	<p><b><u>Moralo</u></b></p> <p><b>Seratswana sa 1</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1 Ho otlolla maoto, ho bala dibuka, ho sebetsa tshimong</li> <li>2 Maeto a ho otlolla maoto – tlhaho e ya ntlhabolla; ho bala ho jwalo ka ho ya lefatsheng le leng; ho sebetsa tshimong – tlhaho le ho etsa ho hong ka masoho aka.</li> <li>3 Mohlomong thapelo ya ho thuisa?</li> <li>4 Na o etsa ditlhakiso tse na jwalo ka nna hore o theole maikutlo kapa o ikutlwe o iketlile?</li> </ol> <p><b>Seratswana sa 2</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1 Ke ile ka ikutlwa ke halefile ha ke qabana le mme waka.</li> <li>2 Ke ile ka nka leeto le le telele ho otlolla maoto ho itlhabolla.</li> <li>3 Eya, ke ile ka tsamaya ho ena le ho omana.</li> <li>4 Letho.</li> <li>5 Hore ha ke ikutlwa ke halefile ho tsamaya ho ka nthusa ho itlhabolla le phodisa hlooho mm eke etse bonnete ba hore ha ke bue letho leo ke tla itshola ha morao.</li> <li>6 O ka etsa eng ho theola maikutlo ha o ka qabana le mme hao?</li> </ol>
---	---

**BAITHUTI BA SEBEDISA MOKGWA WA HO RALA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Bolella baithuti ho tutubala le ho nahana ka ka ho ikutlwa o phodile o iketlile.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho **buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangolong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana.

MoraloSerapa sa 1

1. Ke dula ka phaposing ya ka ke bua le motswalle wa ka.
2. Ha ke dutse ka phaposing ya ka ya ho robala ke ya zhanolla ebile ke ya phefumoloha.
3. Ke bua le motswalle wa ka - ebile re a tshetshisana.
4. Mohlomong ke phutholle maoto.
5. Ke eng se o se etsang hore o ikutlwe o kgobile matskwafo ebile o phutholohile?

Serapa sa 2

1. Ke ile ka utlwa ke kwatile ka ke ne ke lwana le nake.
2. Ke ile ka dula ka phaposing ya ka ya ho robala hore ke khobe matskwafo.
3. E, ke ile ka dula ke le mong ka se ke ka omana.
4. Letho.
5. Ha ke ikutlwa ke halefile ho tloka mothong eo ke mo halefetseng ho molemo ho feta ho lwana.
6. O ne o ka etsa eng ho ithobisa ka o ka gabana le ngwaneno?



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

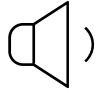
---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oo**
- 2 Qapodisa lentswe: **hlooho**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: **/hl/-/oo/-/l/-/o/**
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: **/hl/**
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: **/oo/**
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: **/l/**
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: **/o/**
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **hlooho**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: **/hl/-/oo/-/l/-/o/ = hlooho**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: **/hloo/**
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: **/lo/**
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: **/hloo/-/lo/ = hlooho**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oo**
- 2 Qapodisa lentswe: **mookgo**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? **/m/**
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? **/oo/**
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? **/kg/**
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe **/o/**
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: **/m/-/oo/-/kg/-/o/**
- 8 Ngola lentswe: **mookgo**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: **/m/-/oo/-/kg/-/o/ = mookgo**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? **/moo/**
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? **/kgo/**
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: **/moo/-/kgo/ = mookgo**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **oo**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.

- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
  - 1 **too**
  - 2 **hlooho**
  - 3 **sehlooho**
  - 4 **sephooko**
  - 5 **mookgo**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---

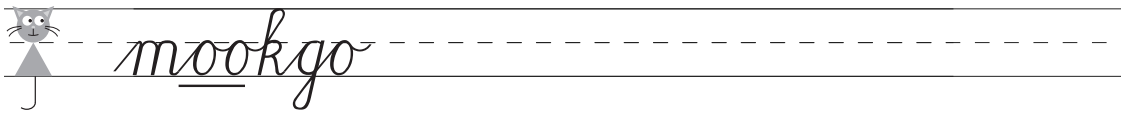
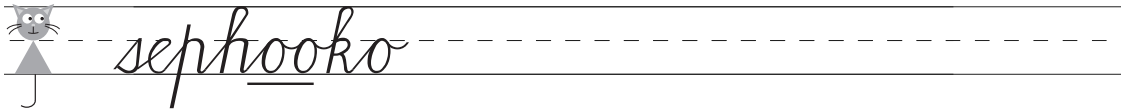
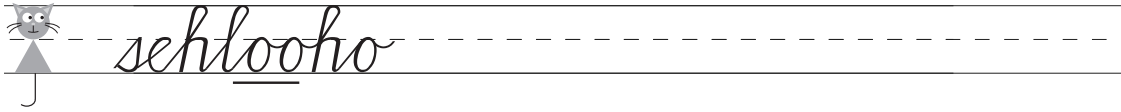
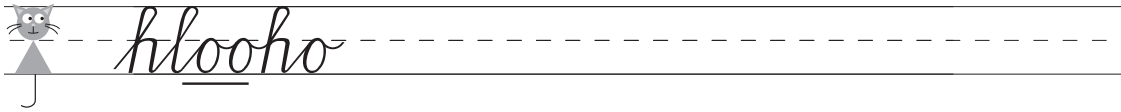
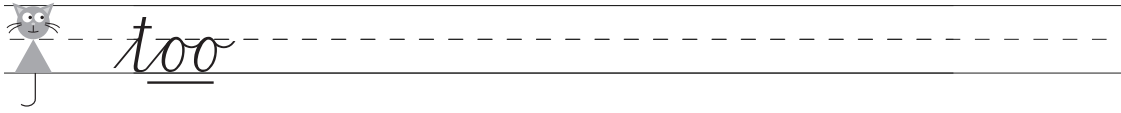
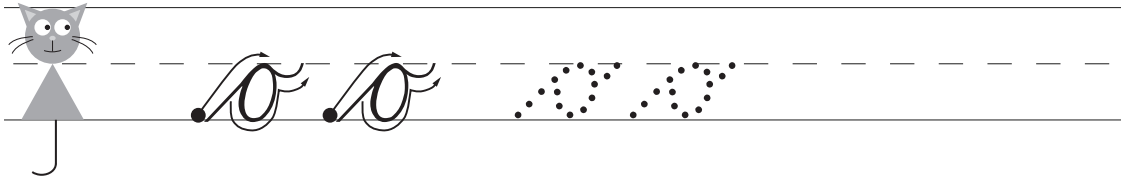


## Mongolo:

Metsotso e 15

### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **oo**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.



BEKE 3

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b>Zandile o ithuta ho thuisa</b></p> <p>Zandile o ile a tsoha e sa le ka matjeke. Ho ne ho sa le lefifi ka tlung. O ile a nka buka ya hae a ya kantle. Zandile o ile a dula fatshe a qalella ho bala buka ya hae.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Zandile o tsohile e sale ka matjeke hobane ho ntse ho le lefifi ka tlung.</p>
<p>O ile a utlwa modumo o sa tlwaelehang. O ile a ema a tloha setulong seo a neng a dutse ho sona mme a sheba ka nqane ho terata.</p> <p>'Ebe ba etsang?' Zandile a ipotsa.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Zandile o ile a hlwela hore na ho etsahala eng ka nqane ho terata hobane o ne a batla ho tseba hore na medumo eo e sa tlwaelehang e tswa kae?</p>
<p>Hamorao letsatsing leo, Zandile o ile a bona Geeta a ja dijo tsa hae. 'Ke bone batswadi ba hao ba dutse fatshe hoseng,' ho rialo Zandile.</p> <p>'Hobaneng ba ne ba etsa seo ba neng ba se etsa? Ho a makatsa!'</p> <p>'Ha ho makatsa!' Geeta a araba. 'Ke ho nahana le ho thuisa!'</p> <p>'Ho thuisa ke ho etsa eng?' Zandile a botsa.</p> <p>'O thuisa hore o kgone ho ba le kgotso le ho phomotsa kelello.' Ho araba Geeta.</p>	<p>Zandile o ile a bona batswadi ba Geeta, hona ho etsa ke <b>akanye</b> hore Geeta ke moahisane wa Zandile.</p>
<p>Motsheareng oo wa mantsiboya, ha Zandile a fihla hae o ile a ya kamorao jareteng. O ile a dula fatshe. A fapanya ditlhafu tsa hae. A etsa modumo o tlase wa ho bina. 'Hhhmmm.'</p> <p>Empa ha a ka a utlwa a na le kgotso. 'Ke a ipotsa hore na hona ho sebetsa jwang?' Zandile a ipotsa.</p>	<p>Zandile o etsa dintho tsohle tse a boneng batswadi ba Geeta ba di etsa. Ke <b>akanya</b> hore le yena o leka ho thuisa!</p>
<p>Ka le hlahlamang, Zandile o ile a fumana Geeta. 'Ke lekile ho thuisa,' ho rialo Zandile. 'Empa ha e sebetsa! Ke ne ke sa ikutlwe ke na le kgotso ke phodisitse kelello.'</p> <p>Geeta o ile a tsheha. 'Ha o a etsa hantle!'</p> <p>'O bolela jwang?' Zandile a botsa, sefahleho sa hae se futhumetse. 'O tseba jwang?'</p> <p>Sefahleho sa Geeta se ile sa tlerefala. 'Ee, ke o bone ke le ka nqane ho terata.'</p> <p>Zandile mmoho le Geeta ba ile ba qalella ba tsheha. 'Etlo heso kamora nako ya sekolo.' Ho rialo Geeta. 'Ke a kgolwa hore ntate wa ka o tla o bontsha hore na o etse eng.'</p>	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Kamora nako ya sekolo ha Zandile a fihla hae, o ile a beha mokotla wa hae wa dibuka fatshe. Yaba o ya ho baahisane. O ile a kokota leming la ha Kapoor.</p> <p>Geeta o ile a araba. 'Dumela Zandile!' Geeta a dumedisa. 'Kena. Ke se ke boleletse ntate wa ka hore o a tla.'</p> <p>Monghadi Kapoor o ne a dutse a bala koranta eo a neng a e beile tafoleng ya kitjhene. 'Zandile!' a rialo, a bososela. 'Ke utlwile hore o batla ho ithuta ho thuisa! O ngwanana ya bohlale!'</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Zandile o fela a batla ho ithuta ho thuisa hobane o ya ha Kapoor ho fumana thuso!</p>
<p>Monghadi Kapoor o ile a beha koranta ya hae fatshe. 'Kena, a rialo a supa Zandile. 'Le wena tloho,' Monghadi Kapoor a bolella Geeta. Banana bana ba ile ba mo latela ho ya jareteng kamora ntlo.</p> <p>Monghadi Kapoor o ile a bontsha Zandile hore a dule jwang. Geeta o ile a thusa Zandile ho beha matsoho a hae moo ho nepahetseng. Ba ile ba bontsha Zandile kamoo a tlamehileng ho phefumoloha, a kga moya butle le ka botebo. 'Ntsha ntho tsohle ka kelellong ya hae,' ho rialo Geeta. 'Kwala mahlo o nahane ka ho phefumoloha ha hao.'</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hape mona hore Zandile ha a so ka a thuisa hobane ha a tsebe seo a tlamehang ho se etsa!</p>
<p>Ba ile ba dula mmoho nako e telele.</p> <p>Zandile o ile a nahana ka ho phefumoloha ha hae, empa dintho tse ngata di ne di tla monahanong wa hae. O ile a nahana ka mosebetsi wa hae wa dipalo. O ile a nahana ka moo a lapileng ka teng. O ile a nahana ka seo mme wa hae a tlo se phehela dijo tsa mantsiboya.</p>	
<p>'O ikutlwa o na le kgotso?' Monghadi Kapoor o ile a botsa Zandile.</p> <p>'Eee, ha ke nahane hore ke tla kgona!' Zandile a araba. 'Ha ke a kgona ho nahana ka tsela eo ke phefumolohang ka yona.'</p> <p>'Ho nka nako,' ho rialo Geeta. 'O ka nna wa tla hape hosane ha o batla! Re ka itlhakisa mmoho!'</p>	
<p>O ile a etsa jwalo!</p>	<p>Zandile o ile a lo leka hape ka le hlahlamang. Hona ho etsa hore ke <b>akanye</b> hore o ne a hlile a batla e le kannete ho ithuta ho thuisa!</p>

Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Baahisane ba Zandile ke bo mang?	Ke ba ha Kapoor. Geeta le batswadi ba hae.
Zandile o ne a batla ho ithuta ho etsa eng?	O ne a batla ho ithuta ho thuisa.
O tlamehile ho etsa eng ha a thuisa.	O tlamehile ho dula hantle. A behe matsoho a hae ka nepo. A kge moya butle ka botebo. A kwale mahlo a hae a nahane ka ho phefumoloha ha hae.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Zandile a ile a ya ntlong ya bo Kapoor?	<ul style="list-style-type: none"><li>Hobane o batla ho ithuta ho thuisa.</li><li>Hobane Geeta o itse a tle a tlo ithuta.</li><li>Mohlomong o batla tsela eo a ka etsang hore a be le kgotso, a phodise hlooho ka yona.</li></ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - terata
  - hlodisa
  - e makatsang

Raeme kapa Pina	Diketso
Ha re ipha nako ya ho phomola	<i>Beha diatla tsa hao ka thoko o behe hlooho hodima tsona.</i>
Mebele ya rona e ya kgatholloha	<i>Phahamisa matsoho o otlolle mmele wa hao</i>
Ha re ipha nako ya ho etsa ntho tseo re di ratang	<i>Bososela o iketsise ntho e nngwe le e nngwe eo o e ratang.</i>
Dikelello tsa rona di ba batsi	<i>Itshupe hloohong ka monwana</i>
Re dula re thabile ebile re na le lerato	<i>Bososela o be o hake motswalle.</i>

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.





## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nth**
- 2 Qapodisa lentswe: **nthusa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**nth**/-/**u**/-/**s**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nth**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**u**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**s**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **nthusa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**nth**/-/**u**/-/**s**/-/**a**/ = **nthusa**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nthu**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**sa**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**nthu**/-/**sa**/ = **nthusa**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nth**
- 2 Qapodisa lentswe: **dintho**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**d**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**i**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**nth**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**o**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**d**/-/**i**/-/**nth**/-/**o**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **dintho**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**d**/-/**i**/-/**nth**/-/**o**/ = **dintho**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**di**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ntho**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**di**/-/**ntho**/ = **dintho**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **nth**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-6 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **ntho**
  - 2 **nthunya**
  - 3 **nthusa**



- 4 **nthoma**  
 5 **nthetsa**  
 6 **dintho**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.  
 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.  
 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.  
 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

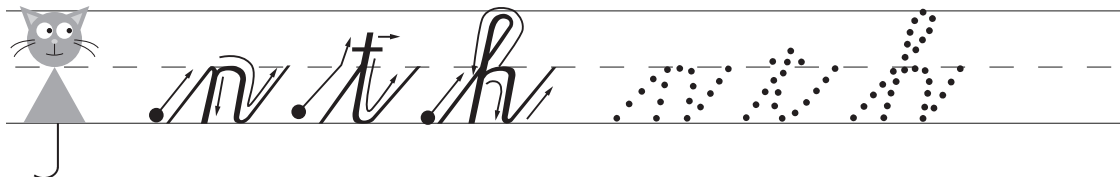


### Mongolo:

Metsotso e 15

### Ngola (di)tlhaku /mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nth**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.





*ntho*



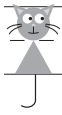
*nthunya*



*nthusa*



*nthoma*



*nthetsa*



*dintho*



*Lehakwe o nthusa ho*



*hlatswa dijana.*

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_

**Ngodiso:**

Metsotso e 30

**Ho Thala**

**SEHLOHO:** Ngolla motswalle kapa wa leloko ka ho ikutlwa o iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa pele se tla eba ka dintho tse o etsang o ikutlwe o iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa bobedi se tla eba ka nako eo o neng o ikutlwa o halefile mme ebile o kgenne, le kamoo o ileng wa theola maikutlo ka teng.

**MOSEBETSI:** Ngola bonyane ba polelo tse 12 tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

**FOREIMI YA HO NGOLA**

... ya ratehang

Ke o ngolla ho o qoqela ka...

Ke ikutlwa ke phodile maikutlong mme ebile ke iketlile ha... *(Ngola polelo tse 2-3 ka taba ena)*

Nka rata ho leka...

*(Botsa motho eo o mo ngollang potso!)*

Ka nako e nngwe...

Ke ile ka ikutlwa...

Ka nka qeto ya ho...

Ke nahana ke entse / ha ke ya etsa mosebetsi o motle hobane...

Nako e tlang...

*(Botsa motho eo o mo ngollang potso!)*

Ka kopo o nkarabe haufinyana!

Ka lerato

...

**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o entseng ka Mantaha tlapangolong.

**HO BONTSHA KA HO ETSA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)**

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.

- 4 Bontsha ka ho etsa hore o phethela polelo jwang o sebedisa foreimi ya ho ngola bakeng sa moralo wa hao, jwaloka:

**Mbali ya ratehang**

**Ke o ngolla ho qoqela kamoo** ke ileng ka ikutlwa ke phodile maikutlong mme ke iketlile, e leng taba eo re ntse re buisana ka yona sekolong. **Ke ikutlwa ke phodile maikutlong ke iketlile ha** ke nka maeto a ma telele, hobane ke rata tlhaho. Ho nka maeto ho a hlabolla ho phodisa hlooho yaka mme ho nthusa ho nahana. **Ke ikutlwa ke phodile maikutlong ke iketlile ha** ha ke sebetsa tshimong. Ke rata ho sebetsa tshimong hobane ke tjheka mobu ke itshwantshetse dijalo di hola. **Nka rata ho leka** thapelo ya ho thuisa eo re sa tswa bala ka yona sekolong. **O etsa eng hore o theole maikutlo mme o iketle?**

**Ka nako enngwe** ke ile ka qabana le mme waka. **Ke ne ke ikutlwa** ke halefile. **Ke ile ka nka qeto** ho theola maikutlo ka ho nka leeto ke otlolle maoto, leo le ileng la nketsa ke ikutlwe betere. **Ke nahana ke entse mosebetsi o motle hobane** ho tsamaya hoo ho ile hwa ntheola maikutlo. Ha ke ya ka omanya mme waka. Ha ke kgutla, re ile ra buisana ra rarolla bothata. **Nako etlang** ha ke qabana le mang kapa mang, ke tla etsa bonnete ba hore ke ya tsamaya ke otlolle maoto ho ena le ho omana. **O ka etsa eng ho theola maikutlo ha o ka qabana le mme wa hao?**

**Ka kopo o nkarabe haufinyana!**

**Ka lerato**

Catherine

### **BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti hongola etsatsi le sehlooho: **Lengolo ka ho ikutlwa o phodile maikutlong mme o iketlile: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi yah o ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopota baithuti ka mekgwa eo ba ka e sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

Lengolo le mabapi le ho ikutlwa o kgobile matskwafo

Mary ya ratchang,

Ke ngola lengolo lena ho o gofele ka ho kgoba matskwafo le ho ikutlwa o photholohile, eleng seo re ntseng re ethute ka sona sekolong. Ke ikutlwa ke phutholohile ka ke dula ke le mong oa paposing ya ka ya ho robala. Ho dula ke le mung ho etsa hore ke kgobe matskwafo ke ke ke phfumoloke. Ke kgobeha matskwafo ebile ke a putholoha ka ke bua le metswalle ya ka hobane re a tshoka ebele re a thabisana. Ke rata le ho putholla maoto hobane tithere wa ka o re hoo ho a mo thusa. Ke ntho tse feng tseo uena o di etsang ho khoba matskwafo le ho ikutlwa o photholohile?

Ka tsatsi le leng uile ka lwana le ngwanano. Ke ne ke halefele. Ke ile ka nka geto ya ho kgoba matskwafo a ka, ka ho lo dula ke hgutsitse ka paposing ya ka ya ho robala. Ke nahana hore ke entse ntho e molemo hobane ke eli ka kgobeha matskwafo. Ha ke a ka ka omanya ngwanano.

Kgetlong le tang ka ke lwana le motso, ke tla etsa bonnete ba hore ke putholla maoto kapa ke dula ka paposing ya ka ke ke le mong ho emamele, ho na le ho lwana ntwana e kgolo. Ke eng seo uena o ka se etsang ho kgoba matskwafo ka o ka lwana le ngwanano wa ngwanano?

Ka kopo, ngolle haufinyana!

Ka lerato,

Mavis



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phetoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangollong: **nthusa, nthetsa**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **nthusa, nthetsa**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /u/ le /et/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangollong: **sehlooho, hlooho**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **sehlooho, hlooho**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangollong: **nthoma**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangollong, jwaloka: **loma, ntoma, hloma, qhoma, ntsoma**

#### SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangollong: **nthetsa**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangollong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose tse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **tjodietsa, qhotsa, ntjhafatsa, tlhwaritsa, nthusa**



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Bobedi

#### MAANO A HO BALA: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b>Zandile o ithuta ho thuisa</b></p> <p>Zandile o ile a tsoha e sa le ka matjeke. Ho ne ho sa le lefifi ka tlung. O ile a nka buka ya hae a ya kantle. Zandile o ile a dula fatshe a qalella ho bala buka ya hae.</p>	<p>Ke a <b>ipotsa</b> hobaneng Zandile a tsohile e sale hoseng tjena? Mohlomong ha a kgone ho robala hobane ho na le ntho e mo tshwenyang!</p>
<p>O ile a utlwa modumo o sa tlwaelehang. O ile a ema a tloha setulong seo a neng a dutse ho sona mme a sheba ka nqane ho terata.</p> <p>'Ebe ba etsang?' Zandile a ipotsa.</p>	<p>Zandile o a <b>ipotsa</b> hore na ba ha Kapoor ba etsa eng. Ke <b>akanya</b> hore lena ke kgetlo la pele a bona motho a thuisa.</p>
<p>Hamorao letsatsing leo, Zandile o ile a bona Geeta a ja dijo tsa hae. 'Ke bone batswadi ba hao ba dutse fatshe hoseng,' ho rialo Zandile.</p> <p>'Hobaneng ba ne ba etsa seo ba neng ba se etsa? Ho a makatsa!'</p> <p>'Ha ho makatsa!' Geeta a araba. 'Ke ho nahana le ho thuisa!'</p> <p>'Ho thuisa ke ho etsa eng?' Zandile a botsa.</p> <p>'O thuisa hore o kgone ho ba le kgotso le ho phomotsa kelello.' Ho araba Geeta.</p>	<p>Ke a <b>ipotsa</b> hobaneng Zandile a re 'ho a makatsa? Ke <b>akanya</b> hore o itse seo a se boneng se a makatsa hobane e ne e le kgetlo la hae la pele a bona batho ba thuisa. Ke a tseba hore ka nako tse ding batho ba nahana hore dinto di a makatsa ha ba qala ho di bona.</p>
<p>Motsheareng oo wa mantsiboya, ha Zandile a fihla hae o ile a ya kamorao jareteng. O ile a dula fatshe. A fapanya ditlhafu tsa hae. A etsa modumo o tlase wa ho bina. 'Hhhmmm.'</p> <p>Empa ha a ka a utlwa a na le kgotso. 'Ke a ipotsa hore na hona ho sebetsa jwang?' Zandile a ipotsa.</p>	<p>Zandile o ile a nka qeto ya hore o batla ho thuisa kamora hoba a bue le Geeta. Ke <b>akanya</b> hore Zandile o batlana le tsela e ka mo thusang ho ba le kgotso, a phodise kelello.</p>
<p>Ka le hlahlamang, Zandile o ile a fumana Geeta. 'Ke lekile ho thuisa,' ho rialo Zandile. 'Empa ha e sebetse! Ke ne ke sa ikutlwe ke na le kgotso ke phodisitse kelello.'</p> <p>Geeta o ile a tsheha. 'Ha o a etsa hantle!'</p> <p>'O bolela jwang?' Zandile a botsa, sefahleho sa hae se futhumetse. 'O tseba jwang?'</p> <p>Sefahleho sa Geeta se ile sa tlerefala. 'Ee, ke o bone ke le ka nqane ho terata.'</p> <p>Zandile mmoho le Geeta ba ile ba qalella ba tsheha. 'Etlo heso kamora nako ya sekolo.' Ho rialo Geeta. 'Ke a kgolwa hore ntate wa ka o tla o bontsha hore na o etse eng.'</p>	<p>Ha Zandile a futhumala sefahlehong, ke <b>akanya</b> hore o swabile. O swabile hobane o ne a sa tsebe hore ho na le motho a neng a mo shebile ha a ne a leka ho thuisa, a sa tsebe ntho eo a ntseng a e etsa.</p>



Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Kamora nako ya sekolo ha Zandile a fihla hae, o ile a beha mokotla wa hae wa dibuka fatshe. Yaba o ya ho baahisane. O ile a kokota leming la ha Kapoor.</p> <p>Geeta o ile a araba. 'Dumela Zandile!' Geeta a dumedisa. 'Kena. Ke se ke boleletse ntate wa ka hore o a tla.'</p> <p>Monghadi Kapoor o ne a dutse a bala koranta eo a neng a e beile tafoleng ya kitjhene. 'Zandile!' a rialo, a bososela. 'Ke utlwile hore o batla ho ithuta ho thuisa! O ngwanana ya bohlale!'</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Zandile ha a tsebe hore na ho thuiswa jwang, empa ke <b>akanya</b> hore o na le tjheseho ya ho ithuta.</p>
<p>Monghadi Kapoor o ile a beha koranta ya hae fatshe. 'Kena, a rialo a supa Zandile. 'Le wena tloho,' Monghadi Kapoor a bolella Geeta. Banana bana ba ile ba mo latela ho ya jareteng kamora ntlo.</p> <p>Monghadi Kapoor o ile a bontsha Zandile hore a dule jwang. Geeta o ile a thusa Zandile ho beha matsoho a hae moo ho nepahetseng. Ba ile ba bontsha Zandile kamoo a tlamehileng ho phefumoloha, a kga moya butle le ka botebo. 'Ntsha ntho tsohle ka kelellong ya hae,' ho rialo Geeta. 'Kwala mahlo o nahane ka ho phefumoloha ha hao.'</p>	<p>Geeta o thusa Zandile. Ke <b>akanya</b> hore o tseba ho thuisa, jwalo fela ka batswadi ba hae.</p>
<p>Ba ile ba dula mmoho nako e telele.</p> <p>Zandile o ile a nahana ka ho phefumoloha ha hae, empa dintho tse ngata di ne di tla monahanong wa hae. O ile a nahana ka mosebetsi wa hae wa dipalo. O ile a nahana ka moo a lapileng ka teng. O ile a nahana ka seo mme wa hae a tlo se phehela dijo tsa mantsiboya.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore ho thuisa ha ho bonolo. Ho bonahala ho le thata ho Zandile ho nahana ka ho phefumoloha ha hae. Geeta o ile a mmolella hore a etse eng.</p>
<p>'O ikutlwa o na le kgotso?' Monghadi Kapoor o ile a botsa Zandile.</p> <p>'Eee, ha ke nahane hore ke tla kgona!' Zandile a araba. 'Ha ke a kgona ho nahana ka tsela eo ke phefumolohang ka yona.'</p> <p>'Ho nka nako,' ho rialo Geeta. 'O ka nna wa tla hape hosane ha o batla! Re ka itlhakisa mmoho!'</p>	<p>Ke a <b>ipotsa</b> hobaneng Zandile a sa ikutlwe a na le kgotso? Ke <b>akanya</b> hore ke hobane ho thuisa ho hloka hore motho a itlhakise. O tlamehile ho itlhakisetsa ona pele o o thusa hore o ikutlwe o na le kgotso.</p>
<p>O ile a etsa jwalo!</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Zandile o ikutlwa a na le tjheseho ya ho ithuta ho thuisa ha a kgutlela ka le hlahlamang ho itlhakisa! O batla ho ithuta le ha kgetlo la pele ho ne ho le thata!</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Zandile o ile a bona eng ha a sheba ka nqane ho terata?	O ile a bona ba ha Kapoor (batswadi ba Geeta) ba thuisa jareteng kamora ntlo.
Geeta o ile a bona eng ha a sheba ka nqane ho terata.	O ile a bona Zandile a leka ho meditheita.
Zandile o ile a ikutlwa jwang ha a fumana hore Geeta o mmone?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O ne a ikutlwa a swabile.</li> <li>• O ne a maketse.</li> </ul>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Zandile a hloka ho itlhakisetsa ho thuisa?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hobane ho thuisa ho nka nako.</li> <li>• Hobane o batla ho ithuta ho thuisa.</li> <li>• Hobane ke hona a ntseng a ithuta. Ho thuisa ha ho bonolo.</li> <li>• Hobane ha a leka ho thuisa ha a ikutlwe a na le kgotso a phodisitse kelello.</li> <li>• Hobane o batla ho itlhakisetsa ho thuisa ho fihlela a ikutlwa a na le kgotso a phodisitse kelello.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantšwe le ditshwantsho tšhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - datha
  - tobetsa
  - sekorola

Raeme kapa Pina	Diketso
Ha re ipha nako ya ho phomola	<i>Beha diatla tsa hao ka thoko o behe hlooho hodima tsona.</i>
Mebele ya rona e ya kgatholloha	<i>Phahamisa matsoho o otlolle mmele wa hao</i>
Ha re ipha nako ya ho etsa ntho tseo re di ratang	<i>Bososela o iketsise ntho e nngwe le e nngwe eo o e ratang.</i>
Dikelello tsa rona di ba batsi	<i>Itshupe hloohong ka monwana</i>
Re dula re thabile ebile re na le lerato	<i>Bososela o be o hake motswalle.</i>

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong.  
Paleng ena...  
Ke ratile ha...  
Pale ena e tsamaelana le mokotaba 'Ho theola moya le ho ba le maikutlo a phodileng' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlolongwapele.

<b>oo</b>	<b>nth</b>	<b>o</b>
<b>a</b>	<b>m</b>	<b>e</b>
<b>t</b>	<b>s</b>	<b>d</b>
<b>i</b>	<b>u</b>	<b>k</b>
<b>h</b>	<b>l</b>	<b>g</b>

### BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /oo/ le /nth/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: /nth/-/u/-/s/-/a/ = **nthusa**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentswe ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise /oo/ kapa /nth/
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentswe le leng le jwaloka: /d/-/u/-/l/-/a/ = **dula**

### SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **oo, nth**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mookgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).  
**too, hlooho, sehlooho, sephooko, mookgo, ntho, nthusa, nthoma, nthetsa, dintho, dula, kama, hula, kgolo, tlama, hleka**

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA/ BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

#### NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletsweng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona

#### ZANDILE O ITHUTA HO THUISA

- 1 Zandile o bone eng ha a hlodisa ka hodima terata?  
*Zandile o bone...*
- 2 Ke mang moahisane wa Zandile?  
*...ke moahisane wa Zandile.*
- 3 Hobaneng Zandile a batla ho ithuta ho thuisa?  
*Zandile o batla ho ithuta ho thuisa hobane...*

#### ZANDILE O ITHUTA HO THUISA - DIKARABO

- 1 Zandile o bone eng ha a hlodisa ka hodima terata?  
*Zandile o bone Mme le Ntate Kapoor ba thuisa.*
- 2 Ke mang moahisane wa Zandile?  
*Geeta / Ba ha Kapoor ke baahisane ba Zandile.*
- 3 Hobaneng Zandile a batla ho ithuta ho thuisa?  
*Zandile o batla ho ithuta ho thuisa hobane o batla ho ikutlwa a phodile maikutlong mme a iketlile.*



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 3**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.




## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*



# **Kereiti 3** **KOTARA 4** **Beke**

# **4**

**MOKOTABA:**  
Ho theola moya le ho ba  
le maikutlo a phodileng



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebotla la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa dingaka tse hlabollang maikutlo, ngaka tse sebetsang ka mafu a kelello mmoho le basebeletsi ba ditshebeletso tsa mafu a kelello
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: dibaka motseng wa heno tse fanang ka dithsebeletso tsa mafu a kelello
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsi wa 1:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 82, Ha re baleng

**Mosebetsi wa 2:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 83, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 3:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 84 – 85, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 4:** Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka nako eo o ile wa bua le motho hore o ikutlwe betere.



# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele bukeng ekgolo: Munene o thola thuso
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Ho theola moya le ho ba le maikutlo a phodileng
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Hobaneng batho ba thuisa?
  - b Hobaneng ho le bohlokwa ho eba le maano a ho theola maikutlo?
  - c O ka kopa thuso ho mang ebang o sa ikutlwe o phodile maikutlong le ho iketla moyeng?

BEKE 4

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - tikeloho
  - hatellehile moyeng
  - ngaka e sebetsang ka mafu a kelello

Raeme kapa Pina	Diketso
Ha re ipha nako ya ho phomola	<i>Beha diatla tsa hao ka thoko o behe hlooho hodima tsona.</i>
Mebele ya rona e ya kgatholloha	<i>Phahamisa matsoho o otlolle mmele wa hao</i>
Ha re ipha nako ya ho etsa ntho tseo re di ratang	<i>Bososela o iketsise ntho e nngwe le e nngwe eo o e ratang.</i>
Dikelello tsa rona di ba batsi	<i>Itshupe hloohong ka monwana</i>
Re dula re thabile ebile re na le lerato	<i>Bososela o be o hake motswalle.</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1-5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangolong pela nomoro 1: Ba tla ngola teko ya bona.
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2 -5:
  - 2 Ke
  - 3 Re
  - 4 O (moshanyana)
  - 5 O (ngwanana)
- 5 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
- 6 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangolong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 7 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:
  - 1 Ke itemaditse ha ke wa.
  - 2 Ba itemaditse ka bo bona ha ba ewa.
  - 3 Re itemaditse ha re wa.
  - 4 O itemaditse (moshanyana) ha a wa.
  - 5 O itemaditse (ngwanana) ha a wa.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

### LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetso Pele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Munene o thola thuso
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.

- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.



## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Hlophiso

**SEHLOOHO:** Ngolla motswalle kapa wa leloko ka ho ikutlwa o iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa pele se tla eba ka dintho tse o etsang o ikutlwe o iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa bobedi se tla eba ka nako eo o neng o ikutlwa o halefile mme ebile o kgenne, le kamoo o ileng wa theola maikutlo ka teng.

**MOSEBETSI:** Ngola bonyane ba polelo tse 12 tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

#### BOITOKISO:

- Ngola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka bang pedi.

#### LENANE LA HLOPHISO:

- 1 Na ke ngotse jwalo ka ha eka ke bua le motho?
- 2 Na seratswana saka sa pele se ngotswe ka lekgathe lelwale?
- 3 Na seratswana saka sa bobedi se ngotswe ka lekgathe lefitile?
- 4 Na ke kenyeleditse dipotso tsa motho eo ke mo ngolang?
- 5 Na ke kenyeleditse ditumediso (... ya ratehang) (Ka lerato...)?
- 6 Na ke ena le bonyane ba dipolelo tse 12 tse feletseng?
- 7 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 8 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 9 Na polelong enngwe le enngwe ke sebedisitse matshwao a ho bala ka nepo?

#### BONTSHA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane, o be o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

#### BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona

- 2** Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3** Ho tloha moo, bolella baithuti hob ala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4** Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikopanonyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5** Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6** Lemoso baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangolong.
- 7** Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Lengolo le mabapi le ho ikutlwa o kgobile matskwafo

Mary ya rathang,

Ke ngola lengolo lena ho o gofela ha ho kgoba matskwafo le ho ikutlwa o photholohile, eleng seo re  
 ithuta  
 ntseng re etlwa ha sona seholong. Ke ikutlwa ke phutholohile ha ke dula ke le mong o  
 paposing ya ha ya ho robala. Ho dula ke le mong ho etsa hore ke kgobe matskwafo ke ke ke  
 phfumoloke. Ke kgobeha matskwafo ebile ke a phutholoha ha ke bua le metswalle ya ha hobane re a  
 tshika ebile re a thabisana. Ke rata le ho phutholla maoto hobane tithere wa ha o re hoo ho a mo  
 thusa. Ke ntho tse feng tseo uena o di etsang ho khoba matskwafo le ho ikutlwa o photholohile?

Ka tsatsi le leng ntle ha luana le ngwanano. Ke ne ke halefale. Ke ile ha nka geto ya ho kgoba  
 matskwafo a ha, ha ho lo dula ke hgutsitse ha paposing ya ha ya ho robala. Ke nahana hore ke  
 entse ntho e molemo hobane ke ile ha kgobeha matskwafo. Ha ke a ha ha omanya ngwanano.

Kgetlong le tang ha ke luana le motso, ke tla etsa bonnete ba hore ke phutholla maoto kapa ke  
 dula ha paposing ya ha ke ke le mong ho imamela, ho na le ho luana ntwana e kgolo. Ke eng seo  
 uena o ha se etsang ho kgoba matskwafo ha o ha luana le ngwanano wa ngwanano?

Ka kopo, ngolle haufinyana!

Ka lerato,

Mavis



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tshw**
- 2 Qapodisa lentswe: **tshwara**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /tshw/-/a/-/r/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /tshw/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /a/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /r/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tshwara**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /tshw/-/a/-/r/-/a/ = **tshwara**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /tshwa/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /ra/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /tshwa/-/ra/ = **tshwara**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tshw**
- 2 Qapodisa lentswe: **tshwela**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /tshw/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /e/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /l/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /a/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /tshw/-/e/-/l/-/a/
- 8 Ngola lentswe: **tshwela**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /tshw/-/e/-/l/-/a/ = **tshwela**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /tshwe/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /la/
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /tshwe/-/la/ = **tshwela**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **tshw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-6 ka hare ho mola o ka thoko.

- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
  - 1 **tshwara**
  - 2 **tshwela**
  - 3 **tshwaya**
  - 4 **setshwantsho**
  - 5 **tshwaile**
  - 6 **tshwere**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---



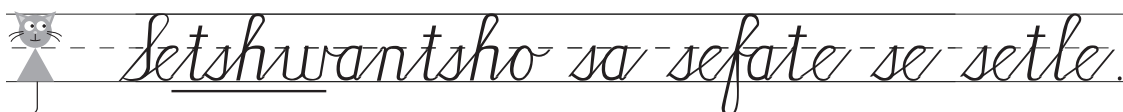
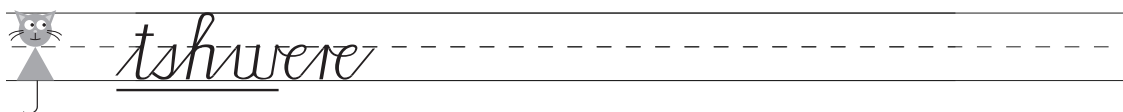
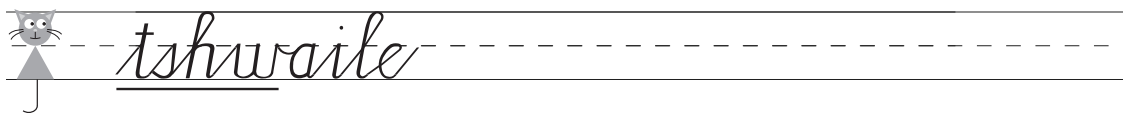
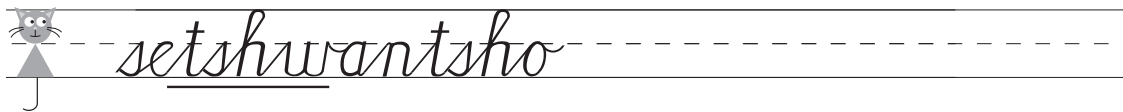
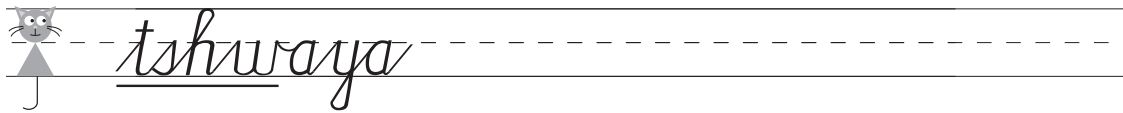
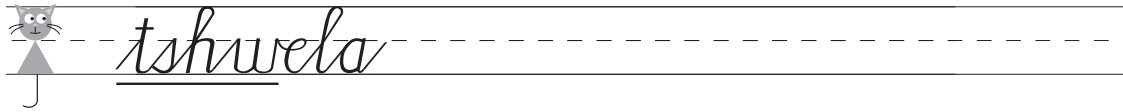
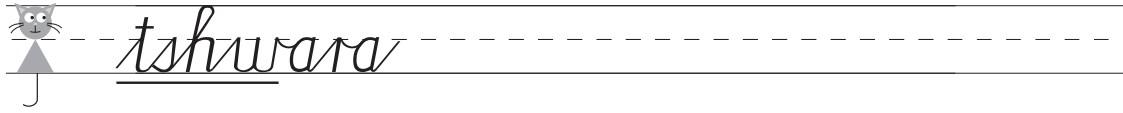
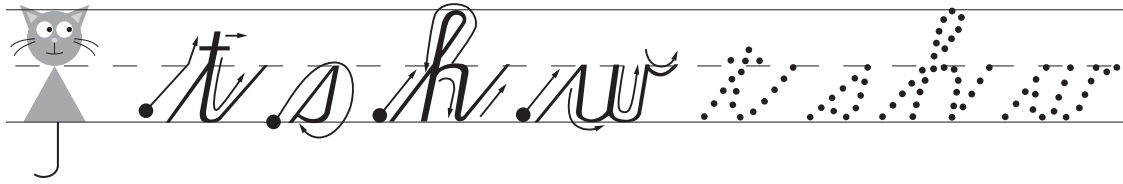
### Mongolo:

Metsotso e 15

### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **tshw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.





BEKE 4

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: KE A IPOTSA; HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b><u>Munene o fumana thuso</u></b></p> <p>Kamora hoba nkgono wa Munene a hlokahale, o ile a dula le Mmangwane wa hae Mamelodi – hole ho lehae la hae la Xigalo.</p>	<p>Ke a <b>ipotsa</b> hore na Munene o ne a ikutlwa jwang ha a tlamehile a fallele hole le lehae la hae?</p>
<p>Eitse ha a fihla ha Mmangwane Jessica, ho ne ho se letho le utlwalang hantle. Ntlo e ne e utlwalala e le kgolo e bile e le bodutu.</p> <p>O ne a hlolohellwa medumo ya dinonyana tse llang ka ntle ho fenstere ya hae hoseng.</p> <p>O ne a hlolohellwa modumo wa monyako wa kgale o bulehang ebile o kwaleha.</p> <p>Haholoholo o ne a hlolohellwa setsheho sa nkgono wa hae se hodimo se tebileng.</p> <p>Munene o ne a batla ho robala letsheare lohle. O ne a ikutlwa a kgathetse hoo a neng a sa batle ho tswa ka dikobong.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Munene ha a ikutlwe hantle hobane o batla ho dula ka dikobong letsheare lohle.</p>
<p>Ha a fihla ka phaposiburutelong ya hae e ntjha, ho ne ho se letho le utlwalang hantle. Phaposiburutelo e ne utlwalala e bata e le lefifi.</p> <p>O ne a hlolohellwa medumo ya ditloko tsa dikgomo kantle fenstereng nakong ya sekolo.</p> <p>O ne a hlolohellwa modumo wa tjhoko tlapangollong.</p> <p>Haholoholo o ne a hlolohellwa ho tseba hore nkgono wa hae o teng hae – e seng hole haholo le sekolo.</p> <p>Ho nahana ka sekolo ho ile ha etsa hore mala a hae a be bohloko. Hoseng ho hong le ho hong, o ne a bolella Mmangwane Jessica hore ha a kgone ho ya sekolong hobane o a kula.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Munene ha a ikutlwe a thabile tikolohong ya hae e ntjha. Ntlo ya Mmangwane Jessica le sekolo sa hae se setjha ha se utlwalala hantle.</p>
<p>Mmangwane Jessica o ile a ehlwa hore ho na le ntho e sa lokang. O ile a leka ho thusa Munene hore a tlwaele tikoloho ya hae e ntjha!</p> <p>‘Hobaneng o sa tle le nna ha baahisane? Bokang o na le dilemo tse robong jwaloka wena!’ a mo kopa, empa Munene o ne a sa ikutlwe ho kopana le motho a motjha.</p>	<p>Mmangwane Jessica o <b>akanya</b> hore ho na le ntho e seng hantle ka Munene hobane ha a batle ho tswa ka dikobong, ho ya sekolong le ho kopana le batho ba batjha.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Ke phehile dijo tse o di ratang tsa mantsiboya!' ho rialo Mmangwane Jessica, a tsholela Munene samentjhisi e besitsweng ya kase. 'Ke a leboha, empa ha ke a lapa,' ho rialo Munene, a bile a sutumeletsa poleiti ya hae hole.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Mmangwane Jessica o etsa sohle seo a ka se kgonang ho etsa hore Munene a ikutlwe a le betere. Ke a <b>ipotsa</b> hore Mmangwane Jessica o tla etsa eng?</p>
<p>Mantsiboyeng ao, Mmangwane Jessica o ile a utlwa Munene a llela tlase mosamong wa hae. 'O hloka ke o hake?' a mmotsa ka bonolo, empa Munene o ne a sa batle ho hakuwa ke motho e mong kantle ho nkgono wa hae.</p>	
<p>Mmangwane Jessica o ile a fa Munene nako ya hore a iphumane, empa kamora dibeke tse mmalwa dintho di ne di so loke.</p> <p>'Munene, ke tshwenyehile ka wena. Ke nahana hore o hatehile maikutlo. O sebetsana le ho lahlehelwa ke motho eo o neng o mo rata haholo.</p> <p>O falletse mona ho tswa ka nqane ho naha – hole le lehae la hao le metswalle ya hae. Ke nahana hore o hloka thuso hore o tle o kgone ho ikutlwa o le betere,' a rialo.</p> <p>Munene o ile a dula a thotse metsotswana. 'O bolela hore ho na le phoso ka nna?' Munene a botsa a tshohile.</p> <p>'Tjhe, ha ho jwalo,' ho araba Mmangwane Jessica. 'Ke a tseba hore ho na le puo tse mpe ka batho ba bonang ditsebi tsa kelello, empa ha ho letho leo o tlamehileng ho le swabela. Ha mmele wa hao o kula, ha ho na letho leo o tlamehang ho le swabela ka ho ya ngakeng. Ha kelello ya hao le maikutlo a hao a se monate, ha ho a tlameha ho be le ntho e swabisang ho ya bona setsebi sa kelello. Ke bona setsebi sa kelello kgafetsa ho nthusa ho ikutlwa ke be le kgutso le thabo,' a mo netefaletsa.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Munene o hloka thuso hore a ikutlwe a le betere – ha a na ikutlwa a le betere ka boyena. Ke a <b>ipotsa</b> hore na ho bona Setsebi sa Kelello ho tla etsa a ikutlwe betere na?</p>
<p>Ka mora matsatsi a mmalwa, Mmangwane Jessica o ile a tliša Munene tleliniking e ikgethileng. Ba ile ba dula ka phaposing eo ho leta.</p> <p>Ha lebitso la Munene le bitswa, o ne a tshohile. 'Se ke wa tshwenyeha, ke tla o emela.' Mmangwane Jessica o ile a mo netefaletsa a bile a mo phaphatha lehetleng.</p>	
<p>Munene o ile a kena ka ofising e nyenyane e kganyang. O ile a dula setulong se mabothobotho.</p> <p>'Ke Siya,' ho rialo setsebi sa kelello, a dula ka thoko ho yena. 'Ha re bue ka moo o ikutlwang ka teng.'</p> <p>'Ke ikutlwa...' Munene a qala...</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Munene o getelletse a bua ka moo a ikutlwang ka teng. Ke a <b>ipotsa</b> hore ebe ho bona Setsebi sa Kelello ho tla mo thusa hore a ikutlwe a le betere na?</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Eitse ha hora e se e fetile, Munene o ile a kga moya, mme a kgutlela phaposeng ya ho leta.</p> <p>'Ho ne ho le jwang?' mmangwane Jessica a botsa ka lesisitheho.</p> <p>'Ha ke tsebe hore na ke ikutlwa ke le betere na...' ho rialo Munene, 'empa ke nahana ke batla ho kgutla bekeng e tlang. Ke rata Setsebi sa Kelello Siya - Ke nahana hore ho bua le yena ho ka nthusa haholo.'</p> <p>Mmangwane Jessica a tshwara letsoho la Munene mme a bososela.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore, hore motho a ikutlwe a le betere ke mosebetsi, ha se ntho e etsahalang hanghang kapa ka mora kopano e le nngwe le Setsebi sa kelello.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Munene o ne a hlolohellwa mang?	Munene o ne a hlolohella nkgono wa hae.
Munene o ne a dula kae le nkgono wa hae?	Munene le nkgono wa hae ba ne ba dula Xigalo.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Mmangwane wa Munene Jessica a ne a tshwenyehile ka yena?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O ne a tshwenyehile hobane Munene o ne a sa batle ho tswa ka dikobong.</li> <li>• Munene o ne a sa batle ho kopana le motho ya motjha.</li> <li>• Munene o ne a sa batle ho ja dijo tsa hae tseo a di ratang.</li> <li>• Hobane o ile a leka ho etsa ntho e nngwe le e nngwe a neng a ka e nahana ho etsa hore Munene a ikutlwe betere, empa ha ho letho le ileng la thusa.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - mala
  - kgathetse
  - phuthulohile

Raeme kapa Pina	Diketso
Ha re ipha nako ya ho phomola	<i>Beha diatla tsa hao ka thoko o behe hlooho hodima tsona.</i>
Mebele ya rona e ya kgatholloha	<i>Phahamisa matsoho o otlolle mmele wa hao</i>
Ha re ipha nako ya ho etsa ntho tseo re di ratang	<i>Bososela o iketsise ntho e nngwe le e nngwe eo o e ratang.</i>
Dikelello tsa rona di ba batsi	<i>Itshupe hloohong ka monwana</i>
Re dula re thabile ebile re na le lerato	<i>Bososela o be o hake motswalle.</i>

BEKE 4

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana.





## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntshw**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntshwere**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**ntshw**/-/e/-/l/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntshw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**e**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntshwela**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**ntshw**/-/e/-/l/-/a/ = **ntshwela**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntshwe**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**la**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**ntshwe**/-/la/ = **ntshwela**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntshw**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntshwere**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntshw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**r**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**e**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**ntshw**/-/e/-/r/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntshwere**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntshw**/-/e/-/r/-/e/ = **ntshwere**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntshwe**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**re**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntshwe**/-/re/ = **ntshwere**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **ntshw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-6 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **ntshwantsha**
  - 2 **ntshwela**

- 3 **ntshwanela**
- 4 **ntshwere**
- 5 **ntshwarela**
- 6 **ntshwetsa**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_




### Mongolo:


Metsotso e 15


### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng


- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntshw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.





 ntshwantsha


 ntshwela


 ntshwanela

 ntshwere

 ntshwarela

 ntshwetsa

 seshweshwe sena se a

 ntshwanela.

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



**Ngodiso:**

Metsotso e 30

**Ho phatlalatsa le ho hlahisa**

**SEHLOHO:** Ngolla motswalle kapa wa leloko ka ho ikutlwa o iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa pele se tla eba ka dintho tse o etsang o ikutlwe o iketlile ebile o ena le maikutlo a phodileng. Seratswana sa bobedi se tla eba ka nako eo o neng o ikutlwa o halefile mme ebile o kgenne, le kamoo o ileng wa theola maikutlo ka teng.

**MOSEBETSI:** Ngola bonyane ba polelo tse 12 tse hlophisitsweng ka diratswana tse pedi.

**FOREIMI YA HO NGOLA**

... ya ratehang

Ke o ngolla ho o qoqela ka...

Ke ikutlwa ke phodile maikutlong mme ebile ke iketlile ha... *(Ngola polelo tse 2-3 ka taba ena)*

Nka rata ho leka....

*(Botsa motho eo o mo ngollang potso!)*

Ka nako e nngwe...

Ke ile ka ikutlwa...

Ka nka qeto ya ho...

Ke nahana ke entse / ha ke ya etsa mosebetsi o motle hobane...

Nako e tlang...

*(Botsa motho eo o mo ngollang potso!)*

Ka kopo o nkarabe haufinyana!

Ka lerato

...

**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangolong.

**BONTSHA TSAMAISO YAH O PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)**

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha le sebedisitse lenane ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka moramoo, bolella baithuti hore kajeno ba tliilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.

- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, o na le sehlooho le letsatsi.
- 4 Hlalosa hore ha baithuti ba ena le nako, ba kenye setshwantsho paleng ya bona. Setshwantsho se bontsha hantle se etsahalang paleng.

#### **BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Neha baituti dibuka tsa ho ngolla, leqephe la A4 le ngollang letho ho ngola mangolo a bona ele hore ba tle ba tsebe ho fa motho eo ba mo ngoletseng.
- 2 Laela baituti ho ngola letsatsi le sehlooho: **Lengolo ka ho ikutlwa o phodile maikutlong mme o iketlile.**
- 3 Bolella baituti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baituti ban a le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baituti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

#### **BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.**

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baituti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baituti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baituti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba sengotseng.
- 4 Ha ho kgoneha dumella baituti ho lengolo ho eya ka lona lona lapeng mme ba fe motho eo ba mo ngoletseng. Sena se fa mongolo moelelo.

23 Pulungoana 2020

Lengolo le mabapi le ho ikutlwa o kgobile matskwafo

Mary ya rathang,

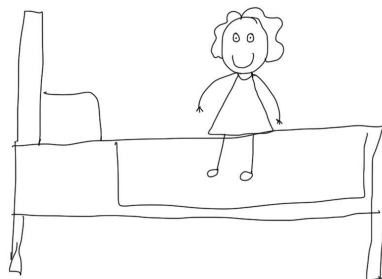
Ke ngola lengolo lena ho o gogela ha ho kgoba matskwafo le ho ikutlwa o photholokile, eleng seo re ntseng re itkuta ha sona oeholong. Ke ikutlwa ke phutholokile ha ke dula ke le mong ha phaposing ya ha ya ho robala. Ho dula ke le mong ho etsa hore ke kgobe matskwafo ke be ke phofumoloke. Ke kgobeka matskwafo ebile ke a phutholoha ha ke bua le metswalle ya ha hobane re a tshela ebile re a thabisana. Ke rata le ho phutholla maoto hobane tizhere wa ha o re hoo ho a mo thusa. Ke ntho tse feng tseo wena o di etsang ho kgoba matskwafo le ho ikutlwa o photholokile?

Ka tsatsi le leng nhile ha luana le ngwaneso. Ke ne ke halefile. Ke ile ha nka geto ya ho kgoba matskwafo a ha, ha ho lo dula ke kgutitse ha phaposing ya ha ya ho robala. Ke nahana hore ke entse ntho e molemo hobane ke ile ha kgobeka matskwafo. Ha ke a ha ha omanya ngwaneso. Kgetlong le tlang ha ke luana le motho, ke tla etsa bonnete ba hore ke phutholla maoto kapa ke dula ha phaposing ya ha ke le mong ho imanela, ho na le ho luana ntwana e kgolo. Ke eng seo wena o ha se etsang ho kgoba matskwafo ha o ha luana le ngwaneso wa ngwanana?

Ka kopo, ngolle haufinyana!

Ka lesato,

Maria





## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

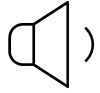
Metsotso e 30

---

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tllilo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **ntshwela, ntshwere**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **ntshwela, ntshwere**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /la/ le /re/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **tshwara, tshwaya**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **tshwara, tshwaya**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **tshwela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **qhwela, nqhwela, ntwela, tshwela**

#### SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentse lena tlapangolong: **ntshwetsa**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tllilo ngola lentse le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **tjodietsa, qhotsa, nthetsa, ntjhafatsa, tlhwaritsa, ntshwetsa**

**LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



**Ho Bala Ka Kopanelo:**

Metsotso e 15

**Padiso Ya Bobedi**

**MAANO A HO BALA: KE A IPOTSA; HO AKANYA DINTHO TSEO DI BONANG EMPA O SE NA BONNETE BA TSONA**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b>Munene o fumana thuso</b></p> <p>Kamora hoba nkgono wa Munene a hlokahale, o ile a dula le Mmangwane wa hae Mamelodi – hole ho lehae la hae la Xigalo.</p>	<p>Ke a <b>hopola</b> hore Munene o utlwile bohloko paleng ena. Ha re nahane ka moo Mmangwane Jessica a ileng a etsa <b>kakanyo</b> ena ha re ntse re bala ho tswela pele.</p>
<p>Eitse ha a fihla ha Mmangwane Jessica, ho ne ho se letho le utwahalang hantle. Ntlo e ne e utwahala e le kgolo e bile e le bodutu.</p> <p>O ne a hlolohellwa medumo ya dinonyana tse llang ka ntle ho fenstere ya hae hoseng.</p> <p>O ne a hlolohellwa modumo wa monyako wa kgale o bulehang ebile o kwaleha.</p> <p>Haholoholo o ne a hlolohellwa setsheho sa nkgono wa hae se hodimo se tebileng.</p> <p>Munene o ne a batla ho robala letsheare lohle. O ne a ikutlwa a kgathetse hoo a neng a sa batle ho tswa ka dikobong.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore ho dula ka dikobong letsheare lohle e kanna ya ba e nngwe ya matshwao a kगतello ya maikutlo.</p>
<p>Ha a fihla ka phaposiburutelong ya hae e ntjha, ho ne ho se letho le utwahalang hantle. Phaposiburutelo e ne utwahala e bata e le lefifi.</p> <p>O ne a hlolohellwa medumo ya ditloloko tsa dikgomo kantle fenstereng nakong ya sekolo.</p> <p>O ne a hlolohellwa modumo wa tjhoko tlapangollong.</p> <p>Haholoholo o ne a hlolohellwa ho tseba hore nkgono wa hae o teng hae – e seng hole haholo le sekolo.</p> <p>Ho nahana ka sekolo ho ile ha etsa hore mala a hae a be bohloko. Hoseng ho hong le ho hong, o ne a bolella Mmangwane Jessica hore ha a kgone ho ya sekolong hobane o a kula.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore ho tshwarwa ke mala e ka nna ya ba e nngwe ya matshwao a kगतello ya maikutlo.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Mmangwane Jessica o ile a elellwa hore ho na le ntho e sa lokang. O ile a leka ho thusa Munene hore a tlwaele tikoloho ya hae e ntjha!</p> <p>'Hobaneng o sa tle le nna ha baahisane? Bokang o na le dilemo tse robong jwaloka wena!' a mo kopa, empa Munene o ne a sa ikutlwe ho kopana le motho a motjha.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore ho se batle ho kopana le batho ba batjha e ka nna ya ba e nngwe ya matshwao a kगतello ya maikutlo.</p>
<p>'Ke phehile dijo tse o di ratang tsa mantsiboya!' ho rialo Mmangwane Jessica, a tsholela Munene samentjhisi e besitsweng ya kase. 'Ke a leboha, empa ha ke a lapa,' ho rialo Munene, a bile a sutumeletsa poleiti ya hae hole.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore ho ikutlwa o sa tshwarwa ke tlala ke e nngwe ya matshwao a kगतello ya maikutlo – haholoholo ha o sa batle ho ja dijo tseo o di ratang ka ho fetisisa.</p>
<p>Mantsiboyeng ao, Mmangwane Jessica o ile a utlwa Munene a llela tlase mosamong wa hae. 'O hloka ke o hake?' a mmotsa ka bonolo, empa Munene o ne a sa batle ho hakuwa ke motho e mong kantle ho nkgono wa hae.</p>	<p>Ho na le matshwao a mangata a bontshang hore Munene o hatelehile maikutlo – haholoholo ha Mmangwane Jessica a nahana ka ona kaofela. Ke nahana hore matshwao ana a ile a mo thusa ho <b>akanya</b> hore e ka nna yaba Munene o hatelehile maikutlo.</p>
<p>Mmangwane Jessica o ile a fa Munene nako ya hore a iphumane, empa kamora dibeke tse mmalwa dintho di ne di so loke.</p> <p>'Munene, ke tshwenyehile ka wena. Ke nahana hore o hatehile maikutlo. O sebetsana le ho lahlehelwa ke motho eo o neng o mo rata haholo.</p> <p>O falletse mona ho tswa ka nqane ho naha – hole le lehae la hao le metswalle ya hae. Ke nahana hore o hloka thuso hore o tle o kgone ho ikutlwa o le betere,' a rialo.</p> <p>Munene o ile a dula a thotse metsotswana. 'O bolela hore ho na le phoso ka nna?' Munene a botsa a tshohile.</p> <p>'Tjhe, ha ho jwalo,' ho araba Mmangwane Jessica. 'Ke a tseba hore ho na le puo tse mpe ka batho ba bonang ditsebi tsa kelello, empa ha ho letho leo o tlamehileng ho le swabela. Ha mmele wa hao o kula, ha ho na letho leo o tlamehang ho le swabela ka ho ya ngakeng. Ha kelello ya hao le maikutlo a hao a se monate, ha ho a tlameha ho be le ntho e swabisang ho ya bona setsebi sa kelello. Ke bona setsebi sa kelello kgafetsa ho nthusa ho ikutlwa ke be le kगतso le thabo,' a mo netefaletsa.</p>	<p>Mmangwane Jessica o <b>akantse</b> hore Munene o hatelehile maikutlo ho tswa matshwaong ohle a a boneng. Le leng lebaka ke la hore o bile le diphethoho tse ding tse kgolo bophelong jwalo ka ho hlokahala ha nkgonwae.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ka mora matsatsi a mmalwa, Mmangwane Jessica o ile a tliša Munene tšeliniking e ikgethileng. Ba ile ba dula ka phaposing eo ho leta.</p> <p>Ha lebitso la Munene le bitswa, o ne a tšohile. 'Se ke wa tšwenyeha, ke tla o emela.' Mmangwane Jessica o ile a mo netefaletsa a bile a mo phaphatha lehetleng.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Munene ha a so ka a bona setsebi sa kelello e sa le e le yena, hobane o ikutlwa a sa phutholoha ka baka la kopano ya hae ya pele.</p>
<p>Munene o ile a kena ka ofising e nyenyane e kganyang. O ile a dula setulong se mabothobotho.</p> <p>'Ke Siya,' ho rialo setsebi sa kelello, a dula ka thoko ho yena. 'Ha re bue ka moo o ikutlwang ka teng.'</p> <p>'Ke ikutlwa...' Munene a qala...</p>	
<p>Eitse ha hora e se e fetile, Munene o ile a kga moya, mme a kgutlela phaposing ya ho leta.</p> <p>'Ho ne ho le jwang?' mmangwane Jessica a botsa ka lesisitheho.</p> <p>'Ha ke tsebe hore na ke ikutlwa ke le betere na...' ho rialo Munene, 'empa ke nahana ke batla ho kgutla bekeng e tlang. Ke rata Setsebi sa Kelello Siya - Ke nahana hore ho bua le yena ho ka nthusa haholo.'</p> <p>Mmangwane Jessica a tšwara letsoho la Munene mme a bososela.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore ho bona Setsebi sa Kelello ho ka thusa Munene ho sebetsana le maikutlo a hae a hatelehileng. Ditsebi tsa kelello di bohlokwa ebile di ka thusa.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng Munene a ile a fallela Mamelodi?</p>	<p>O ila a tlameha ho fallela Mamelodi ho lo dula le Mmangwane wa hae Jessica kamora hoba nkgono wa hae a hlokahale.</p>
<p>Dijo tseo Munene a di ratang haholo ke tsefe?</p>	<p>Dijo tseo Munene a di ratang ka ho fetisisa ke samentjhisi e besitsweng ya kase.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Ke eng se ileng sa etsa hore Mmangwane Jessica a akanye hore Munene a ka nna a ba le kगतello ya maikutlo?</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hobane o ne a batla ho robala letsheare lohle. O ne a sa batle ho tswa ka dikobong.</li> <li>• Hobane mala a hae a ne a dula a le bohloko ebile a sa batle ho ya sekolong.</li> <li>• Hobane ha a batle ho kopana le batho ba bang ba batjha.</li> <li>• Hobane ha a batle ho ja – le dijo tsa hae tseo a di ratang ka ho fetisisa.</li> <li>• Hobane Mmangwane Jessica o ile a utlwa Munene a lla bosiu.</li> <li>• Hobane Nkgono wa Munene o hlokahetse.</li> <li>• Hobane Munene o ile a tlameha ho fallela sebakeng se setjha – dintho di ile tsa fetoha.</li> </ul>





## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

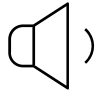
### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - pontsho
  - letshwao
  - maikutlo

Raeme kapa Pina	Diketso
Ha re ipha nako ya ho phomola	<i>Beha diatla tsa hao ka thoko o behe hlooho hodima tsona.</i>
Mebele ya rona e ya kgatholloha	<i>Phahamisa matsoho o otlolle mmele wa hao</i>
Ha re ipha nako ya ho etsa ntho tseo re di ratang	<i>Bososela o iketsise ntho e nngwe le e nngwe eo o e ratang.</i>
Dikelello tsa rona di ba batsi	<i>Itshupe hloohong ka monwana</i>
Re dula re thabile ebile re na le lerato	<i>Bososela o be o hake motswalle.</i>

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong.  
Paleng ena...  
Re ka akanya hore Munene o ikutlwa a hatellehile moyeng hobane...  
Re ka akanya hore hore Mangwane Jessica o kgathalla Munene hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

tshw	ntshw	e
a	l	r
y	t	s
h	n	i

### BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /tshw/ le /ntshw/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: /ntshw/-/e/-/l/-/a/ = **ntshwela**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise /tshw/ kapa /ntshw/
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka: /y/-/e/-/n/-/a/ = **yena**

### SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **tshw, ntshw**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo b aka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).  
**tshwara, tshwela, tshwaya, setshwantsho, tshwaile, tshwere, ntshwantsha, ntshwela, ntshwanela, ntshwere, ntshwarela, ntshwetsa, yena, tala, sila, nyanya, tlala**

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA / HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

##### TAKA SERATSWANA

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlile ho **ngola le ho taka** ka seo mophetwa paleng a se nahanang kapa kamoo a ikutlwang ka teng.
- 3 **Bontsha** ka ho etsa o **kgethe mophetwa mme o akanye hore hore o nahana eng kapa o ikutlwa jwang**, jwaloka: Mangwane Jessica o kgathatsehile hore Munene ha a ikutlwe hantle.
- 4 Taka setshwantsho sa hao tlapangollong sa Mangwane Jessica a mametse Munene a lla bosiu.
- 5 **Bontsha** ka ho etsa o eketse sebudulwana sa mohopolo setshwantshong sa hao ka polelo e le nngwe kapa tse pedi ka hare, jwaloka: Nka etsa eng ho thusa Munene?
- 6 Kamora moo, bolella baithuti hore ba tlile ho kgetha mophetwa mme ba akanye ka seo a se nahanang ka kamoo a ikutlwang ka teng.
- 7 Kopa baithuti ho kwala mahlo mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 8 Kopa baithuti ho bula mahlo mme ba take mehopolo ya bona ka seo se ka etsahalang.
- 9 Qetellong, kopa baithuti ho **buisana ka bobedi**, mme ba bontshane seo ba se takileng le molekane.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

#### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



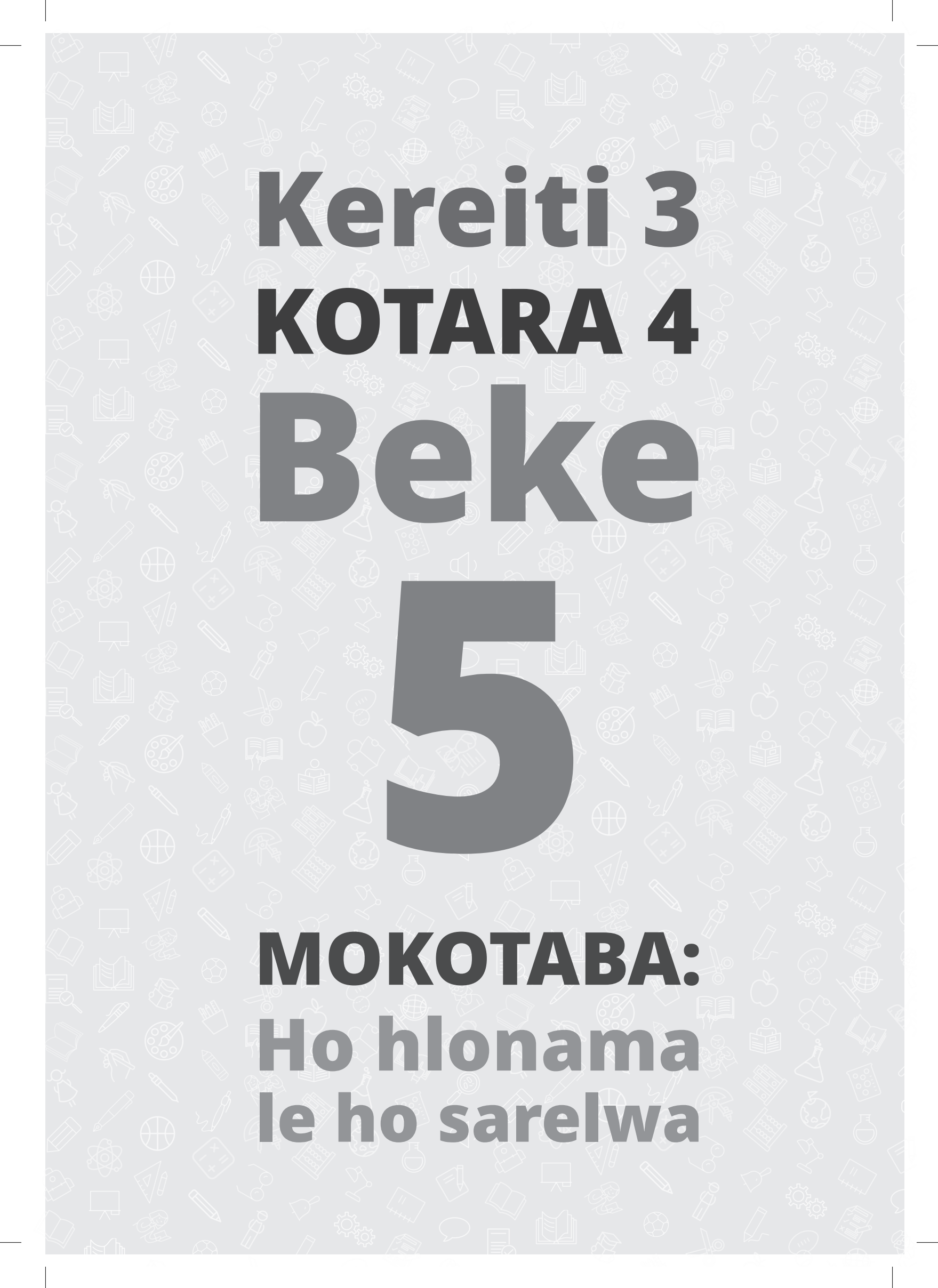
## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*





**Kereiti 3  
KOTARA 4  
Beke  
5**

**MOKOTABA:  
Ho hlona ma  
le ho sarelw**



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ngola pale e kgutshwane ka nako eo o neng o ikutlwa o saretswe kapa o hloname bakeng sa bana ho bala
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: maano a ho thusa bana ho tobana le ho hlonama le ho sarelwa
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsi wa 1:** Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 86, Ha re baleng

**Mosebetsi wa 2:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 87 -88, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 3:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 89, Ha re etseng

**Mosebetsi wa 4:** Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka nako eo o neng o ikutlwa o saretswe, le hore o thusitswe ke eng hore o ikutlwe o le betere.



# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele bukeng e kgolo sa pale: Bantu o utlwile bohloko
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotabao motjha o bitswang: Ho hlonama le ho sarelwa
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke mabaka afe a mang a etsang batho ba sarelwe?
  - b Ho bonahala jwang kapa ho utlwahala jwang ha motho a saretswe?
  - c Ke eng kutlobohloko?
  - d Ho hlonama le ho sarelwa di amana jwang? (Di tshwana jwang? Di fapane jwang?)

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba
  - ho hlonama
  - sarelwa
  - lefu
  - lepato

Raeme kapa pina	Diketso
Ke utlwile bohloko, ho lokile	<i>Bontsha sefahleho se sa thabang</i>
Ke hloname, ho lokile	
Ke hlomohile, ho lokile	
Le ha ke lla, ho ntse ho lokile.	<i>Etsa ekare o a lla o phumule dikeledi mahlong.</i>
Ka le hlahlamang, ke tla tsoha ke thabile	<i>Kganya kgutso o bontshe thabo.</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

### Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 mohale
  - 2 poeletsomodumo
  - 3 tamati
  - 4 tapole
  - 5 domino
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

### Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 mohale  
bahale
  - 2 poeletsomodumo  
dipoeletsomedumo
  - 3 tamati  
ditamati
  - 4 tapole  
ditapole
  - 5 domino  
didomino
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

### **LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetso Pele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Bantu o utlwile bohloko
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.



## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Ho Rala Le Ho Thala

**SEHLOOHO:** Ngola pale ka motho ya saretsweng kapa ya utlwileng bohloko

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao ya e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

**MAANO A HO RALA:** Etsa lenane

#### TSEBISA SEHLOOHO SA NGODISO.

- 1 Bontsha baithuti hore **o nahana pele o ngola.**
- 2 Ka molomo, hlalosa mohopolo wa pale ya hao, jwaloka:  
*Ke tlile ho ngola ka pale e susumeditsweng ke ka nako eo nkgono waka a hlokahala ka yona. E tlile hoba pale ya eo e seng ya nnete, empa ke ngola ka diketsahalo tsaka ho etsa pale eo ya nnete.*

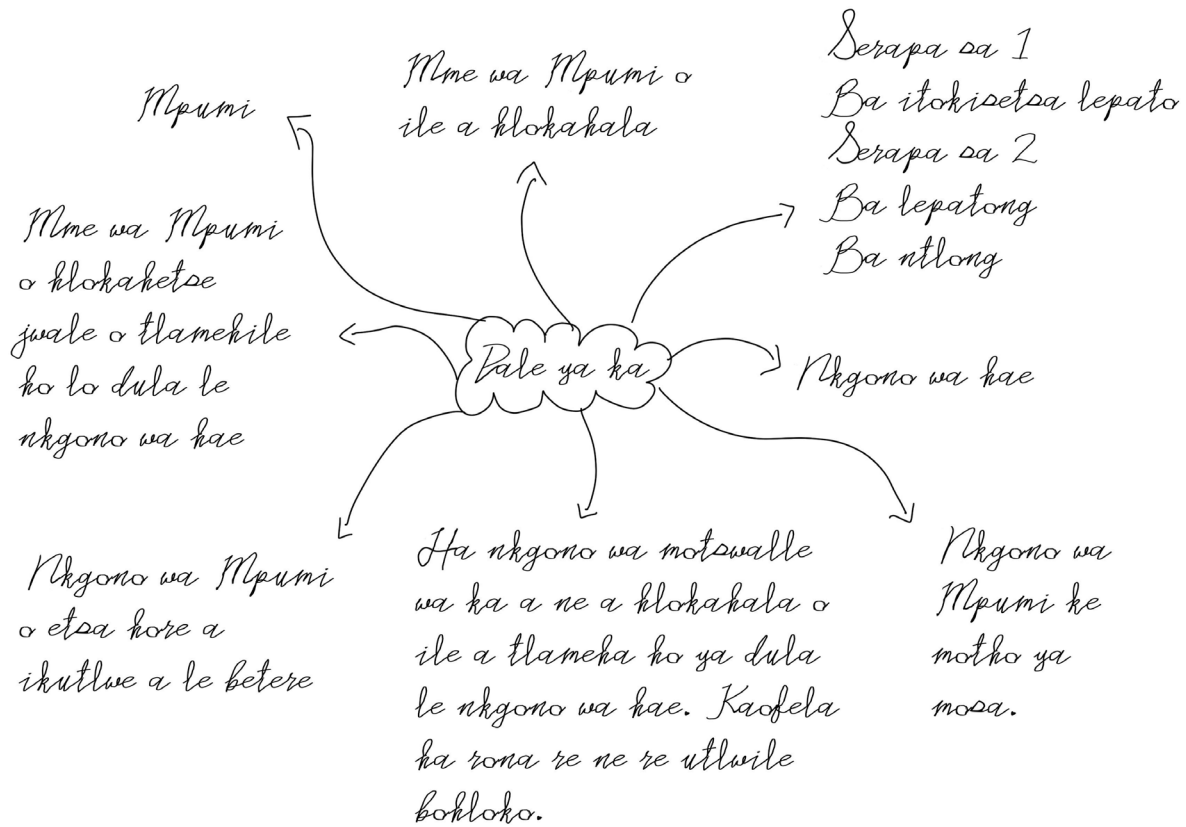
#### HO BONTSHA LEANO LA MORALO (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya moralo ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti mokgwa wa ho etsa mmapa wa kelello ka ho araba dipotso.
- 3 Phethela mmapa wa kelello ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

Moralo wa mmapa wa kelello			Mmapa wa kelello		
Ke mang ya hlonameng kapa ya saretsweng?	Ho etsahetseng?	Sebaka sa pale (neng e hokae)?	Sandile le mme hae haholoholo	Nkgono wa Sandile/ mme wa mme wa hae o hlokahetse	Seratswana sa 1 – ba ya itokisa Seratswana sa 2 – ba lepatong Seratswana sa 3 – ba eja dijo tsa mantsiboya
Hobaneng motho enwa a hloname kapa a saretswe?	<b>Pale yaka</b>	Ke bo mang baphetwa ba bang paleng ena?	Lefu le ne le sa lebellwa – o bile kotsing ya koloi	<b>Pale yaka</b>	Ho ena le batho ba bang kerekeng
Ho etsahala eng ho thusa hore motho ena a ikutlwe betere?	Ke diketsahalo dife tseo o ka nkang ho tsona ho o thusa ho ngola pale ena?	Na ho ena le dintlha tse ding tsa bohlokwa?	Sandile o beha letsoha la hae hodima mme wa hae, ba bona batho ba bangata kerekeng	Mohla ntatemoholo waka a hlokahetse ke ne ke ikutlwa ke saretswe haholo – mme mme waka o ile a lla matsatsi a mangata	Ba eja dijo tseo nkgono a neng a di rata e le ho motlota

### BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka mophetwa ya hloname mme a saretswe.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangolong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikopanonyana.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

## Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nkgw**
- 2 Qapodisa lentswe: **nkgwesa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: **/nkgw/-/e/-/s/-/a/**
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: **/nkgw/**
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: **/e/**
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: **/s/**
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: **/a/**
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **nkgwesa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: **/nkgw/-/e/-/s/-/a/ = nkgwesa**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: **/nkgwe/**
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: **/sa/**
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: **/nkgwe/-/sa/ = nkgwesa**

### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nkgw**
- 2 Qapodisa lentswe: **nkgwatha**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? **/nkgw/**
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? **/a/**
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? **/th/**
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe **/a/**
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: **/nkgw/-/a/-/th/-/a/**
- 8 Ngola lentswe: **nkgwatha**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: **/nkgw/-/a/-/th/-/a/ = nkgwatha**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? **/nkgwa/**
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? **/tha/**
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: **/nkgwa/-/tha/ = nkgwatha**

### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **nkgw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.

- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
- 1 **nkgwakgwatholla**
  - 2 **nkgwesa**
  - 3 **nkgwatha**
  - 4 **nkgwathile**
  - 5 **nkgwesitse**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

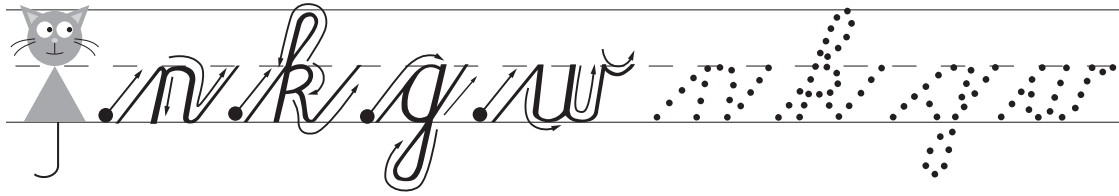


### Mongolo:


Metsotso e 15


### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng


- 1 Ruta baithuti mkgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **nkgw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

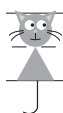


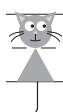
 nkgwakgwatholla

 nkgwesa

 nkgwatha

 nkgwathile

 nkgwesitse

 O seke wa nkgwatha hile.

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_





## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b><u>Bantu o utlwile bohloko</u></b></p> <p>Motswalle wa Khumo Bantu o ne a sa tla sekolong ka Mantaha le Labobedi. Khumo o ne a ipotsa hore na ebe motswalle wa hae o kae.</p>	
<p>Eitse ha Khumo a fihla hae ka Labobedi, mme wa hae o ile a mmolella hore nkgono wa Bantu o hloka hese. Bantu o ne a dula a na le nkgono wa hae. Khumo o ile a nahana fela ka bohloko boo Bantu a bo utlwileng.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o kgathalla motswalle wa hae, hobane o batla ho mo thusa hore a ikutlwe a le betere.</p>
<p>'Mohlomong nka etsa Bantu a tshehe ha ke mmolella metlae ya ka e monate!' Khumo a nahana. 'O tla lebala ka moo a utlwileng bohloko ka teng!' Khumo o ile a nahana metlae ya hae kaofela e monate. O ile a e ngola fatshe pampitshaneng yaba o e kenya ka mokotleng wa hae wa sekolo.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o leka ka thata ho thusa motswalle wa hae hore a ikutlwe a le betere!</p>
<p>Ka Laboraro hoseng, Khumo o ile a fihla Bantu a le teng sekolong. Khumo o ne a nahana hore ho bua ka nkgono wa Bantu ho tla mo etsa hore a utlwe hloname. Khumo ha a ka a re letho. Ho ena le hoo, o ile a ntsha pampitshana mme a qalella ho bolella Bantu metlae ya hae e monate kaofela. Kamora ho mmolella motlae ka bonngwe o ne a sheba hore na Bantu o a bososela na. Bantu o ne a hloname.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore metlae ya Khumo ha e ya ka ya sebetsa ho etsa hore Bantu a ikutlwe a le betere, hobane Bantu o ntse a bonahala a hlorigile kamora hoba Khumo a etse metlae.</p>
<p>Ka Laboraro bosiu, Khumo o ile a nahana ka ntho e nngwe a ka e etsang ho thusa motswalle wa hae a ikutlwe a le betere.</p> <p>'Mohlomong nka etsa hore Bantu a le bale ka bohloko boo a bo utlwileng ha ke mmontsha malebaleba a ka a matjha' Khumo a nahana. Ke nahana hore o tla lebala kamoo a utlwileng bohloko ka teng.</p> <p>Khumo o ile a fumana dilamunu tse tharo ka kitjheneng. O ile a ya le tsona kantle yaba o itlhakisetsa ho etsa malebaleba ka tsona. O ile a itlhakisa ho fihlela a kgona hore di dule di le moyeng ka boraro ba tsona di sa wele fatshe.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o leka ka hohle ho thusa motswalle wa hae a ikutlwe a le betere!</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ka Labone hoseng, Khumo o ile a fumana Bantu sekolong. Khumo o ile a nahana hore Bantu o tla utlwa bohloko le ho feta ha a ka bua ka Nkgonwae. Ha a ka a re letho. Ho ena le hoo, o ile a ntsha ditapole mme a bontsha Bantu malebaleba a hae a matjha. O ile a kgona ho etsa hore dilamunu tseo ka boraro ba tsona di dule moyeng, di seke tsa wela fatshe. O ne a nahana hore hoo ho ne ho kgahlisa. O ile a sheba hore na Bantu o a bososela na. Empa Bantu o ne a hloname.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore malebaleba a Khumo ha a etsa Bantu a ikutlwe a le betere, hobane Bantu o ntse a bonahala a hloname kamora hoba Khumo a mmontshe malebaleba a hae a kgahlisang!</p>
<p>Ha Khumo a fihla hae ho tswa sekolong ka Labone. O ne a sa thaba. 'Ke lekile makgetlo ho etsa hore Bantu a se ke a hlonama!' Khumo a bolella mmae. 'Ke mmoleletse metlae, ke mmontshitse malebaleba a ka a matjha, empa ha ho letho le sebeditseng!' ho rialo Khumo.</p> <p>'Ebe o mmoleletse hore o maswabi ka ho hlokahala ha nkgono wa hae?' mmae a mmotsa.</p> <p>'Tjhe. Ke nahanne hore hoo ho ka nna ha mo utlwisa bohloko le ho feta,' Khumo a araba.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o batla ho thusa motswalle wa hae Bantu ho ikutlwa a le betere, empa ha a tsebe hore a etse eng. Ke akanya hore Khumo ha a so ka a ba le motswalle eo nkgono wa hae a hlokahetseng.</p>
<p>Mme wa Khumo o ile a dula fatshe ka thoko ho yena. 'Bantu o hlorile hobane o ne a rata nkgono wa hae. Ha ho hlokahale hore o etse hore a lebale ka moo a utlwileng bohloko ka teng. Ka nako tse ding ha re utlwile bohloko, re hloka hore metswalle ya rona e hlote le rona, e re mamele.' Ho rialo mmae.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore mme wa Khumo o kile a ba le motswalle eo nkgono wa hae a hlokahetseng, ke ka hoo a tsebang hore Khumo a etse eng.</p>
<p>Ka Labohlano hoseng, Khumo o ile a fumana Bantu sekolong.</p> <p>'Ke maswabi ka ho hlokahala ha nkgono wa hao,' ho rialo Khumo. 'Ha ke tsebe hore na ke tla o thusa jwang hore o thobehe maikutlo. Empa ke tla dula le wena haeba ke seo o se batlang. Le ha o batla ho bua ka moo o utlwileng bohloko ka teng, ke mona ho mamela.' Ho rialo Khumo</p>	<p>Khumo o nka keletso ya mme wa hae! Ke <b>akanya</b> hore Khumo o kgathalla motswalle wa hae, ebile o batla ho mo thusa hore a ikutlwe a le betere!</p>
<p>Kgetlo la pele bekeng kaofela, Bantu o ile a sheba Khumo ka sefahlelo se bontshang pososelo.</p> <p>'Ke a leboha, Khumo. O motswalle wa sebele,' ho rialo Bantu</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore lena ke kgetlo la pele Khumo a thusa motswalle wa hae hore a ikutlwe a le betere.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletseng
Hobaneng Bantu a ne a sa tla sekolong ka Mantaha le ka Labobedi?	Hobane nkgono wa hae o hlokahetse.
Ke eng seo Khumo a lekileng ho se etsa ka Laboraro ho leka ho thusa motswalle wa hae hore a ikutlwe a le betere?	O ile a mo etsetsa/molella metlae ho leka ho mo tshehisa.
Ke mang ya thusitseng Khumo paleng?	O thusitswe ke mme wa hae!
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletseng
Hobaneng Khumo a ile a etsa metlae a ba a etsa le malebaleba?	<ul style="list-style-type: none"> <li>O ne a batla ho thoba maikutlo a motswalle wa hae.</li> <li>Hobane o ne a nahana hore metlae le malebaleba di tla etsa hore Bantu a lebale bohloko boo a bo utlwileng.</li> <li>Hobane o ne a batla ho etsa motswalle wa hae a ikutlwe a le betere.</li> <li>Hobane o ne a sa tsebe seo a ka se etsang ho thoba maikutlo a motswalle wa hae. O lekile ka hohle kamoo a ka kgonang.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

BEKE 5

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 5.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

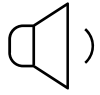
- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - Leka-lekanya
  - sitisa
  - nahanela
  - ho eba le teboho
  - ho leboha

Raeme kapa pina	Diketso
Ke utlwile bohloko, ho lokile	<i>Bontsha sefahleho se sa thabang</i>
Ke hloname, ho lokile	
Ke hlomohile, ho lokile	
Le ha ke lla, ho ntse ho lokile.	<i>Etsa ekare o a lla o phumule dikeledi mahlong.</i>
Ka le hlahlamang, ke tla tsoha ke thabile	<i>Kganya kgutso o bontshe thabo.</i>

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.





## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntsh**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntshiya**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**ntsh**/-/**i**/-/**y**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntsh**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**i**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**y**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntshiya**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**ntsh**/-/**i**/-/**y**/-/**a**/ = **ntshiya**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntshi**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**ya**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**ntshi**/-/**ya**/ = **ntshiya**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntsh**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntshupa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntsh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**u**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**p**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**ntsh**/-/**u**/-/**p**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntshupa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntsh**/-/**u**/-/**p**/-/**a**/ = **ntshupa**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntshu**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**pa**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntshu**/-/**pa**/ = **ntshupa**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **ntsh**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-6 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **ntsha**
  - 2 **ntshitse**

3 **ntshiya**

4 **ntshupa**

5 **ntshupisa**

6 **ntsheditse**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

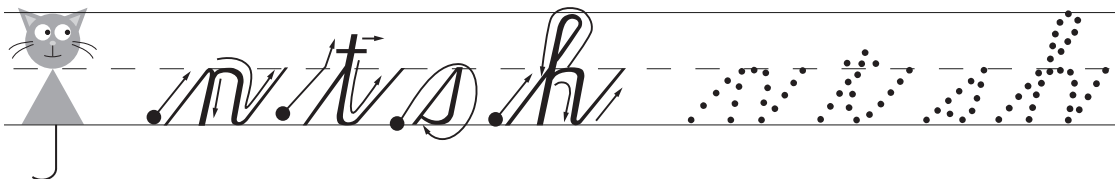



### Mongolo:


Metsotso e 15


### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng


- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntsh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.





 ntsha

 ntshitse

 ntshiya

 ntshupa

 ntshupisa

 ntsheditse

 Ngwana o ntsha metsi.

### LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_

## Ngodiso:

Metsotso e 30

### Ho Thala

**SEHLOOHO:** Ngola pale ka motho ya saretsweng kapa ya utlwileng bohloko

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao ya e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

#### **FOREIMI YA HO NGOLA:**

##### ***Seratswana sa 1***

***E ne e le...*** (Ngola ka bothata bo paleng. Fana ka dintlha ka baphetwa, sebaka moo pale e etsahallang teng, le se etsahetseng.)

##### ***Seratswana sa 2***

***Ha...*** (Ngola kamoo bothata bo rarollwang ka teng. Ho etsahala eng paleng ho thusa baphetwa ho tobana le ho sarelwa kapa ho hlonama?)

##### ***Seratswana sa 3 (boikgethelo)***

***Ha morao...*** (Ngola kamoo pale e fellang ka teng. Ho etsahala eng ho latelang paleng.)

**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

### **HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)**

- 1** Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2** Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangollong.
- 3** Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4** Bontsha ka ho etsa hore o phethela polelo jwang o sebedisa foreimi ya ho ngola bakeng sa moralo wa hao, jwaloka:

***E ne ele*** hoseng ha lepato la nkgono wa Sandile. E ne e tlike ho ba tsatsi le boima.

Sandile o utlwile mme wa hae a lla ha a ntse a apara ka kamoreng e nngwe. Sandile o ne a lakatsa eka kotsi ya koloi ekabe e sa etsahala. O ne a sa nahana hore bophelo bo tla eba jwang kantle ho nkgonwae.

***Ha*** ba fihla kerekeng, ba ile ba dula ditulong tse ka pele. Sandile le mme wa hae ba ile ba lla ka bobedi ha ba bona lekase. Metswalle ya nkgono wa Sandilele baahisane ba ile ba tlatsa ditulo tse ding.

‘Bona Mama, batho ba bangata ba ne ba rata nkgono,’ ho bolela Sandile, a beha letsoho la hae hodima mme wa hae.

Mme wa Sandile a bososela dikeledi di ntse di theoha ha a qamaka ho sheba batho.

‘Batho ba bangata ba ne ba mo rata,’ a rialo.



**Ha morao** bosiung boo, Sandile le mmae ba ile bae ja dijo tseo nkgono a neng a di rata ka ho fetisisa e le ho motlotla. 'Re ke ke ra lebala nkgono wa rona,' ho bolela Sandile, a nka mothamo o motonana.

**BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Ho hlonama le ho sarelwa: Moralo**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi ya ho ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

Ifo hlonama le maklomola: Moralo

Serapa sa 1

Ene e le letsatse la lepato la me wa Mpumi. Ene e le letsatse le bokholo kaholo. Nkgono wa Mpumi o ni a leka ho thoba Mpumi maekutlo ka ho mo hake. Mpumi o ne a utlwisitse boloko ke ho klokakala ka mme wa hae le hore o ne a tamekele ho oya metswalle ya hae a ilo dula le nkgono wa hae.

Serapa sa 2

Ha ba fila lepatong, ba ne ba hloname. Ba ile ba galella ho la. Nkgono wa Mpumi o ile a mo hake me a mmelella hore o tla mo klotomela. O ile a bolella Mpumi hore o a mo rate mme o tla dula a na le yena ka nako tsokle.

Serapa sa 3

Hanamoraonyana ka Mpumi le nkgono ba le ntong. Nkgono o ile a bolella Mpumi hore o tla tlo dula le yena ntlong ya habo hore Mpumi a be haufe le metswalle ya hae. Mpumi o ne a thabile hobane o ne a tlo dula a kopola mme wa hae le hore o na le nkgono ya ratehang ho mo klotomela.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 15

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 5.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantse ana tlapangolong: **ntlhaba, ntlhoya**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **ntlhaba, ntlhoya**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /aba/ le /oya/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantse ana tlapangolong: **ntshwela, ntshwere**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **ntshwela, ntshwere**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /la/ le /re/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantse ana a mabedi tlapangolong: **ntshupisa, ntshupa**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantse ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **ntshupisa, ntshupa**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **ntshupisa**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **ntukisa, tliša, nkisa, ntsebisa, ntlisa**

**SEO O SE ETSANG...**

- 1 Ngola lentswe lena tlapangollong: **nkgwesitse**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang, ba ntse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangollong ho tliho ngola lentswe le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswe mme o hlalositse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **ntshitse, ntsheditse, shwelletse, qhwetse, nqhwetse, ntswetse**

**LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

**Ho Bala Ka Kopanelo:**

Metsotso e 15

**Padiso Ya Bobedi****MAANO A HO BALA: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b><u>Bantu o utlwile bohloko</u></b></p> <p>Motswalle wa Khumo Bantu o ne a sa tla sekolong ka Mantaha le Labobedi. Khumo o ne a ipotsa hore na ebe motswalle wa hae o kae.</p>	
<p>Eitse ha Khumo a fihla hae ka Labobedi, mme wa hae o ile a mmolella hore nkgono wa Bantu o hlokahetse. Bantu o ne a dula a na le nkgono wa hae. Khumo o ile a nahana fela ka bohloko boo Bantu a bo utlwileng.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo ha a so ka a ba le motswalle eo nkgono wa hae a hlokahetseng. Ke <b>akanya</b> sena hobane Khumo o batla ho thusa empa ha a tsebe hore a ka etsa jwang!</p>
<p>'Mohlomong nka etsa Bantu a tshehe ha ke mmolella metlae ya ka e monate! Khumo a nahana. 'O tla lebala ka moo a utlwileng bohloko ka teng!' Khumo o ile a nahana metlae ya hae kaofela e monate. O ile a e ngola fatshe pampitshaneng yaba o e kenya ka mokotleng wa hae wa sekolo.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o nahaha hore ho tsheha ho tla etsa hore motswalle wa hae a ikutlwe a le betere, a le bale bohloko boo a bo utlwileng ka nkgono wa hae!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ka Laboraro hoseng, Khumo o ile a fihla Bantu a le teng sekolong. Khumo o ne a nahana hore ho bua ka nkgono wa Bantu ho tla mo etsa hore a utlwe hloname. Khumo ha a ka a re letho. Ho ena le hoo, o ile a ntsha pampitshana mme a qalella ho bolella Bantu metlae ya hae e monate kaofela. Kamora ho mmolella motlae ka bonngwe o ne a sheba hore na Bantu o a bososela na. Bantu o ne a hloname.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o nahana hore Bantu o tla ikutlwa a le betere ha a ka lebala ka nkgono wa hae.</p>
<p>Ka Laboraro bosiu, Khumo o ile a nahana ka ntho e nngwe a ka e etsang ho thusa motswalle wa hae a ikutlwe a le betere.</p> <p>'Mohlomong nka etsa hore Bantu a le bale ka bohloko boo a bo utlwileng ha ke mmontsha malebaleba a ka a matjha' Khumo a nahana. Ke nahana hore o tla lebala kamoo a utlwileng bohloko ka teng.</p> <p>Khumo o ile a fumana dilamunu tse tharo ka kitjheneng. O ile a ya le tsona kantele yaba o itlhakisetsa ho etsa malebaleba ka tsona. O ile a itlhakisa ho fihlela a kgona hore di dule di le moyeng ka boraro ba tsona di sa wele fatshe.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o nahana hore ho bona malebaleba a tla thusa motswalle wa hae ho lebala ka nkgono wa hae.</p>
<p>Ka Labone hoseng, Khumo o ile a fumana Bantu sekolong. Khumo o ile a nahana hore Bantu o tla utlwa bohloko le ho feta ha a ka bua ka Nkgonwae. Ha a ka a re letho. Ho ena le hoo, o ile a ntsha ditapole mme a bontsha Bantu malebaleba a hae a matjha. O ile a kgona ho etsa hore dilamunu tseo ka boraro ba tsona di dule moyeng, di seke tsa wela fatshe. O ne a nahana hore hore hoo ho ne ho kgahlisa. O ile a sheba hore na Bantu o a bososela na. Empa Bantu o ne a hloname.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo o nahana hore Bantu o tla ikutlwa a le betere ha a ka lebala ka nkgono wa hae.</p>
<p>Ha Khumo a fihla hae ho tswa sekolong ka Labone. O ne a sa thaba. 'Ke lekile makgetlo ho etsa hore Bantu a se ke a hlonama!' Khumo a bolella mmae. 'Ke mmolelletse metlae, ke mmontshitse malebaleba a ka a matjha, empa ha ho letho le sebeditseng!' ho rialo Khumo.</p> <p>'Ebe o mmolelletse hore o maswabi ka ho hlokahala ha nkgono wa hae?' mmae a mmotsa.</p> <p>'Tjhe. Ke nahanne hore hoo ho ka nna ha mo utlwisa bohloko le ho feta,' Khumo a araba.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore Khumo ha a thaba, hobane o leka ka thata ho thusa motswalle wa hae empa ha ho letho le sebetsang! Ke <b>akanya</b> hore Khumo ha a tsebe hore na ke eng se seng seo a lokelang ho se etsa!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
Mme wa Khumo o ile a dula fatshe ka thoko ho yena. 'Bantu o hlorile hobane o ne a rata nkgono wa hae. Ha ho hlokahale hore o etse hore a lebale ka moo a utlwileng bohloko ka teng. Ka nako tse ding ha re utlwile bohloko, re hloka hore motswalle ya rona e hlolle le rona, e re mamele.' Ho rialo mmae.	Khumo o ne a nahana hore Bantu o hloka ho lebala ka nkgono wa hae le ka bohloko boo a bo utlwileng. Empa ke <b>akanya</b> hore hona ha ho a loka. Mme wa Khumo o re Khumo a mamele motswalle wa hae, a se ke a leka ho etsa hore a lebale! Ke <b>akanya</b> hore Khumo ha a tlameha ho leka ho etsa motswalle wa hae a lebale!
Ka Labohlano hoseng, Khumo o ile a fumana Bantu sekolong. 'Ke maswabi ka ho hlokahala ha nkgono wa hao,' ho rialo Khumo. 'Ha ke tsebe hore na ke tla o thusa jwang hore o thobehe maikutlo. Empa ke tla dula le wena haeba ke seo o se batlang. Le ha o batla ho bua ka moo o utlwileng bohloko ka teng, ke mona ho mamela.' Ho rialo Khumo	Ka <b>akanya</b> hore Khumo o ile a nkela keletso ya mme wa hae hloohong, hobane o tshepisa motswalle wa hae hore o tla mo mamela ha a batla ho bua. Ke <b>akanya</b> hore Khumo o tsotella ho thusa motswalle wa hae.
Kgetlo la pele bekeng kaofela, Bantu o ile a sheba Khumo ka sefahlelo se bontshang pososelo. 'Ke a leboha, Khumo. O motswalle wa sebele,' ho rialo Bantu	Ke <b>akanya</b> hore keletso eo mme wa Khumo a faneng ka yona e ile ya thusa. Ke etsa <b>kakanyo</b> hobane Bantu o qetelletse a bososela. Khumo o tlamehile ebe o ikutlwa a imolohile hore qetellong o kgonne ho thusa motswalle wa hae hanyenyane fela!
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Bantu o ne a sa tla sekolong neng?	Ke Mantaha e ka Labobedi.
Ke eng seo Khumo a lekileng ho se etsa ho thusa motswalle wa hae?	<ul style="list-style-type: none"> <li>O ile a mo mmolella metlae e tshehisang.</li> <li>O ile a ithuta ho etsa malebaleba.</li> <li>Qetellong o ile a bolella motswalle wa hae hore o tla fana ka tsebe a mo mamele.</li> </ul>
Hobaneng re <b>akanya</b> hore Khumo o ne a ferekane mantsiboyeng a Labone.	<ul style="list-style-type: none"> <li>Hobane o ne a sa kgone ho tshedisa motswalle wa hae.</li> <li>Hobane o ne a sebeditse ka thata ho leka ho tshedisa motswalle wa hae empa ha ho letho le ileng la sebetsa.</li> <li>Hobane o ne a sa tsebe hore na ke eng e nngwe a ka e etsang!</li> </ul>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Bantu a ile a qetella a bososela?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Hobane Khumo o qetelletse a mmolella hore o maswabi ka ho hlokahala ha nkgono wa hae.</li> <li>Hobane Khumo o ile a re o tla mamela.</li> <li>Hobane Khumo ha a ka a leka ho etsa hore Bantu a lebale nkgono wa hae.</li> <li>Hobane Khumo o ile a bolella Bantu hore ho lokile ho utlwa bohloko.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

---

Metsotso e 30

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 5**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - keletso
  - imolohile
  - mohopolo

Raeme kapa pina	Diketso
Ke utlwile bohloko, ho lokile	<i>Bontsha sefahleho se sa thabang</i>
Ke hloname, ho lokile	
Ke hlomohile, ho lokile	
Le ha ke lla, ho ntse ho lokile.	<i>Etsa ekare o a lla o phumule dikeledi mahlong.</i>
Ka le hlahlamang, ke tla tsoha ke thabile	<i>Kganya kgutso o bontshe thabo.</i>

BEKE 5

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong  
Pale ena e mabapi le...  
Ke nahana Khumo o...hobane...  
Pale ena e amana le mokotaba 'Ho hlonama le ho sarelwa' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

<b>nkgw</b>	<b>ntsh</b>	<b>s</b>
<b>a</b>	<b>e</b>	<b>t</b>
<b>h</b>	<b>i</b>	<b>l</b>
<b>y</b>	<b>u</b>	<b>p</b>

### BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: **/nkgw/** le **/ntsh/**
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: **/ntsh/-/i/-/y/-/a/ = ntshiya**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise **/nkgw/** kapa **/ntsh/**
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka: **/t/-/a/-/l/-/a/ = tala**

### SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **nkgw, ntsh**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).  
**nkgwesa, nkgwatha, nkgwathile, nkgwesitse, ntsha, ntshitse, ntshiya, ntshupa, ntshupisa, tala, pula, phula, tlala, hlapa**

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA/ HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

#### TAKA SERATSWANA

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlile ho **ngola le ho taka** ka seo mophetwa paleng a se nahanang kapa kamoo a ikutlwang ka teng.
- 3 **Bontsha** ka ho etsa o **kgethe mophetwa mme o akanye hore hore o nahana eng kapa o ikutlwa jwang**, jwaloka: Bantu o dutse fatshe o lakatsa eka ho ka ba le motho eo aka buang le yena ka maikutlo a hae. Ke nahana o ikutlwa a saretse a jewa ke budutu.
- 4 Taka setshwantsho sa hao tlapangolong sa Bantu a dutse kante, a ikutlwa a saretse.
- 5 **Bontsha** ka ho etsa o eketse sebudulwana sa mohopolo setshwantshong sa hao ka polelo e le nngwe kapa tse pedi ka hare, jwaloka: Ke a ipotsa nka bua le mang ka ho ikutlwa ke saretse?
- 6 Kamora moo, bolella baithuti hore ba tlile ho kgetha mophetwa mme ba akanye ka seo a se nahanang ka kamoo a ikutlwang ka teng.
- 7 Kopa baithuti ho kwala mahlo mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 8 Kopa baithuti ho bula mahlo mme ba take mehopolo ya bona ka seo se ka etsahalang.
- 9 Qetellong, kopa baithuti ho **buisana ka bobedi**, mme ba bontshane seo ba se takileng le molekane



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

#### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala,



## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*



**Kereiti 3  
KOTARA 4  
Beke  
6**

**MOKOTABA:  
Ho hlona ma  
le ho sarelw**



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohongyabeke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho tse tsamayelanang le mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa diphirami / mabitla a Egepeta ya bohoholo; ditshwantsho tsa Taj Mahal; ditshwantsho tsa diemahale tsa batho bao ba seng ba hloka hetse
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: ditsela tse fapaneng tseo batho ba tlotlang kapa ho keteka lefu (tumelong tse fapaneng, naheng tse fapaneng, ho tswa nalaneng)
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsiana e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsiwa 1:** Buka yatshebetsoya DBE 1: Leqephe la 90, Ha re baleng

**Mosebetsiwa 2:** Buka yatshebetsoya DBE 1: Leqephe la 91 -92, Ha re ngoleng

**Mosebetsiwa 3:** Buka yatshebetsoya DBE 1: Leqephe la 93, Ha re ngoleng

**Mosebetsiwa 4:** Ngola bukaneng ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi ka nako eo o ileng wa thusa motswalle kapa wa leloko ya neng a ikutlwa a saretswe.

# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa aletare ya ho hlahisa bukeng e kgolo: Ho hopolwa Tio Pablo
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Ho hlonama le ho sarelwa
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Hobaneng batho ba sarelwa kapa ba hlonama? (Na o ithutile eng ho hotjha ka hona?)
  - b Ke dintho dife tse ka thusang motho ha a ikutlwa a saretswe?
  - c O ithutile eng ka ho sarelwa le ho hlonama ha Munene, Mangwane Jessica, Khumo, le Bantu?

### TLOTLOTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswa ya mokotaba.
  - Aletare
  - hlahisa
  - Mexico

Raeme kapa pina	Diketso
Ke utlwile bohloko, ho lokile	<i>Bontsha sefahleho se sa thabang</i>
Ke hloname, ho lokile	
Ke hlomohile, ho lokile	
Le ha ke lla, ho ntse ho lokile.	<i>Etsa ekare o a lla o phumule dikeledi mahlong.</i>
Ka le hlahlamang, ke tla tsoha ke thabile	<i>Kganya kgutso o bontshe thabo.</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

### **Bonngwe le Bongata ba Dipolelo**

- 1 Monna ke mohale.
  - 2 Ngwana o utlwa poelomodumo.
  - 3 Ngwanana o eja tamati.
  - 4 Mme o kenya tapole ka sophong.
  - 5 Moshemane o bapala ka domino.
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

### **Bonngwe le Bongata ba Dipolelo**

- 1 Monna ke mohale.  
Banna ke bahale.
  - 2 Ngwana o utlwa poelomodumo.  
Bana ba utlwa poelomedumo.
  - 3 Ngwanana o tla eja tamati.  
Banana ba tla eja ditamati.
  - 4 Mme o kenya tapole ka sophong.  
Bomme ba kenya ditapole ka sophong.
  - 5 Moshemane o bapala ka domino.  
Bashemane ba bapala ka didomino.
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

### **LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_





## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetsopele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Ho hopolwa Tio Pablo
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.



## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Ho hlophisa

**SEHLOOHO:** Ngola pale ka motho ya saretsweng kapa ya utlwileng bohloko

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

#### BOITOKISO:

- Ngola lenane la ho hlophisa tlapangollong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangollong pele ho thuto. Kenya phoso e le nngwe kapa tse ka bang pedi.

#### LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na pale yaka e bua ka mophetwa ya saretsweng kapa ya hlonameng?
- 2 Na ke kenyeleditse dintlha tsa ketsahalo (sebaka le nako)?
- 3 Na ke kenyeleditse dintlha ka se etsahetseng?
- 4 Na ke ngotse bonyane ba dipolelo tse 12?
- 5 Na ke ngotse bonyane ba diratswana tse pedi?
- 6 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 7 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 8 Na polelong enngwe le enngwe ke sebedisitse matshwao a ho bala ka nepo?

#### BONTSHA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.

- 3 Bala lenane, o be o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

**BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemoso baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangolong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Ifo klonama le naklomola: MoraloSerapa sa 1

E ne e le letsatsi<sup>i</sup> la lepato la m<sup>i</sup>e wa Mpumi. E ne e le letsatsi<sup>i</sup> le bokhoko  
 haholo. Nkgono wa Mpumi o ne a leka ho thoba Mpumi ma<sup>i</sup>khutlo ka ho mo  
<sup>haka</sup>hake. Mpumi o ne a utlwisitowe boloko ke ho khokahala ka mme wa hae le hore  
 o ne a <sup>thanehile</sup>tamebele ho siya metswalle ya hae a ilo dula le nkgono wa hae.

Serapa sa 2

Ifa ba fila lepatong, ba ne ba kloname. Ba ile ba galella ho la<sup>i</sup>. Nkgono  
 wa Mpumi o ile a mo <sup>haka</sup>hake m<sup>i</sup>e a mmolella hore o tla mo khokomela. O ile a  
 bolella Mpumi hore o a mo rate<sup>a</sup> mme o tla dula a na le yena ka nako tsokhe.

Serapa sa 3

Hamamoraonyana ka Mpumi le nkgono ba le ntong. Nkgono o ile a bolella  
 Mpumi hore o tla tlo d<sup>u</sup>la le yena ntlong ya habo hore Mpumi a be hauf<sup>i</sup>le  
 metswalle ya <sup>hae</sup>h<sup>a</sup>y. Mpumi o ne a thabile kobane o ne a tlo d<sup>u</sup>la a kopola mme  
 wa hae le hore o na le n<sup>g</sup>ono ya ratehang ho mo khokomela.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

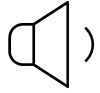
Metsotso e 30

---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tjhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjhwatla**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**tjhw**/-/**a**/-/**tl**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tjhw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**tl**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tjhwatla**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tjhw**/-/**a**/-/**tl**/-/**a**/ = **tjhwatla**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tjhw**a/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**tla**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tjhw**a/-/**tla**/ = **tjhwatla**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tjhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjhwatleha**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tjhw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**a**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**tl**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**e**/
- 7 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bohloko lentsweng? /**h**/
- 8 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bofelo lentsweng? /**a**/
- 9 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tjhw**/-/**a**/-/**tl**/-/**e**/-/**h**/-/**a**/
- 10 Ngola lentswe: **tjhwatleha**
- 11 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**tjhw**/-/**a**/-/**tl**/-/**e**/-/**h**/-/**a**/ = **tjhwatleha**
- 12 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tjhw**a/
- 13 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**tla**/
- 14 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**ha**/
- 15 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: / **tjhw**a/-/**tla**/-/**ha**/ = **tjhwatleha**

### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **tjhw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
  - 1 **tjhwatla**
  - 2 **tjhwatleha**
  - 3 **tjhwatlehile**
  - 4 **tjhwatlile**
  - 5 **ntjhwatlela**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---

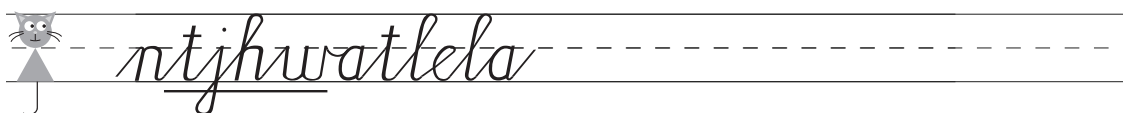
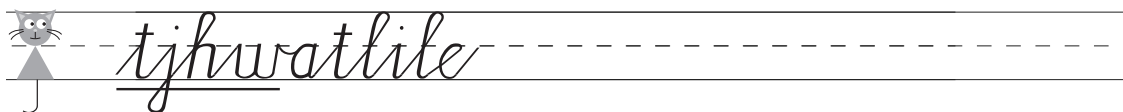
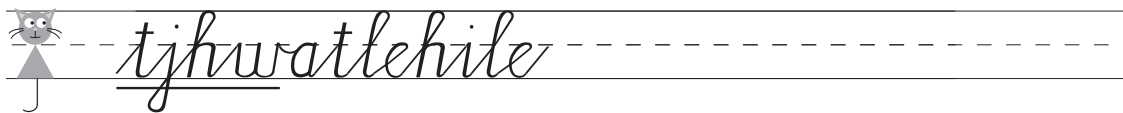
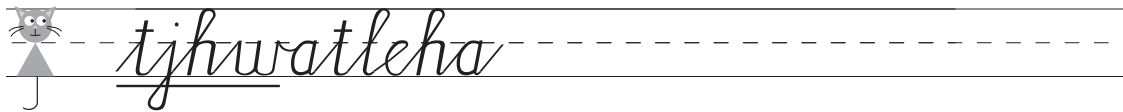
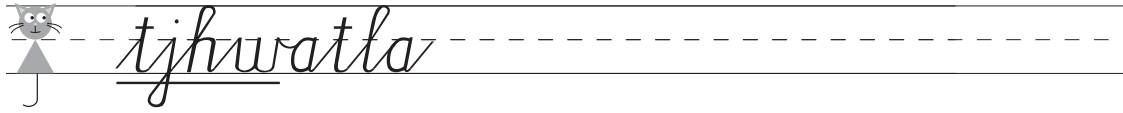
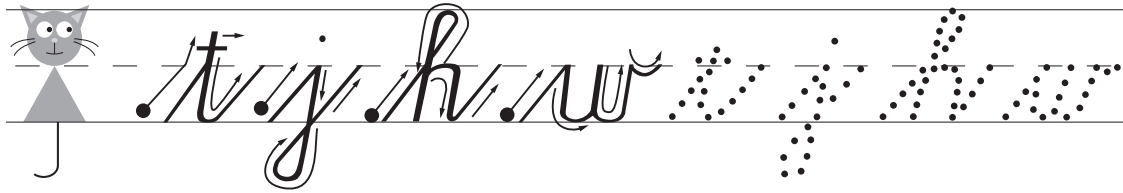


### Mongolo:

Metsotso e 15

### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **tjhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.



**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOOHONG; ETSA DITEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b>Ho hopola Tio Pablo</b></p> <p><i>Ho na le ditlwaelo tse fapaneng lefatsheng ka bophara ho tlotla le ho keteka maphelo a batho ba seng ba hlokahetse.</i></p> <p><i>Afrika Borwa mona, batho ba bangata etsa 'Peo ya lejwe', dilemo tse mmalwa kamora hoba motho a hlokahale. Mosebetsi ona ke nako ya ho tlotla le ho keteka bophelo ba mofu. Hangata mosebetsi ona o qala ka tsebeletso ya kereke, ebe lejwe le ya bulwa, mme le ya balwa. Qetellong, batho ba fuwa dijo le dino mme ho a ketekwa.</i></p> <p><i>Mexico, ho na le mokete o bitswang Dia de los Muertos o tshwarwang hang selemong ho tloha ka letsatsi la 31 Mphalane ho fihlela ka di 2 Pudungwana ho tlotla bafu. Mokete ona o thehilwe ke baholoholo ba dilemo tse ka bang dikete tse fetileng, ba neng ba nka ho ba bofifing e le ho hloka tlhompfo. Hobane lefu ho batho bana e ne e le karolo ya tlhaho ya bophelo. Ba ne ba dumela hore bafu ba lokela ho bolokwa ba phela mehopolong le meyeng. Ka nako ya Dia de los Muertos, ba ne ba dumela hore bafu ba bona ba kgutletse lefatsheng nakonyana feela. Kajeno, malapa a ntse a aha dialetare ho tataisetsa bafu ba bona mahaeng a bona ho tla keteka le bona.</i></p> <p><i>Paleng ena o tla kopana le mantswe a itseng a Spanish:</i></p> <p><i>Dia de los Muertos – Letsatsi la bafu (le bitswa deeah deh lows mwertoos)</i></p> <p><i>Tio – malome</i></p> <p><i>Abuela – nkgono</i></p> <p><i>Tamales – diphae tse nyenyane tsenang le nama sitsweng e nang le senoko le meroho.</i></p>	



Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>E ne e le mokete wa Dia de los Muertos wa pele esale Pablo a hlokahetse. Mme wa ka o ile a nka qeto ya hore re ahe aletare e ikgethileng selemong sena – ho mo tataisetsa hae kgetlo la pele esale a hlokahala.</p> <p>Letsatsi pele ho mokete, mme wa ka o ile a beha ditafole tse pedi tse nyenyane ka phaposing eo re dulang ka ho yona. O ile a beha masela a mebala e kganyang tafoleng e nngwe le e nngwe. Yaba o beha mabokose a boholo bo fapaneng hodima ditafole tseo ho etsa mehato e supa.</p>	<p>Ke <b>bona</b> kamoo mme wa mophethi a kgabisang tafole ka hlooko ka teng ha a nahana ka mme wa hae le abuti wa hae ba hlokahetseng.</p>
<p>Letsatsi pele ho letsatsi la pele la Pudingwana, mme o ile a kopa nna le nnake re bokelletse dinepe tse ka tlung kaofela tsa Tio Pablo mme re di tlise ho yena. Mme o ile a fumana dinepe tsa hae le Tio ha ba sa le banyenyane. O ile a hlophisa dinepe ho potoloha aletare.</p> <p>‘Ha se mmo!’ ho rialo mme. “Hona ho tla etsa hore moya wa Tio o ikutlwe o amohelohile – le ho tseba hore ha re so mo lebale.</p>	<p>Ke <b>bona</b> kamoo mme wa mophethi a hlophisang dinepe kaofela ka hloko ka teng, mehatong e fapaneng ya aletara, a bososela ha a hopola dinako tse monate tseo a bileng le tsona le abuti wa hae.</p>
<p>Yaba mme o kenya le dinepe tsa Abuela wa rona jwalo feela ka ha re ne re etsa selemo se seng le se seng. ‘Abuela o se a tlile hae dilemo tse ngata,’ ho rialo nnake Sophia a bile a shebile setshwantsho se seholo sa Abuela e sa le morwetsana.</p>	
<p>Kamora moo, mme o ile a neha nna le nnake mokotla o tletseng dipalesa tse bitswang ‘dimarigolds’. ‘Ke nahana hore monko wa tsona o tla etsa hore a ikutlwe a amohelohile ebile a thabile selemo se seng le se seng ha a tla lapeng,’ ho rialo mme.</p> <p>‘Dipalesa tsena di ngata ho feta tseo re tlwaetseng ho di fumana! Ka bolella mme, ke bile ke kenya nko ya ka ka mokotleng oo o nang le monko o monate.</p> <p>‘Selemong sena re tlo etsa tsela ho tloha lemating ho ya aletareng – ho etsa bonnete ba hore moya wa Tio o tla fumana aletare ha bonolo,’ ho rialo mme. O ile a re bontsha hore na re fothole mahlaku a dipalesa jwang. Yaba re a fafatsa ka hloko ho tloha lemating ho fihlela aletareng.</p> <p>“Ke nahana hore ena ke aletare e ntle ka ho fetisisa tsohle tseo re kileng ra di etsa!” nnake a rialo, a bile a bososela. “Ke nahana hore Tio o tlo kgahleha.”</p>	<p>Ke <b>bona</b> kamoo mophethi le nnakae ba fotholang mahlaku dipaleseng ka teng ba bile ba kgabisa tselanyana – ho fihlela aletareng! Ke <b>nahana</b> kamoo monko o monate o neng o tletse ntlo ka teng.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Re tlo siela moya wa Tio dijo tsa mofuta ofe?' ka botsa mme.</p> <p>'Tio le Abuela ka bobedi ba ne ba rata ditamales tse nokilweng,' mme a araba. O ile a ya ka kitjheneng mme a tla ka ditamales tse nne tseo a tlo di beha aletareng. 'Tseni di tlamehile ho ba kgorisa kamora ho nka leeto le lelelele – ho tswa lefatsheng la bafu ho kgutlela lefatsheng la ba phelang!'</p>	<p>Aletara e na le lesela le mebala e kganyang, dinepe, dipalesa le dijo. E shebahala e le kgabile ebile e ikgethile.</p>
<p>'Ke hopola ka moo Tino a neng a rata seno se tjhesang sa tjhokolete kateng – e ne e le mmamoratwa wa hae! Ke tlile ho mo etsesa lebekere le tletseng,' ho rialo nnake a bile a mathela ka kitjheneng.</p> <p>'Eya, ba tlo tla ba nyorilwe kamora leeto la bona le lelelele,' ho rialo mme. 'Valentina, ako tlise dikgalase tse pedi tsa metsi,' mme a ntshebela.</p>	<p>Ke <b>bona</b> ka moo Sophia a etsetsang malomae seno se tjhesang sa tjhokolete ka lerato. Sena se etsa hore a utlwe eka a ka hokahana le ho hopola malomae le ha a se a le siyo.</p>
<p>Mme wa ka o ile a fanyeha difolaga leboteng ka hodima aletare – mahata a mebalabala, le marapo a mebalabala a bonahalang ekare a a tjeka.</p>	<p>Difolaga di etsa hore aletare e ikgethe le ho feta. Ke <b>nahana</b> hore ba lelapa ba bona kamoo Malome Tio a ka thabang ka teng ha a ka <b>bona</b> matsapa eo ba a nkileng ho mo kgabisetsa aletare.</p>
<p>Mme o ile a emella moraho ho boha aletare e ntle. 'Ke batlile ke lebala!' a kga moya.</p>	<p>Ke <b>nahana</b> hore ba lelapa paleng mona ba <b>bona</b> kamoo Abuela le Tio ba tlo bonang aletare ka teng ba be ba kgahlwe ke seo ba se bonang!</p>
<p>Mme o ile a mathela ka kitjheneng mme a kgutla ka lebokose le lenyenyane le lesweu. O ile a mpha lebokoso leo.</p> <p>'Di ntle hakaakang!' ka rialo ke bile ke bula lebokoso la mahata a tswekere. Ke ile ka a beha ka hloko pela setshwantsho sa Tio Pablo.</p>	<p>Ke <b>bona</b> mophethi a beha mahata a tswekere aletareng. Tsela eo a a behang ka yona e bontsha ka moo a tsotellang Tio le Abuela ba seng ba hlokahetseng ka teng.</p>
<p>Qetellong, mme o ile a kenya dikerese tse pedi – e le nngwe bakeng sa Tio Pablo ha e nngwe e le ya Abuela. Eitse ha a kgantsha dikerese, ke ile ka nahana ka meya ya Tio le Abuela wa ka e kgutlela hae ho ba le rona ha re keteka <i>Dia de los Muertos</i>.</p>	<p>Aletare e ikgethile hobane ba lelapa la mophethi ba nkile matsapa ho e kgabisa. Ke <b>nahana</b> hore mekgabiso e bontsha ka moo ba ntseng ba rata ebile ba tsotella ditho tsa lelapa la bona tse seng di hlokahetse.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Lebitso la mokete o paleng ena ke mang?	Mokete ona o bitswa Dia de los Muertos.
Ke dintho tsefe tseo ba lelapa la mophethi wa pale ena ba ileng ba di beha aletareng?	Ba ile ba beha dinepe, masela a mebala a kganyang, dipalesa, 'ditamale' tse dinoko, seno se tjhesang sa tjhokolete, metsi, mahata a tswekere le dikerese aletareng.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ba lelapa la mophethi bai le ba aha aletare e ikgethileng?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Hobane ke nako ya Dia de los Muertos, mme ho aha aletare ke moetlo wa bona.</li> <li>Hobane ba ne ba batla ho tlotla malome le nkgono wa mophethi.</li> <li>E ne e le Dia de los Muertos ya pele Malome Pablo a hlokaetse, jwale ba ne ba batla ho mo ahela aletare e ikgethileng.</li> <li>Hobane ho beha nako le monahano aletareng ya bona ho ba thusa hore ba ikutlwe ba hokahane le baratuwa ba bona ba seng ba ba siile.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

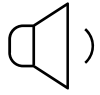
- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - mokete
  - moetlo
  - moya

Raeme kapa pina	Diketso
Ke utlwile bohloko, ho lokile	<i>Bontsha sefahleho se sa thabang</i>
Ke hloname, ho lokile	
Ke hlomohile, ho lokile	
Le ha ke lla, ho ntse ho lokile.	<i>Etsa ekare o a lla o phumule dikeledi mahlong.</i>
Ka le hlahlamang, ke tla tsoha ke thabile	<i>Kganya kgutso o bontshe thabo.</i>

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoniba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.





## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **mptjh**
- 2 Qapodisa lentswe: **mptjhe**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**mptjh**/-/**e**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**mptjh**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**e**/
- 6 Ngola lentswe tlapangolong: **mptjhe**
- 7 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**mptjh**/-/**e**/ = **mptjhe**
- 8 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**mptjhe**/
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**mptjhe**/ = **mptjhe**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **mptjh**
- 2 Qapodisa lentswe: **mptjhane**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**mptjh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**a**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**n**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**e**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**mptjh**/-/**a**/-/**n**/-/**e**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **mptjhane**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**mptjh**/-/**a**/-/**n**/-/**e**/ = **mptjhane**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**mptjha**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ne**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**mptjha**/-/**ne**/ = **mptjhane**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **mptjh**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-2 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **mptjhe**
  - 2 **mptjhane**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.

- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

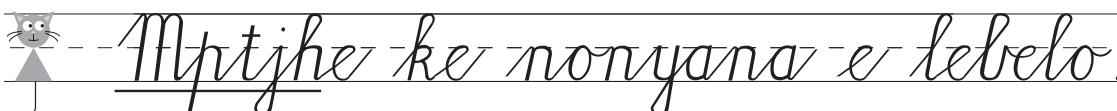
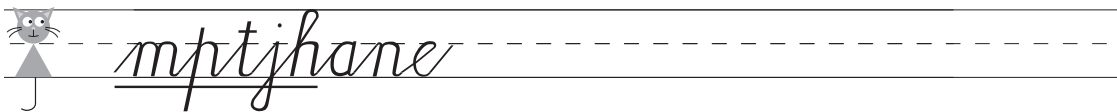
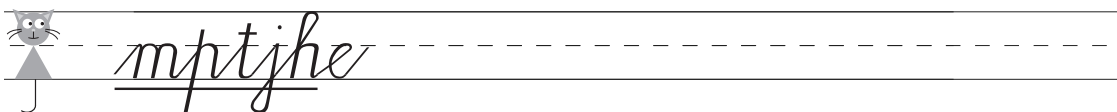
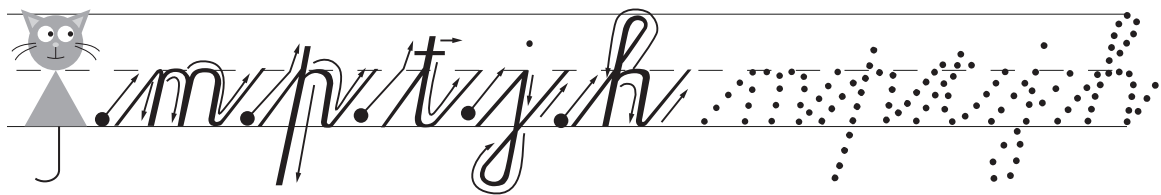


### Mongolo:

Metsotso e 15

### Ngola (di)tlhaku /mantswe /dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **mptjh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.



**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_

**Ngodiso:**

Metsotso e 30

**Ho patlalatsa le ho hlahisa****SEHLOOHO:** Ngola pale ka motho ya saretsweng kapa ya utlwileng bohloko**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)**FOREIMI YA HO NGOLA:****Seratswana sa 1*****E ne e le...*** (Ngola ka bothata bo paleng. Fana ka dintlha ka baphetwa, sebaka moo pale e etsahallang teng, le se etsahetseng.)**Seratswana sa 2*****Ha...*** (Ngola kamoo bothata bo rarollwang ka teng. Ho etsahala eng paleng ho thusa baphetwa ho tobana le ho sarelwa kapa ho hlonama?)**Seratswana sa 3 (boikgethelo)*****Ha morao...*** (Ngola kamoo pale e fellang ka teng. Ho etsahala eng ho latelang paleng.)**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangolong.**HO BONTSHA KA HO ETSATSAMAI SOYA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)**

- 1 Hopotsa baithuti hore ka le sebedisitse lenane la hlophiso ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tliho bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo ba o ngotseng.
- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, ona le sehlooho le letsatsi.

**BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Efa baithuti dibuka tsa ho ngolla ditlhakiso kapa ha ho kgoneha, maqephe a sa ngollang letho a boholo ba A4 ho ngola mangolo a e le hore bat le ba tsebe ho fa motho eo ba mo ngolletseng.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **...o ikutlwa a saretswe**
- 3 Bolella baithuti ho ngolla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti bana le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

**BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.**

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti baqetile, bitsa moithuti a le mong kapa bababedi ho bala seo ba se ngotseng.
- 4 Bokeletsa mosebetsi wa baithuti o e etse buka ya phaposiburutelo. Etsa buka e fumanehe sekgutlwaneng sa ho balla e le hore baithuti ba tsebe ho e bala.



9 Jšitoe 2020

Mpumie o ikutlwa a saretswe

E ne e le letsatsi la lepato la mme wa Mpumi. E ne e le letsatsi le bokhoko khaholo. Nkgono wa Mpumi o ne a leka ho thoba Mpumi maikutlo ha ho mo haka. Mpumi o ne a utlwisitse bokhoko ke ho khokahala ha mme wa hae le hore o ne a tlamehile ho siya metswalle ya hae a ilo dula le nkgono wa hae.

Iha ba fihla lepatong, ba ne ba khoname. Ba ile ba galella ho lla. Nkgono wa Mpumi o ile a mo haka mme a mmelella hore o tla mo khokomela. O ile a bolella Mpumi hore o a mo rata mme o tla dula a na le yena ha nako tootle.

Hamamoraonyana ha Mpumi le nkgono ba le ntlong. Nkgono o ile a bolella Mpumi hore o tla tlo dula le yena ntlong ya habo hore Mpumi a be haufi le metswalle ya hae. Mpumi o ne a thabile hobane o ne a tlo dula a hopola mme wa hae le hore o na le nkgono ya ratehang ho mo khokomela.





## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phetoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tllilo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tjhwatleha, tjhwatlehile**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tjhwatleha, tjhwatlehile**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /a/ le /ile/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **mptjhane, mptjhe**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **mptjhane, mptjhe**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **mptjhane**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **wane, yane, moshemane, moahisane, mmangwane, rangwane**

#### SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **tjhwatlile**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, ba ntse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tllilo ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalositse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **tjhwatlehile, nnile, tlile, nkile, mphile, ntsipile, nkgwathile**

## LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Bobedi

#### MAANO A HO BALA: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOOHONG; ETSA DITEKOLO

Seratswana	PadisoYaBobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b>Ho hopola Tio Pablo</b></p> <p><i>Ho na le ditlwaelo tse fapaneng lefatsheng ka bophara ho tlotla le ho keteka maphelo a batho ba seng ba hlokahetse.</i></p> <p><i>Afrika Borwa mona, batho ba bangata etsa 'Peo ya lejwe', dilemo tse mmalwa kamora hoba motho a hlokahale. Mosebetsi ona ke nako ya ho tlotla le ho keteka bophelo ba mofu. Hangata mosebetsi ona o qala ka tsebeletso ya kereke, ebe lejwe le ya bulwa, mme le ya balwa. Qetellong, batho ba fuwa dijo le dino mme ho a ketekwa.</i></p> <p><i>Mexico, ho na le mokete o bitswang Dia de los Muertos o tshwarwang hang selemong ho tloha ka letsatsi la 31 Mphalane ho fihlela ka di 2 Pudungwana ho tlotla bafu. Mokete ona o thehilwe ke baholoholo ba dilemo tse ka bang dikete tse fetileng, ba neng ba nka ho ba bofjifing e le ho hloka tlhompho. Hobane lefu ho batho bana e ne e le karolo ya tlhaho ya bophelo. Ba ne ba dumela hore bafu ba lokela ho bolokwa ba phela mehopolong le meyang. Ka nako ya Dia de los Muertos, ba ne ba dumela hore bafu ba bona ba kgutletse lefatsheng nakonyana feela. Kajeno, malapa a ntse a aha dialetare ho tataisetsa bafu ba bona mahaeng a bona ho tla keteka le bona.</i></p> <p><i>Paleng ena o tla kopana le mantswe a itseng a Spanish:</i></p> <p><i>Dia de los Muertos – Letsatsi la bafu (le bitswa deeah deh lows mwertoos)</i></p> <p><i>Tio – malome</i></p> <p><i>Abuela – nkgono</i></p> <p><i>Tamales – diphae tse nyenyane tsenang le nama sitsweng e nang le senoko le meroho.</i></p>	<p>Ho na le mekgwa e fapaneng eo batho lefatsheng ho potoloha ba sebetsanang le kutlobohloko/mahlomola ka teng. Ke <b>nahana</b> hore mekgwa kapa meetlo ke tsela e le nngwe e bohlokwa eo batho lefatsheng ba sebetsanang le ho utlwa bohloko ba ho lahlehelwa ke baratuwa ba bona.</p>

Seratswana	PadisoYaBobedi (Ho nahana, o bue)
<p>E ne e le mokete wa Dia de los Muertos wa pele esale Pablo a hlokahetse. Mme wa ka o ile a nka qeto ya hore re ahe aletare e ikgethileng selemong sena – ho mo tataisetsa hae kgetlo la pele esale a hlokahala.</p> <p>Letsatsi pele ho mokete, mme wa ka o ile a beha ditafole tse pedi tse nyenyane ka phaposing eo re dulang ka ho yona. O ile a beha masela a mebala e kganyang tafoleng e nngwe le e nngwe. Yaba o beha mabokose a boholo bo fapaneng hodima ditafole tseo ho etsa mehato e supa.</p>	<p>Lena ke kgetlo la pele ba lelapa la mophethi ba ketekang Dia de los Muertos esale Tio Pablo wa bona a hlokahala. Ke <b>nahana</b> hore ho keteka ka tsela ena ke tsela e nngwe ya ho sebetsana le bohloko ba ho lahlehelwa ke moratuwa.</p>
<p>Letsatsi pele ho letsatsi la pele la Pudingwana, mme o ile a kopa nna le nnake re bokelletse dinepe tse ka tlung kaofela tsa Tio Pablo mme re di tlise ho yena. Mme o ile a fumana dinepe tsa hae le Tio ha ba sa le banyenyane. O ile a hlophisa dinepe ho potoloha aletare.</p> <p>‘Ha se mmo!’ ho rialo mme. “Hona ho tla etsa hore moya wa Tio o ikutlwe o amohelehile – le ho tseba hore ha re so mo lebale.</p>	<p>Ke <b>nahana</b> hore mme wa mophethi o ikutlwa o thobehile maikutlo ha a beha dinepe aletareng.</p>
<p>Yaba mme o kenya le dinepe tsa Abuela wa rona jwalo feela ka ha re ne re etsa selemo se seng le se seng. ‘Abuela o se a tlile hae dilemo tse ngata,’ ho rialo nnake Sophia a bile a shebile setshwantsho se seholo sa Abuela e sa le morwetsana.</p>	<p>Ke <b>akanya</b> hore e se e le kgale Abuela wa bona o hlokahetse – empa seo ha se bolele hore ha ba sa saretswa. Batho ba sebetsana le maikutlo a ho sarehwa nako e telele ha ba lahlehelwa ke motho eo bamo ratang.</p>
<p>Kamora moo, mme o ile a neha nna le nnake mokotla o tletseng dipalesa tse bitswang ‘dimarigolds’. ‘Ke nahana hore monko wa tsona o tla etsa hore a ikutlwe a amohelehile ebile a thabile selemo se seng le se seng ha a tla lapeng,’ ho rialo mme.</p> <p>‘Dipalesa tsena di ngata ho feta tseo re tlwaetseng ho di fumana!Ka bolella mme, ke bile ke kenya nko ya ka ka mokotleng oo o nang le monko o monate.</p> <p>‘Selemong sena re tlo etsa tsela ho tloha lemating ho ya aletareng – ho etsa bonnete ba hore moya wa Tio o tla fumana aletare ha bonolo,’ ho rialo mme. O ile a re bontsha hore na re fothole mahlaku a dipalesa jwang. Yaba re a fafatsa ka hloko ho tloha lemating ho fihlela aletareng.</p> <p>“Ke nahana hore ena ke aletare e ntle ka ho fetisisa tsohle tseo re kileng ra di etsa!” nnake a rialo, a bile a bososela. “Ke nahana hore Tio o tlo kgahleha.”</p>	<p>Ke <b>nahana</b> hore tshebetso ya ho aha aletara e thusa ba lelapa ho sebetsana le bohloko bo ba bo utlwileng. Ba keteka dintho tseo ba di ratang ka batho ba seng ba hlokahetse, ba ipha nako ya ho ba hlolohela le ho bua ka bona. Mehopolo eo ba nang le yona ka bona e etsa hore ba ikutlwe ba le haufinyana le bona le ha ba se ba le siyo.</p>

BEKE 6

Seratswana	PadisoYaBobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'Re tlo siela moya wa Tio dijo tsa mofuta ofe?' ka botsa mme.</p> <p>'Tio le Abuela ka bobedi ba ne ba rata ditamales tse nokilweng,' mme a araba. O ile a ya ka kitjheneng mme a tla ka ditamales tse nne tseo a tlo di beha aletareng. 'Tseni di tlamehile ho ba kgorisa kamora ho nka leeto le lelelele – ho tswa lefatsheng la bafu ho kgutlela lefatsheng la ba phelang!'</p>	<p>Ha ba lelapa ba kgabisa aletara, ba bontsha lerato la bona bathong ba seng ba hlokaletse ka ho ba etsetsa dintho tse ikgethileng – jwaloka ho ba etsetsa dijo tseo ba neng ba di rata. Ke <b>nahana</b> hore sena se ba thusa ho sebetsana le bohloko boo ba bo utlwileng.</p>
<p>'Ke hopola ka moo Tino a neng a rata seno se tjhesang sa tjhokolete kateng – e ne e le mmamoratwa wa hae! Ke tlile ho mo etsetsa lebekere le tletseng,' ho rialo nnake a bile a mathela ka kitjheneng.</p> <p>'Eya, ba tlo tla ba nyorilwe kamora leeto la bona le lelelele,' ho rialo mme. 'Valentina, ako tlise dikgalase tse pedi tsa metsi,' mme a ntshebela.</p>	<p>Ha ba lelapa ba ntse ba kgabisa aletare ba ntse ba ikhopotsa mehopolole eo banang le yona ka <i>Tio le Abuela wa bona</i>. Ke <b>nahana</b> hore sena se ba thusa hore ba seke ba lebala batho bao ba neng ba ba rata – le ho ikutlwa ba ntse ba hokahane le bona le ha ba se ba le siyo.</p>
<p>Mme wa ka o ile a fanyeha difolaga leboteng ka hodima aletare – mahata a mebalabala, le marapo a mebalabala a bonahalang ekare a a tjeka.</p>	<p>Ke <b>nahana</b> hore ba nkile matsapa ho etsa hore aletare e shebahale e ikgethile hobane e ne e etsa hore ba ikutlwe ba hokahane le ditho tsa lelapa la bona tse seng di hlokaletse.</p>
<p>Mme o ile a emella moraho ho boha aletare e ntle. 'Ke batlile ke lebala!' a kga moya.</p>	
<p>Mme o ile a mathela ka kitjheneng mme a kgutla ka lebokose le lenyenyane le lesweu. O ile a mpha lebokoso leo.</p> <p>'Di ntle hakaakang!' ka rialo ke bile ke bula lebokoso la mahata a tswakere. Ke ile ka a beha ka hloko pela setshwantsho sa Tio Pablo.</p>	<p>Ke <b>nahana</b> hore ho nka nako ba kgabisetsa Abuela le Tio Pablo aletare ho ba thusa ho sebetsana le bohloko bo ka hare ho bona, hobane ba kgona ho nahana ka bona letsatsi lohle.</p>
<p>Qetellong, mme o ile a kenya dikerese tse pedi – e le nngwe bakeng sa Tio Pablo ha e nngwe e le ya Abuela. Eitse ha a kgantsha dikerese, ke ile ka nahana ka meya ya Tio le Abuela wa ka e kgutlela hae ho ba le rona ha re keteka <i>Dia de los Muertos</i>.</p>	<p>Ke <b>nahana</b> hore ho keteka bafu hang selemong ho thusa batho ba sebetsane le bohloko bo kahare ho bona, hobane ba ipha nako eo ba ka buang ka bona mme ba hopola batho bao ba seng ba ba siile.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Ke eng seo ba lelapa ba se hopolang ka Tio le Abuela ha ba seta aletara?</p>	<p>Ba hopola hore Abuela o ne a rata dipalesa, Tio o ne a rata seno se tjhesang sa tjhokolete mme bobedi ba bona bo ne bo rata ditamales tse dinoko.</p>
<p>O nahana hore ba lelapa lena ba ikutlwa jwang kamora hoba ba sete/kgabise aletara?</p>	<p><i>Ke nahana hore ba ikutlwa ba... hobane...</i></p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Pale ena e bapa jwang le mookotaba wa Kutlobohloko?</p>	<p><i>Ke nahana hore e amana le mookotaba wa "Kutlobohloko" hobane...</i></p>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotsoe 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetsola ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labone.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

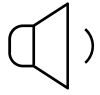
- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng yaTlotlontswe ya Mokotaba
  - hlophisa
  - kgopolo e ikgethileng ya nako e fetileng
  - setshwantsho

Raeme kapa pina	Diketso
Ke utlwile bohloko, ho lokile	<i>Bontsha sefahleho se sa thabang</i>
Ke hloname, ho lokile	
Ke hlomohile, ho lokile	
Le ha ke lla, ho ntse ho lokile.	<i>Etsa ekare o a lla o phumule dikeledi mahlong.</i>
Ka le hlahlamang, ke tla tsoha ke thabile	<i>Kganya kgutso o bontshe thabo.</i>

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong:  
Pale ena e mabapi le...  
Ntho e le nngwe eo ke ithutileng yona ka pale ena ke...  
Pale e tsamaelana le mokotaba 'Ho hlonama le ho sarelwa' hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.





## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

<b>tjhw</b>	<b>mptjh</b>	<b>a</b>
<b>t</b>	<b>l</b>	<b>e</b>
<b>h</b>	<b>i</b>	<b>n</b>
<b>o</b>	<b>u</b>	<b>p</b>

### BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /tjhw/ le /mptjh/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- 4 Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: /mptjh/-/e/ = **mptjhe**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise /tjhw/ kapa /mptjh/
- 6 Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka: /t/-/a/-/l/-/a/ = **tala**

### SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **tjhw, mptjh**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo b aka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).  
**tjhwatla, tjhwatleha, tjhwatlehile, tjhwatlile, ntjhwatlela, mptjhe, mptjhane, tala, pula, phutha, phula, tlola, hlola**

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / HO IKAMAHANYA LE DIKETSHALAO

#### KAKARETSO YA PALE KA HO NGOLA KAPA KA MOLOMO

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba *tla nahana ka karolo tse bohlokwa tsa pale e badilweng.*
- 2 Re tla boela re *nahana ka ntho eo re ka ikamahanyang le yona ho tswa paleng.*
- 3 *Re tla beha pale ena maemong a itseng ka dinaledi, re fa pale dinaledi tse hlano ha feela re e RATILE. Re fa pale ha ho letho ha re sa e rata.*
- 4 Ngola foreimi ya kakaretso tlapangollong.
- 5 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:  
**Seratswana sena se mabapi le...** (dipolelo tse 2-3)  
**Lelapa paleng ena le aha aletare hobane...**  
**Ke ithutile...**  
**Dinaleding tse 5, ke fa pale ena...hobane...**
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ba keke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.  
Bontsha ka ho etsesa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le lelapa le aha aletare bakeng sa Dia de los Muertos ho la Mexico. Re ithuta hore ba aha aletare e nngwe e ikgethileng hobane e se e le selemo malome wa bona a hlokahetse. Lelapa lena le paleng ena le aha aletare hobane** e le moetlo o ikgethileng oo ka wona ba ketekang bafu. **Ke ithutile** hore dijo, dino, le dipalesa di behwa aletareng. **Dinaleding tse 5, ke fa pale ena dinaledi tse 5 hobane** ke ithutile tse ngata ka sebaka se setjha!
- 7 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 8 Laela baithuti hore ba sebedise foreimi ho akaretsa dintlha tsa bona.
- 9 Bitsa baithuti ho kgobokana.
- 10 Kopa baithuti ba 1-2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.  
Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: **Pale ena e mabapi le lelapa le aha aletare e ikgethileng hobane e se e le selemo malome wa bona a hlokahetse. Ba dula ho la Mexico mme ba keteka letsatsi la phomolo la Dia de los Muertos. Lelapa lena le paleng ena le aha aletare hobane** e le moetlo o ikgethileng wa ho amohela ba leloko ba hlokahelletseng hae bakeng sa Dia de los Muertos. **Re ithuta** hore dijo, dino, ditshwantsho, le dipalesa di behwa hodima aletare. **Dinaleding tse 5, re fa pale ena dinaledi tse 5 hobane** ditshwantsho dintle e le kannete mme re ithutile ho hong ho hotjha ka Mexico.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala



## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*



The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, atoms, globes), mathematics (rulers, compasses, triangles, circles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

**Kereiti 3**

**KOTARA 4**

**Beke**

**7**

**MOKOTABA:**

**Nalane**



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa Zimbabwe ya bohlohoholo; ditshwantsho tsa dihopotso tsa nalane ho tswa lefatsheng ka bophara.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: dintlha tsa nnete ka Zimbabwe ya bohlohoholo
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsi wa 1:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 94, Ha re baleng

**Mosebetsi wa 2:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 95 -96, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 3:** Buka ya tshebetso ya DBE 2: Leqephe la 97, Monate

**Mosebetsi wa 4:** Taka setshwantsho mme o be o ngole ka ntho e itseng eo o batlang ho e tseba ka ho fetisisa nalaneng.

# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### TSEBISA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa masalla a tshenyeho ya lejwe paleng e bukeng e kgolo: Leeto le leholo la Shamiso
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Nalane
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Nalane ke eng?
  - b O tseba eng ka nalane?
  - c Hobaneng o nahana nalane e bohlokwa?

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - nalane
  - bohohoholo
  - badimo

Raeme kapa pina	Diketso
Nalane ya ka! Nalane yaka!	<i>Ipetse sefubeng</i>
Nalane ya ka, ke lefa	
Nalane ya ka e nthuta tse latelang	
Ke mang, ke tswa kae, ebile ke ya kae	<i>Supa morao, o be o supe pele</i>
Ke motlotlo ka Nalane ya ka	<i>Bua o bontsha ho ba motlotlo</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1-5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangollong pela nomoro 1: Ke rata ho apara diaparo tsaka ho ya sekolong saka.
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2 -5:

- 2 Ya (moshanyana)
- 3 Ya (ngwanana)
- 4 Ya bona
- 5 Ya rona
- 5 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
- 6 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangolong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
- 7 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:
  - 1 Titjhere yaka o mphile pompong ka letsatsi laka la ho qetela sekolong.
  - 2 Titjhere ya hae e mo file pompong ka letsatsi la hae la ho qetela sekolong.
  - 3 Titjhere ya hae e mo file pompong ka letsatsi la hae la ho qetela sekolong.
  - 4 Titjhere ya bona e ba file dipompong ka letsatsi la bona la ho qetela sekolong.
  - 5 Titjhere ya rona e re file dipompong ka letsatsi la rona la ho qetela sekolong.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

#### LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetso Pele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO:HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Leeto le leholo la Shamiso
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.





## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Ho Rala Le Ho Thala

**SEHLOOHO:** Botsa motho e moholo ka mokgwa wa dipuisano lelapeng la heno ho utlwa hore na sekolo se ne se le jwang ka nako ya hae. Ebe, o ngola diratswana tse pedi ka dipuisano tseo.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao ya e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

**MAANO A HO RALA:** Ngola lenane

#### TSEBISA SEHLOOHO SA NGODISO.

- 1 Bontsha baithuti hore **o nahana pele o ngola.**
- 2 Ka molomo, hlalosa mehopolo wa dipotso tsa hao, jwaloka:  
*Kajeno re tlile ho nahana ka dipotso tseo re ka ratang ho di botsa motho e mong e moholo lelapeng la heno kamoo thuto e neng e le ka teng mehleng ya bona. Ebe, o tla nka dipotso o ye le tsona lapeng o phethele dipuisano e le mosebetsi wa hae. Ke tlile ho botsa nkgono waka hobane ke batla ho tseba kaho fetisisa hore bophelo bo ne bo le jwang ha e sa le ngwana.*

#### HO BONTSHA LEANO LA MORALO(SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya ho rala ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti hore lenane le etswa jwang ka ho araba dipotso tse latelang.
- 3 Qetella moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

<b>Dipotso tsa moralo</b>	<b>Moralo</b>
<p><b>Ke tla etsa puisano le:</b></p> <p><b>Ngola dipotso tse 10 tseo tlile ho di botsa aka nako ya puisano</b></p>	<p><b>Ke tla etsa puisano le: Nkgono waka</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1 O ne o kena sekolo kae?</li> <li>2 E se e le kgale hakae o qadile sekolo?</li> <li>3 Sekolo sa heno se ne se le jwang?</li> <li>4 O nahana ke eng e tshwanang ka sekolo ka nako eo le nako ya jwale?</li> <li>5 O nahana ke eng eo e neng e fapane ka nako eo o neng o kena sekolo?</li> <li>6 O ne o rata eng ka sekolol?</li> <li>7 O ne o sa rate eng ka sekolo?</li> <li>8 Titjhere ya hao ya mmamoratwa e ne e le mang? Hobaneng?</li> <li>9 O tlohetse neng ho ya sekolong?</li> <li>10 Hobaneng o tlohetse ho ya sekolong!?</li> </ol>

**BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka ntho eo ba ithutileng yona le ntho e ntjha eo ba ka ratang ho ithuta yona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya mmapa wa keello tlapangolong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana.
- 7 **Baithuti bat la hloka ho phethela dipuisano e le mosebetsi wa hae wa LABORARO.**

## Moralo

Ke tla ba le puisano le: Nkgomo wa ka

1. O kene sekolo kae?
2. O gadile sekolo neng?
3. Ho ne ho le jwang sekolong?
4. Ke eng se o nahanang se ntse se tshwana ka ho kena sekolo nakong e fetileng le ya hona jwale?
5. Ke eng se o nahanang hore se fetohile, ka se sa tshwana le ka o ne o kena sekolo?
6. Ke eng se o neng o se rata ka sekolo?
7. Ke eng e o neng o sa e rate ka sekolo?
8. Ke titjhare efe e o neng o e rata ka ho fetisisa?
9. O ile wa tlohela sekolo neng?
10. Hobaneng o ile wa tlohela ho ya sekolong?



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

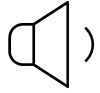
Metsoso e 30

---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Medumo, Ho Arola Le Ho Kopanya

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oe**
- 2 Qapodisa lentswe: **moepa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /m/-/oe/-/p/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /m/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /oe/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /p/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **moepa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /m/-/oe/-/p/-/a/ = **moepa**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /moe/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /pa/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /moe/-/pa/ = **moepa**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ee**
- 2 Qapodisa lentswe: **meedi**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /m/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /ee/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /d/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /i/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /m/-/ee/-/d/-/i/
- 8 Ngola lentswe: **meedi**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /m/-/ee/-/d/-/i/ = **moedi**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /mee/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /di/
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /mee/-/di/ = **meedi**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **oe, ee**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-12 ka hare ho mola o ka thoko.

- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
- 1 **moetapele**
  - 2 **moeti**
  - 3 **moepa**
  - 4 **poelano**
  - 5 **moedi**
  - 6 **moemedi**
  - 7 **feela**
  - 8 **seeta**
  - 9 **tee**
  - 10 **meedi**
  - 11 **meelelo**
  - 12 **leeto**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---



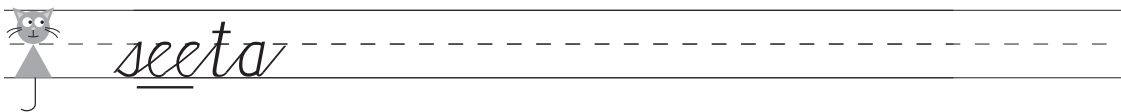
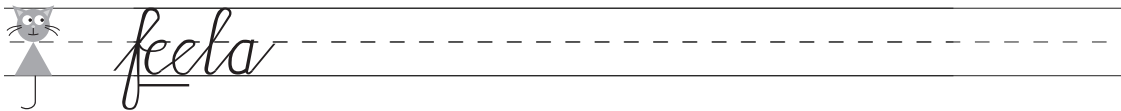
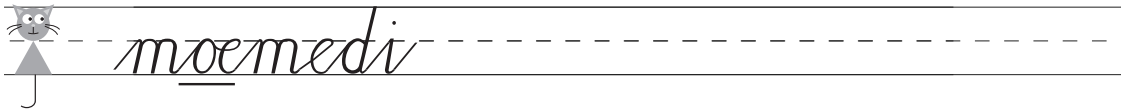
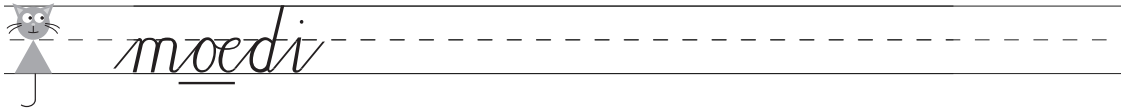
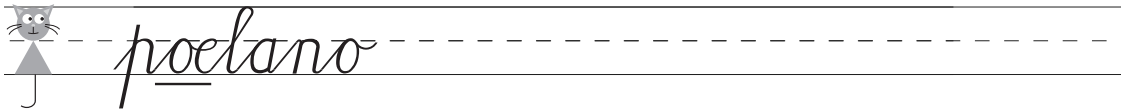
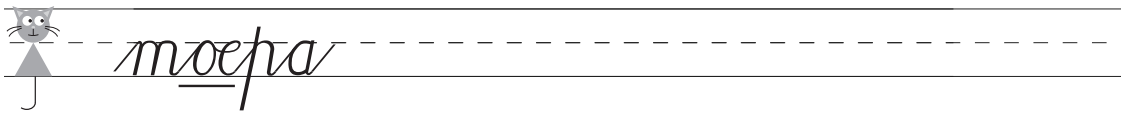
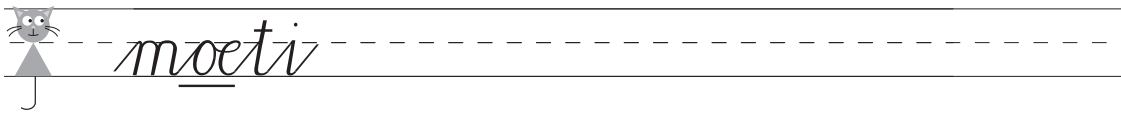
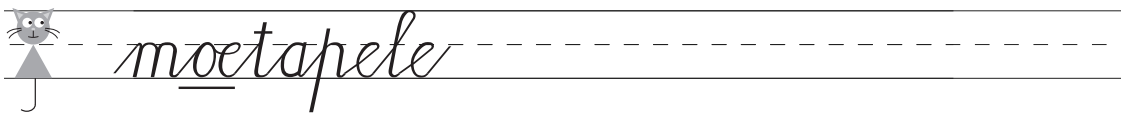
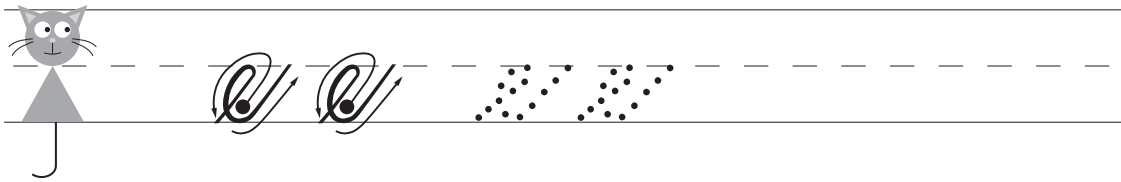
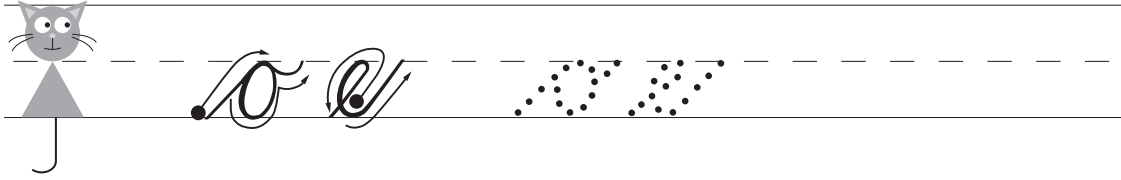
### Mongolo:

Metsotso e 15

### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **oe, ee**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.

- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

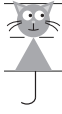




*tee*



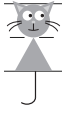
*meedi*



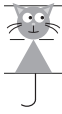
*meelelo*



*leeto*



*Moetapele o hlwa moepa.*



*Rakgadi o nwa tee.*

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_





## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOOHONG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b>Leeto le leholo la Shamiso</b></p> <p>E ne e se e le nako e telele Shamiso le ba lelapa la hae ba emetse matsatsi a phomolo. Ba ne ba tlile ho etela ba leloko Zimbabwe. Tseleng, ba ile ba kgefutsa sebakeng se bitswang 'Great Zimbabwe'. Shamiso o ile a batlisa 'Great Zimbabwe' inthaneteng. O ile a ithuta hore ke motse o moholo le paleisi ya kgalekgale.</p> <p>'Iyo! E ya kgahlisa!' a nahana. O ne a tatetse ho bona lehae la badimo ba hae.</p>	<p>Ke <b>bona</b> Shamiso a pakela a bile a itokisetsa leeto matsatsi pele ho leeto hobane o thabile! Ke nahana o thabetse ho tlo ithuta ka moo badimo ba hae ba neng ba phela ka teng.</p>
	<p>Ke <b>bona</b> Shamiso a sebedisa Google ho batla lesedi ka Great Zimbabwe. Ke mmona ka moo a neng a tlanyatsa ditshwantshong tseo a neng a di fumana!</p>
<p>'Great Zimbabwe e ahilwe ke baholo ba rona!' ntatae a mmoella. 'Ha ke ne ke le ngwana, Zimbabwe e ne e bitswa Rhodesia mme e ne e buswa ke Brithane. Mmuso o ne o sa batle hore batho ba tsebe hore sebaka se setle seo se thehilwe ke MaAfrika!' a rialo.</p>	<p>Ke <b>bona</b> kamoo ntate wa Shamiso a bonahalang a utlwa bohloko ka teng ha a nahana ka sena!</p>
<p>Qetellong ha ba lelapa la Shamiso ba fihla Great Zimbabwe, ntate wa Shamiso o ile a emisa kolo mme a ya moo ho rekiswang ditekete. O ile a kgutla le ditekete tsa bona hammoho le motsamaisi wa bahahlaudi.</p> <p>'Re a le amohela Great Zimbabwe,' ho rialo motsamaisi wa bahahlaudi. 'Sebaka sena se ahilwe dilemong tse ka bang lekgolo tse fetileng – maqalong a mongwahakgolong ya 11!'</p>	<p>Ke nahana hore Shamiso o ba le <b>pono</b> ya badimo ba hae ba dilemo tse lekgolo tse fetileng, mme o ipotsa hore na ebe ho ne ho le jwang ho dula sebakeng se setle hakana!</p>
<p>Motsamaisi wa bahahlaudi o ile a ba isa misiamong pele. 'Ntho e nngwe le enngwe misiamong mona e tswa sebakeng sa timetso,' motsamaisi wa bahahlaudi a ba bolella.</p> <p>Pele o ile a ba bontsha dinonyana tse robedi tse betlilweng. 'Dinonyana tsena e ne e le sesupo sa marena a bohloholo,' a rialo. 'Ebile bona – nonyana ena ke yona e leng folakgeng ya rona ya Zimbabwe!' a rialo, a supa e nngwe ya dinonyana tse betluweng.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Eitse ha ba tsamaya pela makase, Shamiso o ile a bona difaha tsa kgauta le terata ya koporo. 'Batho ba neng ba dula mona ba ne ba ruile kgauta,' motsamaisi wa bahahlaudi a hlalosa.</p> <p>'Difaha tseo di tswa China!' motsamaisi wa bahahludi a ba hlaloesetsa, a bile a supa difaha tse ding tsa kgalase ka hara lekase. 'Sena se re bolella hore batho ba neng ba dula mona ba ne ba hweba ka matjhaba!'</p> <p>'Kgele! Ho kgahlisa hakakaang!' ho rialo Shamiso a nahanne mabenyanane a badimo ba hae.</p>	<p>Ke nahana hore Shamiso o sheba ka kgalaseng, o tlamehile ebe o na le <b>pono</b> ya e mong wa badimo ba hae a rwetse difaha tsena tse ntle.</p>
<p>Yaba, ba tsamaela leboteng le tjhitja la majwe. 'Lena le bitswa Great Enclosure, e ne e le lehae la Mafumahadi!' motsamaisi wa bahahlaudi a hlalosa. O ile a tswela pele, 'Zimbabwe e reilwe kamora sebopeho sena se sehlo. Zimbabwe e bolela ntlo e kgolo ya lejwe – jwalofela ka yona ena!'</p>	<p>Ke <b>bona</b> kamoo Shamiso a neng a maketse ka teng ha a ithuta ntlha ena e ntjha!</p>
<p>Ntate wa Shamiso o ile a inama mme a mo sebela ka tsebeng, 'Sena ke sebopeho sa lejwe se sehlo ka ho fetisisa Afrika, kante ho dipiramidi tsa Egepeta.'</p> <p>'Hao! Ho kgahlisa ha kaakang!' ho rialo Shamiso a bile a nahana ka badimo ba hae ba aha mabota a maholo a majwe.</p>	<p>Ke nahana hore ha Shamiso a sheba mabota ao a maholo a majwe, o ba le <b>pono</b> ya badimo ba hae ba kakasitse ebile ba pakela ditene ka ho di palamisana!</p>
<p>Kamora moo, motsamaisi wa bona o ile a ba isa motsaneng o monyenyanane. 'Motsana ona o ahlilwe hape, hore le kgone ho bona kamoo matlo a neng a le ka teng ha batho ba ne ba dula mona Great Zimbabwe!' A hlalosa. Ba ile ba bona le sehlopha sa ditantshi.</p> <p>'Ditantshi tsena di ne di tantshetsa ho boloka metjeko ya bohohoholo e ntse e phela!' ho rialo motsamaisi wa bahahlaudi.</p>	<p>Ke nahana hore Shamiso o boha ditantshi, o tlamehile ebe o ba le <b>pono</b> ya badimo ba hae sebakeng seo, ba etsa mofuta o tshwanang wa motjeko!</p>
<p>Qetellong, motsamaisi wa bona wa bahahlaudi o ile a ba nkisa leeto le nyoloesetsa thabeng e kgolo. 'Mona e ne e le sebaka sa bodumedi, moo ho neng ho etswa mekete e ikgethileng,' a hlalosa. 'Ke teng moo dinonyana tsane tsa betluweng ka patsi di ile tsa fumanwa teng! Bona!' a rialo, a bile a supa lefika la tonanahadi motseng wa thaba.</p> <p>'Mafika ao a tshwana le dinonyana le ona!'</p> <p>'Hao! Ho kgahlisa hakakaang!' ho rialo Shamiso a bile a nahana ka badimo ba hae ba rapela mmoho.</p>	<p>Ke nahana hore Shamiso le ntate wa hae ba ile ba sheba motse oo, Shamiso o <b>bona</b> motse o tletseng badimo ba hae.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Shamiso o ile a ema ntlheng ya thaba le ntate wa hae, ba shebile dithabana tse ding le letamo le neng le le holenyana. Ba ne ba kgona ho bona masupi a majwe a kgathallang dibaka tsa naha. 'Ho kgahlisa hakakaang!' ho rialo Shamiso.</p> <p>'Ke motlotlo ka mosebetsi wa badimo ba rona!'</p> <p>'Le nna fela jwalo!' Ho rialo ntatae a bososela.</p>	
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Shamiso le ba lelapa la hae ba ne ba nkile leeto le yang kae?	Ba ne ba ile Great Zimbabwe.
Ke dintho tse fe tseo Shamiso a di boneng Great Zimbabwe?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• O bone dinonyana tse betlilweng.</li> <li>• O bone difaha le terata ya koporo.</li> <li>• O bone misiamo.</li> <li>• O bone The Great Enclosure.</li> <li>• O bone lebota le leholo la majwe.</li> <li>• jwalojwalo.</li> </ul>
Ke eng se o se bonang ha o nahana ka badimo ba hao?	<i>Ke bona...</i>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Shamiso a ile a ba le pono ya badimo ba hae Great Zimbabwe?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hobane morabe wa Shamiso ke Shona, jwalo fela ka baholoholo ba ahileng Great Zimbabwe.</li> <li>• Hobane Shamiso o amana le batho ba bohloholo ba ahileng Great Zimbabwe.</li> <li>• Hobane Shamiso o leka ho nahana hore na bophelo bo ne bo le jwang ho badimo ba hae ba ahileng Great Zimbabwe.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 7.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

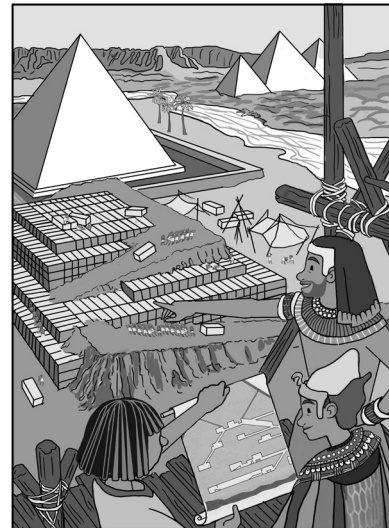
### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

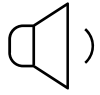
- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - tshenyeho
  - mongwahakgolo
  - aha
  - aha hape

Raeme kapa pina	Diketso
Nalane ya ka! Nalane yaka!	<i>Ipetse sefubeng</i>
Nalane ya ka, ke lefa	
Nalane ya ka e nthuta tse latelang	
Ke mang, ke tswa kae, ebile ke ya kae	<i>Supa morao, o be o supe pele</i>
Ke motlotlo ka Nalane ya ka	<i>Bua o bontsha ho ba motlotlo</i>

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.





## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Medumo, Ho Arola Le Ho Kopanya Mantswe.

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **oi**
- 2 Qapodisa lentswe: **moloi**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /m/-/o/-/l/-/oi/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /m/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /o/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /l/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /oi/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **moloi**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /m/-/o/-/l/-/oi/ = **moloi**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /mo/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /loi/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /mo/-/loi/ = **moloi**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **aa**
- 2 Qapodisa lentswe: **baahi**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /b/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /aa/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /h/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /i/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /b/-/aa/-/h/-/i/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **baahi**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /b/-/aa/-/h/-/i/ = **baahi**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /baa/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /hi/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /baa/-/hi/ = **baahi**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **oi, aa**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-2 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - 1 **moloi**
  - 2 **koloi**
  - 3 **baloi**

- 4 **boi**
- 5 **loile**
- 6 **maano**
- 7 **mahlaahlela**
- 8 **baahi**
- 9 **maadimo**

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

#### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---


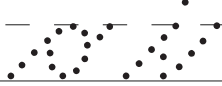



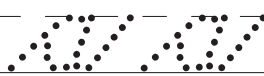
### Mongolo:

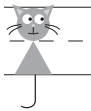
Metsotso e 15

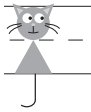
#### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

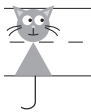
- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **oi, aa**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

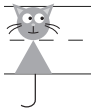
 *o n* 

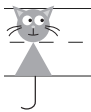
 *a a* 

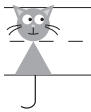
 *moloi*

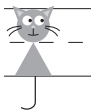
 *koloi*

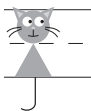
 *baloi*

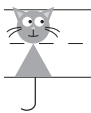
 *boli*

 *lolite*

 *malano*

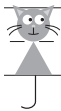
 *mahlahtela*

 *bahi*

 *maldimo*

 Abuti o palame koloi.

 Baahi ba Mangaung ba

 bangata.

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



**Ngodiso:**

Metsotso e 30

**Ho Thala**

**SEHLOOHO:** Botsa motho e moholo ka mokgwa wa dipuisano lelapeng la heno ho utlwa hore na sekolo se ne se le jwang ka nako ya hae. Ebe, o ngola diratswana tse pedi ka dipuisano tseo.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

**FOREIMI YA HO NGOLA:****Seratswana sa 1**

Ke bile le dipuisano le...

O kene sekolo...*(neng le hokae?)*

O nahana sekolo se ne se le...hobane...*(re bolelle hore motho enwa o nahana eng ka sekolo ka dipolelo tse 2-4)*

Ka kakaretso, sekolo se ne se le...

**Seratswana sa 2**

Dipuisanong tsaka, ke ithutile...

Sekolo se ne se tshwana le jwale hobane...

Sekolo se ne se fapane le jwale hobane...

Ntho e kgahlang ka ho fetisisa eo ke e fumaneng ka dipuisano tsaka ke hore...

**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangolong.

**HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAI SO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)**

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka: **Ke bile le dipuisano** le nkgono waka. **O kene sekolo** Maputo, Mozambique. O qadile sekolo a le dilemo tse tsheletseng – e leng dilemo tse 64 tse fetileng! **O nahana hore sekolo se ne se le** monate **hobane** o ne a bapala le metswalle ya hae sekolong. O ne a rata ha titjhere a balla baithuti ka phaposiburutelong dibuka. Ka nako eo, batho ba ne ba nahana hore banana ha ba tshwanela ho ithuta dipalo mme o ne a ikutlwa a kgethollwa. O ne a ena le titjhere e le nngwe eo e neng e le Mofumahadi Maluka eo a neng a mo rata

hobane o ne a mo thusa kadipalo ha matitjhere a mang a ne a sa batle. **Ka kakaretso sekolo se ne se le** monate ho eta le metswalle empa e ne se sebaka se setle sa ho ithuta.

- 5** **Dipuisanong tsaka, ke ithutile** hore nkgono waka o ne a kgethollwa sekolong sa hae. O ne a sa rate sekolo hobane matitjhere a hae a ne a tshwara bashemane ka tsela e fapaneng ho banana – kante ho Mofumahadi Maluka. **Ke nahana sekolo se ne se fapane ho nako ya jwale hobane** ha jwale matitjhere a tshwara banana le bashemane ka tsela e tshwanang mme ba ruta banana le bashemane dipalo. Nkgono waka o ile a tshwanela ho tlohela sekolo ha a le dilemo tse 12 ho ya sebetsa, empa ke batla ho dula sekolong ho fihlela ke eba bonyane dilemo tse 18. **Ntho e kgahlang ka ho fetisisa eo ke e fumaneng dipuisanong tsaka ke hore** nkgono waka o ne a sa rate sekolo, hobane ke nahana bohle ba rata sekolo!

### **BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)**

- 1** Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2** Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Dipuisano: Moralo**
- 3** Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4** Laela baithuti ho phethela foreimi yah o ngola ba sebedisa moralo wa bona
- 5** Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6** Hopotsa baithuti ka maanoao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7** Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

Puisano: MoraloSerapa sa 1

Ke ile oa ba le puisano le nkgono wa ka. O hene seculo Italy. O gadile sekolo a le delemo tse hlano. O ne a nahana hore secole se monate hobane o ne a rata ho ituta dinto tse ntjha. Thuto eo a neng a e rata ka ho fetisesa e ne e le dipalo. O na le bokgoni bo bottle ba dipalo. Ho feta feta moo, ho ya sekolong ho ne ho mo thabasa.

Serapa sa 2

Puisanong ya ka le nkgono, ke itutile hore bana ba banana ba ne ba dumelletswa ho cena sekole ho fiklela ba ba dilemo tse 10.

Sekolo se ne se sa tshwane le hona jale hobane banana ba se ba dumelletswa ho hena sekolo ebile ba tshwarwa ka tsela e tshwaneng le ya bashanyana.

Ntso e kgahlisang ka ho fetisesa eo ke e fumaneng puisanong ya ka le nkgono ke hore o ne a tamera ho tsamaya dikilomitara tse 15 ho ya sekolong hoseng ho hong le ho hong hobane batwade ba hae ba ne ba sa kgone ho lefella bese. Ke ne ke nahana hore ka o ne o dulla Italy o ne o ruile.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

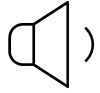
Metsotso e 30

---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 7.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tlo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **moeti, moedi**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **moeti, moedi**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /t/ le /d/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **feela, seeta**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **feela, seeta**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **mahlaahlela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **llela, hlaahlela, tshela, ntlela, ntjhwatlela**

#### SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentse lena tlapangolong: **moepa**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, ba ntse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tlo ngola lentse le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsewang. **pepa, mpa, shapa, hlapa, ntsipa, tlhapa**

**LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_



**Ho Bala Ka Kopanelo:**

Metsotso e 15

**Padiso Ya Bobedi**

**MAANO A HO BALA: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOOHONG**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b>Leeto le leholo la Shamiso</b></p> <p>E ne e se e le nako e telele Shamiso le ba lelapa la hae ba emetse matsatsi a phomolo. Ba ne ba tlile ho etela ba leloko Zimbabwe. Tseleng, ba ile ba kgefutsa sebakeng se bitswang 'Great Zimbabwe'. Shamiso o ile a batlisisa 'Great Zimbabwe' inthaneteng. O ile a ithuta hore ke motse o moholo le paleisi ya kgalekgale.</p> <p>'Iyo! E ya kgahlisa!' a nahana. O ne a tatetse ho bona lehae la badimo ba hae.</p>	
	<p>Ke <b>bona</b> Shamiso a nyakalla le ho feta ha a ntse a bona ditshwantsho!</p>
<p>'Great Zimbabwe e ahilwe ke baholo ba rona!' ntatae a mmolella. 'Ha ke ne ke le ngwana, Zimbabwe e ne e bitswa Rhodesia mme e ne e buswa ke Brithane. Mmuso o ne o sa batle hore batho ba tsebe hore sebaka se setle seo se thehilwe ke MaAfrika!' a rialo.</p>	<p>Ke <b>bona</b> Shamiso a botsa ntate wa hae dipotso tse ding ka sena. Ke nahana a ka botsa ntate wa hae potso ya hore hobaneng Ma-Brithane a ne a sa batle batho ba tsebe seo? Ke <b>bona</b> kamoo ntate wa hae a mo hlahosetsang hore MaBrithane a ne ba batla hore batho ba kgolwe hore batho ba batsho ba ne ba sena bokgoni bo tshwanang le ba basweu ba ho aha metse.</p>
<p>Qetellong ha ba lelapa la Shamiso ba fihla Great Zimbabwe, ntate wa Shamiso o ile a emisa koloi mme a ya moo ho rekiswang ditekete. O ile a kgutla le ditekete tsa bona hammoho le motsamaisi wa bahahlaudi.</p> <p>'Re a le amohela Great Zimbabwe,' ho rialo motsamaisi wa bahahlaudi. 'Sebaka sena se ahilwe dilemong tse ka bang lekgolo tse fetileng - maqalong a mongwahakgolong ya 11!'</p>	<p>Ke <b>bona</b> kamoo Shamiso a neng a mametse ka hloko ka teng a bile a botsa motsamaisi wa bahahlaudi dipotso tse ngata ka tsohle tseo ba tlo di bona!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Motsamaisi wa bahahlaudi o ile a ba isa misiamong pele. 'Ntho e nngwe le enngwe misiamong mona e tswa sebakeng sa timetso,' motsamaisi wa bahahlaudi a ba bolella.</p> <p>Pele o ile a ba bontsha dinonyana tse robedi tse betlilweng. 'Dinonyana tsena e ne e le sesupo sa marena a bohloholo,' a rialo. 'Ebile bona – nonyana ena ke yona e leng folakgeng ya rona ya Zimbabwe!' a rialo, a supa e nngwe ya dinonyana tse betluweng.</p>	<p>Ke <b>bona</b> ka moo Shamiso a shebileng dinonyana ka teng ebile a ikutlwa a le motlotlo ka dibetli tseo tse hlwahlwa tse betlileng dinonyana tseo.</p>
<p>Eitse ha ba tsamaya pela makase, Shamiso o ile a bona difaha tsa kgauta le terata ya koporo. 'Batho ba neng ba dula mona ba ne ba ruile kgauta,' motsamaisi wa bahahlaudi a hlalosa.</p> <p>'Difaha tseo di tswa China!' motsamaisi wa bahahludi a ba hlaloesetsa, a bile a supa difaha tse ding tsa kgalase ka hara lekase. 'Sena se re bolella hore batho ba neng ba dula mona ba ne ba hweba ka matjhaba!'</p> <p>'Kgele! Ho kgahlisa hakakaang!' ho rialo Shamiso a nahanne mabenyanane a badimo ba hae.</p>	<p>Ke <b>bona</b> Shamiso a shebile diboreiselete le difaha tse ka hara lekase mme a ikutlwa a le motlotlo ke bokgoni ba badimo ba hae!</p>
<p>Yaba, ba tsamaela leboteng le tjitja la majwe. 'Lena le bitswa Great Enclosure, e ne e le lehae la Mafumahadi!' motsamaisi wa bahahlaudi a hlalosa. O ile a tswela pele, 'Zimbabwe e reilwe kamora sebopeho sena se seholo. Zimbabwe e bolela ntlo e kgolo ya lejwe – jwalofela ka yona ena!'</p>	
<p>Ntate wa Shamiso o ile a inama mme a mo sebela ka tsebeng, 'Sena ke sebopeho sa lejwe se seholo ka ho fetisisa Afrika, kantle ho dipiramidi tsa Egepete.'</p> <p>'Hao! Ho kgahlisa ha kaakang!' ho rialo Shamiso a bile a nahana ka badimo ba hae ba aha mabota a maholo a majwe.</p>	<p>Ke <b>bona</b> ka moo Shamiso a bohlang kamoo majwe a lebota le leholo a kopantsweng hantle ka teng, a bile a ikutlwa a le motlotlo ka akhitekthe e ileng ya rala The Great Enclosure.</p>
<p>Kamora moo, motsamaisi wa bona o ile a ba isa motsaneng o monyenyanane. 'Motsana ona o ahilwe hape, hore le kgone ho bona kamoo matlo a neng a le ka teng ha batho ba ne ba dula mona Great Zimbabwe!' A hlalosa. Ba ile ba bona le sehlopha sa ditantshi.</p> <p>'Ditantshi tsena di ne di tantshetsa ho boloka metjeko ya bohloholo e ntse e phela!' ho rialo motsamaisi wa bahahlaudi.</p>	<p>Ke <b>bona</b> Shamiso a mametse modumo wa sekupu mme a ikutlwa a le motlotlo ke medumo eo badimo ba hae ba e fetiseditseng ho bona!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Qetellong, motsamaisi wa bona wa bahahlaudi o ile a ba nkisa leeto le nyolosetsa thabeng e kgolo. 'Mona e ne e le sebaka sa bodumedi, moo ho neng ho etswa mekete e ikgethileng,' a hlalosa. 'Ke teng moo dinonyana tsane tsa betluweng ka patsi di ile tsa fumanwa teng! Bona!' a rialo, a bile a supa lefika la tonanahadi motseng wa thaba.</p> <p>'Mafika ao a tshwana le dinonyana le ona!'</p> <p>'Hao! Ho kgahlisa hakakaang!' ho rialo Shamiso a bile a nahana ka badimo ba hae ba rapela mmoho.</p>	
<p>Shamiso o ile a ema ntlheng ya thaba le ntate wa hae, ba shebile dithabana tse ding le letamo le neng le le holenyana. Ba ne ba kgona ho bona masupi a majwe a kgathallang dibaka tsa naha. 'Ho kgahlisa hakakaang!' ho rialo Shamiso.</p> <p>'Ke motlotlo ka mosebetsi wa badimo ba rona!'</p> <p>'Le nna fela jwalo!' Ho rialo ntatae a bososela.</p>	<p>Ke <b>bona</b> kamoo Shamiso le ntatae ba bososelang ba le motlotlo ha ba bona mosebetsi o kgabane wa badimo ba bona.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Shamiso le ntate wa hae ba ne ba ikutlwa jwang kamora pale?</p>	<p>Ba ne ba le motlotlo ka badimo ba bona.</p>
<p>Ke sebopeho/moaho ofe oo e leng ona feela Afrika o leng moholo ho Great Zimbabwe?</p>	<p>Diphiramidi Egepeta</p>
<p>Ha o ne o na le ba lelapa la hao Great Zimbabwe, o <b>ipona</b> o ne o tla thabela ho bona eng haholo.</p>	<p><i>Ke ne ke tla thabela ho bona...</i></p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng Shamiso le ntate wa hae ba ne ba le motlotlo?</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hobane badimo ba bona ba entse dintho tse ngata tse makatsang.</li> <li>• Hobane badimo ba bona e ne e le baahi ba hlwahlwa.</li> <li>• Hobane badimo ba bona e ne e le bahwebi ba hlwahlwa.</li> <li>• Hobane badimo ba bona ba ne ba tseba ho etsa mabenyane a matle.</li> <li>• Hobane badimo ba bona e ne e le baahi ba hlwahlwa ba lejwe!</li> <li>• Hobane badimo ba bona...</li> </ul>





## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

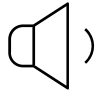
### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - sebopeho
  - mosieme
  - lefatshe
  - ka tlasa

Raeme kapa pina	Diketso
Nalane ya ka! Nalane yaka!	<i>Ipetse sefubeng</i>
Nalane ya ka, ke lefa	
Nalane ya ka e nthuta tse latelang	
Ke mang, ke tswa kae, ebile ke ya kae	<i>Supa morao, o be o supe pele</i>
Ke motlotlo ka Nalane ya ka	<i>Bua o bontsha ho ba motlotlo</i>

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong  
Paleng ena e mabapi le...  
Ntho e le nngwe eo ke ithutileng ka pale ena ke hore...  
Ha ke nahana ka Zimbabwe ya bohoholo, ke **itshwantshetsa...**
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangollong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

oe	oi	ee
a	m	e
aa	oo	nth
f	i	s
tshw	ntshw	nkgw
o	l	u
ntsh	tjhw	mptjh
d	h	n

#### BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangollong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangollong.

#### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA / HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

##### TAKA SERATSWANA

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlile ho **ngola le ho taka** ka seo mophetwa paleng a se nahanang kapa kamoo a ikutlwang ka teng.
- 3 **Bontsha** ka ho etsa o **kgethe mophetwa mme o akanye hore hore o nahana eng kapa o ikutlwa jwang**, jwaloka: Shamiso o shebile modiko o moholo mme o utlwa a maketse!
- 4 Taka setshwantsho sa hao tlapangolong sa Shamiso a shebahala a maketse.
- 5 **Bontsha** ka ho etsa o eketse sebudulwana sa mohopolo setshwantshong sa hao ka polelo e le nngwe kapa tse pedi ka hare, jwaloka: E ya makatsa e le kannete! Ke a ipotsa e ahilwe jwang?
- 6 Kamora moo, bolella baithuti hore ba tlile ho kgetha mophetwa mme ba akanye ka seo a se nahanang ka kamoo a ikutlwang ka teng.
- 7 Kopa baithuti ho kwala mahlo mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 8 Kopa baithuti ho bula mahlo mme ba take mehopolo ya bona ka seo se ka etsahalang.
- 9 Qetellong, kopa baithuti ho **buisana ka bobedi**, mme ba bontshane seo ba se takileng le molekane



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

#### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*





**Kereiti 3**

**KOTARA 4**

**Beke**

**8**

**MOKOTABA:**

**Nalane**



## Boitokisetso Ba Phaposiburutelo

---

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho bakeng sa lebota la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa Nelson Mandela, ditshwantsho tsa Simon Nkoli, ditshwantsho tsa ntwala kgahlano le Apartheid, ditshwantsho tsa mohwanto wa Pride mona Afrika Borwa kajeno
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Simon Nkoli ke mang?
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maamong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.



## Mosebetsi Ya Tlatsetso

---

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

**Mosebetsi wa 1:** Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 102, Ha re baleng

**Mosebetsi wa 2:** Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 103 – 105, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 3:** Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 106, Ha re baleng le maqephe 107 – 109, Ha re ngoleng

**Mosebetsi wa 4:** Taka o be o ngole ka ntho e itseng eo o e tsebang ka nalane.



# Mantaha



## Mosebetsi Wa Molomo

Metsotso e 15

### AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Simon Nkoli and Nelson Mandela paleng e bukeng e kgolo: Mohale ya bitswang Simon Nkoli
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Nalane
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a O tseba eng ka nalane?
  - b O nahana hore ke hobane eng nalane e le bohlokwa? (Re ithutile eng ho fihla hakana?)
  - c Ke dipotso dife tseo o nang le tsona ka nalane?

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - mohale
  - ditokelo
  - teka-tekano ya ditokelo
  - teka-tekano

Raeme kapa pina	Diketso
Nalane ya ka! Nalane yaka!	<i>Ipetse sefubeng</i>
Nalane ya ka, ke lefa	
Nalane ya ka e nthuta tse latelang	
Ke mang, ke tswa kae, ebile ke ya kae	<i>Supa morao, o be o supe pele</i>
Ke motlotlo ka Nalane ya ka	<i>Bua o bontsha ho ba motlotlo</i>



## Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1-5, ba tlole mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

### Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 lofo
  - 2 phiri
  - 3 shelofo
  - 4 tsotsi
  - 5 lehlaku
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

### Bonngweng ho ya Bongateng ba Mantswe

- 1 lofo  
dilofo
  - 2 phiri  
diphiri
  - 3 shelofo  
dishelofo
  - 4 tsotsi  
ditsotsi
  - 5 lehlaku  
mahlaku
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

### **LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Boitokisetso Pele O Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Mohale ya bitswang Simon Nkoli
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.



## Ho Ngola:

Metsotso e 30

### Ho Hlophisa

**SEHLOOHO:** Botsa motho e moholo ka mokgwa wa dipuisano lelapeng la heno ho utlwa hore na sekolo se ne se le jwang ka nako ya hae. Ebe, o ngola diratswana tse pedi ka dipuisano tseo.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

#### BOITOKISO:

- Nola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka bang pedi.

#### LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke sebedititse lekgathe leftitle dipuisanong tsaka?
- 2 Na ke sebedititse motho wa boraro ('o (moshemane) / o (ngwanana'))?
- 3 Na ke ngotse bonyane ba dipolelo tse 12 ho arola diratswana tse pedi?
- 4 Na ke ngotse mantswe aka ka nepo?
- 5 Na polelo enngwe le enngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 6 Na polelo e nngwe le e nngwe e felella ka matshwao a nepahetseng a puo?

#### BONTSHA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.

- 3 Bala lenane, o be o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

**BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikopanonyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemoso baithuti mme o ngole diphoso tse tlwelehileng tlapangollong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Puisano: MoraloSerapa sa 1

Ke ile <sup>h</sup> ea ba le puisano le nkgono<sup>h</sup> wa ka. O hene se<sup>h</sup>olo Italy. O gadile seholo a le dilemo tse hlano. O ne a nahana hore se<sup>h</sup>olo se monate hobane o ne a rata ho ituta<sup>h</sup> dintso tse ntjha. Thuto eo a neng a e rata ka ho fetisepa<sup>i</sup> e ne e le dipalo. O na le bokgoni bo <sup>h</sup> bottle ba dipalo. Ho feta feta moo, ho ya seholong ho ne ho mo thak<sup>i</sup>isa.

Serapa sa 2

Puisanong ya ka le nkgono, ke itutile hore bana ba banana ba ne ba dumelletswa ho <sup>h</sup> ena seholo<sup>h</sup> ho fiklela ba ba dilemo tse 10.

Seholo se ne se sa tshwane le hona jale hobane banana ba se ba dumelletswa ho kena seholo ebile ba tshwarwa ka tsela e tshwaneng le ya bashanyana.

Ntso e kgahlisang ka ho fetisepa<sup>i</sup> eo ke e fumaneng puisanong ya ka le nkgono ke hore o ne a tameha ho tsamaya dikilomitara tse 15 ho ya seholong hoseng ho hong le ho hong hobane batswadi<sup>i</sup> ba hae ba ne ba sa kgone ho lefella bese. Ke ne ke nahana hore ka o ne o <sup>du</sup>lula Italy o ne o ruile.



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsoso e 30

---

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labobedi



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Bamedumo, Ho Arola Le Ho Kopanya.

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tjhw**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjhwatla**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**tjhw**/-/**a**/-/**tl**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tjhw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**tl**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tjhwatla**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tjhw**/-/**a**/-/**tl**/-/**a**/ = **tjhwatla**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tjhw**a/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**tla**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tjhw**a/-/**tla**/ = **tjhwatla**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tshw**
- 2 Qapodisa lentswe: **tshwela**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tshw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tshw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **tshwela**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**tshw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/ = **tshwela**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tshwe**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**la**/
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tshwe**/-/**la**/ = **tshwela**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **tjhw**, **tshw**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-11 ka hare ho mola o ka thoko.

- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:
- 1 **tjhwatla**
  - 2 **tjhwatleha**
  - 3 **tjhwatlehile**
  - 4 **tjhwatlile**
  - 5 **ntjhwatlela**
  - 6 **tshwara**
  - 7 **tshwela**
  - 8 **tshwaya**
  - 9 **setshwantsho**
  - 10 **tshwaile**
  - 11 **tshwere**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

#### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---



### Mongolo:

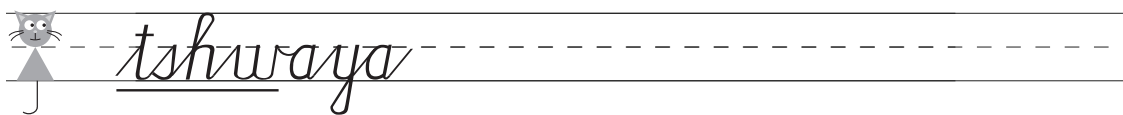
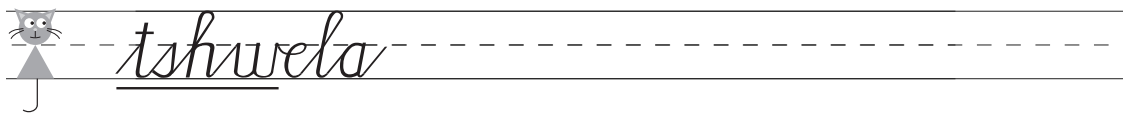
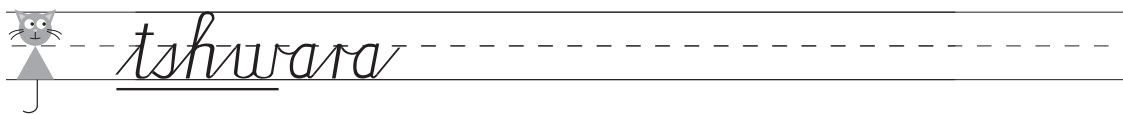
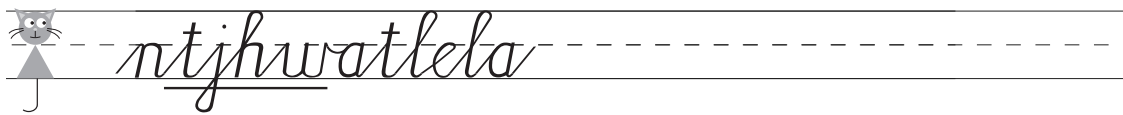
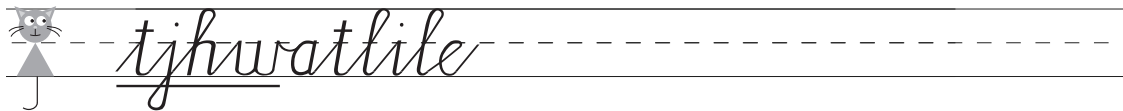
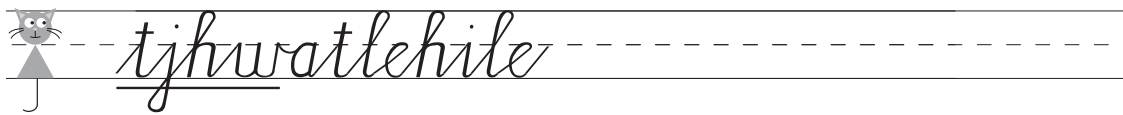
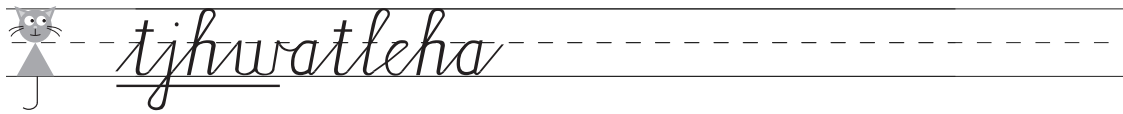
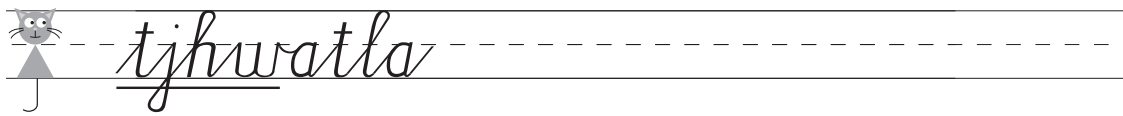
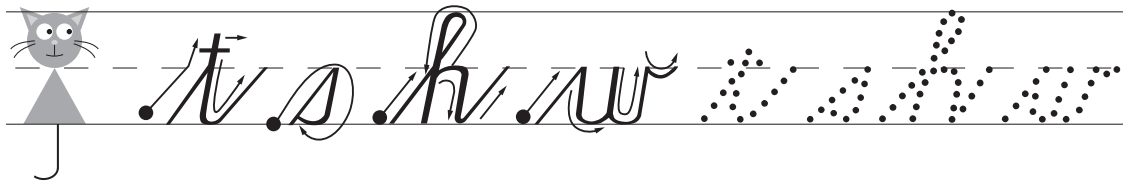
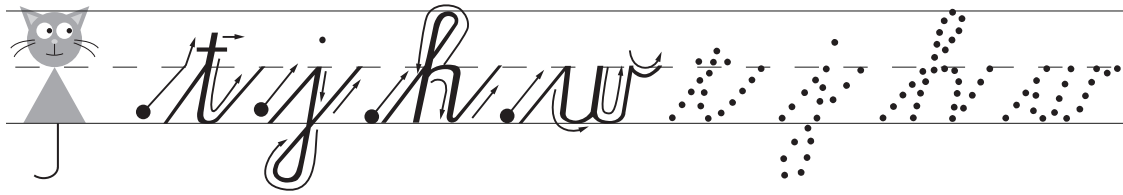
Metsotso e 15

#### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **tjhw, tshw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.



- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.




 *setshwantsho*

 *tshwaile*

 *tshwere*

 *Kgalase e tshwatlehile.*

 *setshwantsho sa sefate se setle.*

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Pele

#### MAANO A KUTLWISISO: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p><b>Mohale ya bitswang Simon Nkoli</b></p> <p>Titjhare wa ka o ile a re bolella hore re ngole seratswana ka bahale ba rona. Mantsiboyeng ao, ke ne ke dutse setulong ka thoko ho tafole ha ntate a ntse a pheha dijo tsa mantsiboya. 'Mohale wa hao ke mang?' Ka mmotsa. 'Ha ke nahane hore ke na le yena,' ka ipolela.</p>	<p>Mohale wa mophethi wa pale e ke <b>mang</b>? Oho, ke ithuta hore ha a na yena.</p>
<p>'Nna mohale wa ka ke Simon Nkoli. Na ebe nkile ka o bolella ka yena?' ntate a botsa.</p> <p>Ke ile ka tsitsinya hlooho. Ha ke so ka ke utlwela ka Simon Nkoli.</p>	<p>Mohale wa ntate wa mophethi wa pale e ke <b>mang</b>? Ke bala mona hore ke Simon Nkoli</p>
<p>'Simon Nkoli o hlahetse hona mona Soweto.' Ho rialo Ntate.</p> <p>'Simon e ne e mohanyetsi ya kgahlanong le khethollo ya mmala. O lwanetse ditokelo tsa rona batho ba batsho – hore re fumane thuto, re sebetse, re be re dule moo re batlang teng.'</p> <p>'Oho, jwaloka Nelson Mandela?' Ka botsa. Re ithutile ka mopesidente Nelson Mandela sekolong, feela e seng Simon Nkoli. Ke a ipotsa hobaneng mohale wa ntate e le Simon Nkoli ho ena le Nelson Mandela.</p>	<p>Simon Nkoli o tswa <b>kae</b>? Ke ithuta hore o hlahetse Soweto.</p>
<p>'Ka mantswe a mang, Simon Nkoli o ne a tshwana le Nelson Mandela,' ho hlalosa Ntate. 'Ka bobedi ba lwanne kgahlanong le khethollo ya morabe. Ka bobedi ba ne ba dumela ntweng ya ditokelo tsa rona ke kahoo ba ileng ba iphumana ba le tjhankaneng.'</p> <p>'Hobaneng ba ile ba ya tjhankaneng?' ka botsa. 'Ho na le ntho e phoso eo ba ileng ba e etsa?'</p> <p>'Tjhe, ha ho phoso eo ba ileng ba e etsa,' ntate a ntiisetsa. 'Empa ka nako tsa kgethollo ya morabe (Apartheid), maponesa a ile a tshwara a ba a kwalla batho ba neng ba ipelaetsa le ho buwa ka kgethollo ya morabe Afrika Borwa.' A rialo.</p> <p>'Jwale ba ne ba fapane jwang?' ka botsa. Ho fihlela ha jwale, ho ne ho utwahala eka Nelson Mandela le Simon Nkoli ba ne ba tshwana.</p>	<p><b>Hobaneng</b> ha maponesa a ile a kwalla Simon tjhankaneng? Oho! Ke ithuta hore ke hobane o ile a ipelaetsa kgahlanong le kgethollo ya merabe/mmala – eseng hobane ho ne ho ena le ntho e phoso eo a e entseng.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Simon Nkoli o ne a sa lwanele feela kgethollo ya morabe/mmala – o ne a lwanela le ditokelo tsa MaAfrika Borwa kaofela tsa ho rata le ho aha malapa a bona ka tsela e nngwe le e nngwe eo ba ikgethelang yona.' Ntate a tswela pele.</p> <p>'O bolela jwang?' ka botsa ke ferekane hanyenyane</p> <p>'Simon Nkoli ha a lwanela kgethollo ya morabe/mmala feela. O ile a lwanela ditokelo tsa botho tse lekanang bakeng sa bohle. O ne a lwana ntwala tse pedi. O ne a lwanela nna le Papa wa hao – o ne a lwanela ditokelo tsa rona batho ba batsho le ditokelo tsa rona tsa hoba mmoho.'</p> <p>'O bolela hore, ho ne ho na le nako eo wena le Papa le ne le sa dumellwa ho ba mmoho?' ka botsa. Metswalle ya ka e mengata ha e na bontate ba babedi jwalo ka nna, empa ha ho mohlang nkileng ka nahana ka yona pele ho mona.</p>	<p>Ke ithutile hore Simon Nkoli o ile a lwana kgahlanong le kgethollo ya morabe/mmala. <b>Ke eng</b> se seng seo a ileng a se lwanela? Ke ithuta hore o lwanetse ho lekana ha ditokelo tsa botho bakeng sa batho bohle.</p>
<p>'Ke nnete,' ho rialo ntate. 'Ka lehlohonolo, ha kgethollo ya morabe e fela, mmuso wa rona o motjha o ile wa etsa melao ho netefatsa ditokelo tse lekanang tsa botho. Re dula ho enngwe ya dinaha tse mmalwa moo ho nang le melao e o tshireletsang, ho sa tsotellehe morabe wa hao, bodumedi ba hao, kapa hore na o kgetha ho nyala mang.</p>	<p>Ho ile ha etsahala <b>eng</b> ha kgethollo ya mmala (Apartheid) e fela? Ke ithuta mona hore mmuso o motjha o ile wa etsa melao e netefatsang ditokelo tse lekanang ho batho bohle.</p>
<p>'Empa,' ho rialo Papa, 'Ntse re tlamehile hore re lokela ho ba hlokolosi haholwanyane. Le hona mona Afrika Borwa, ho ntse ho na le batho ba re bitsang mabitso a mabe, kapa ba batlang ho re utlwisa bohloko,' a hlalosa. 'Ha se motho e mong le e mong a dumelang ho lekana ho bohle. Ntse re hloka bahale ba tshwanang le bo Nelson Mandela, Simon Nkoli le Charlotte Maxeke, ya lwanetseng ditokelo tsa basadi ba batsho.'</p>	
<p>Ntate o ile a ntsha ditshwantso tse ding tsa kgale. 'Senepe sena ke sa Simon Nkoli le President Mandela,' a rialo a bososela. 'Mona ke nna le Papa re na le Simon!' Ntate o ile a mpha ditshwantsho tseo, yaba ke sebedisa setala ho di manamisa sehatsetsing sa rona.</p> <p>'Ke tshepa hore ditshwantsho tsena di tla re hopotsa hore re se ke ra nahana hore ho nepahetse ho tshwara batho jwalo ka ha ekare ba tlase – ho sa tsotellehe lebaka,' ho rialo Ntate wa ka, a sebedisa lentswe la hae le tebileng haholo.</p>	<p>Mophethi wa pale o ile a manamisa senepe sa Simon Nkoli le Nelson Mandela <b>kae</b>? O ile a se manamisa sehatsetsing.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
Ke ile ka sheba dinepe tseo, ke nahana ka moo bophelo bo ne bo le ka teng ho ntate wa ka ha sa le monyenane.	
Ke ile ka ntsha buka ya ka e ngollang. 'Ke nahana hore ke tlo ngola seratswana sa ka ka Simon Nkoli,' ka nka qeto. 'O thusitse lelapa la rona, ke ka hoo ke nahanang hore le nna ke mohale wa ka!'	Mophethi wa pale o ile a nka qeto ya ho ngola seratswana sa hae ka <b>mang</b> ? Ke ithuta mona hore o ile a nka qeto ya ho ngola ka mohale wa ntate wa hae e leng Simon Nkoli!
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Mohale wa mophethi wa pale e, e ne e le mang qalong ya pale?	Mophethi wa pale o itse yena ha a na mohale.
Mophethi wa pale o ile a nka qeto ya ho ngola seratswana sa hae ka mang?	O ile a nka qeto ya ho ngola ka Simon Nkoli.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Ntate wa mophethi wa pale e a ile a mmolella ka Simon Nkoli	<ul style="list-style-type: none"> <li>Hobane Simon Nkoli ke mohale.</li> <li>Hobane o ne a batla hore a ithute ka Simon Nkoli.</li> <li>Hobane mophethi wa pale o ne a tlameha ho ngola serapa ka mohale empa o ne a sena yena.</li> <li>Mohlomong o ne a batla ho ruta mophethi wa pale ka moo Simon Nkoli a lwanetseng ditokelo tsa botho tse lekanang.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

**DIHLOPHA:** \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Laboraro



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

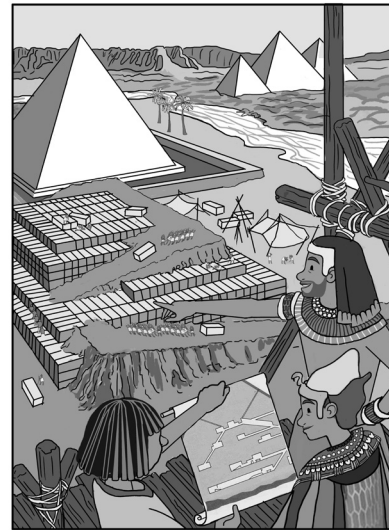
### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

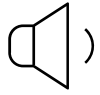
- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - mmuso
  - ipelaetsa
  - hloka toka

Raeme kapa pina	Diketso
Nalane ya ka! Nalane yaka!	<i>Ipetse sefubeng</i>
Nalane ya ka, ke lefa	
Nalane ya ka e nthuta tse latelang	
Ke mang, ke tswa kae, ebile ke ya kae	<i>Supa morao, o be o supe pele</i>
Ke motlotlo ka Nalane ya ka	<i>Bua o bontsha ho ba motlotlo</i>

### HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebeta ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hloko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.





## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Boikgopotso Ba Medumo, Hoarola Le Ho Kopanya

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ntshw**
- 2 Qapodisa lentswe: **ntshwere**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**ntshw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntshw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**e**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntshwela**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**ntshw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/  
= **ntshwela**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntshwe**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**la**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**ntshwe**/-/**la**/ = **ntshwela**

#### SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **mptjh**
- 2 Qapodisa lentswe: **mptjhane**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**mptjh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**a**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**n**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bone lentsweng? /**e**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**mptjh**/-/**a**/-/**n**/-/**e**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **mptjhane**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**mptjh**/-/**a**/-/**n**/-/**e**/  
= **mptjhane**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**mptjha**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ne**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**mptjha**/-/**ne**/  
= **mptjhane**

#### SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **ntshw**, **mptjh**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-2 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:

- 1 **ntshwantsha**
  - 2 **ntshwela**
  - 3 **ntshwanela**
  - 4 **ntshwere**
  - 5 **ntshwarela**
  - 6 **ntshwetsa**
  - 7 **mptjhe**
  - 8 **mptjhane**
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

#### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

---



### Mongolo:

Metsotso e 15

#### Ngola (di)tlhaku / mantswe / dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntshw, mptjh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.



 n. t. s. h. w . . . . .

 m. p. t. j. h . . . . .

 ntshwantsha

 ntshwela

 ntshwanela

 ntshwere

 ntshwarela

 ntshwetsa

 mptjhe

 mptjhane

 leshweshwe sena se a



*ntshwanela.*



*Mptjhe ke nonyana e lebelo.*

**LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG**

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

Polelo: \_\_\_\_\_

**Ngodiso:**

Metsotso e 30

**Ho patlalatsa le ho hlahisa**

**SEHLOOHO:** Botsa motho e moholo ka mokgwa wa dipuisano lelapeng la heno ho utlwa hore na sekolo se ne se le jwang ka nako ya hae. Ebe, o ngola diratswana tse pedi ka dipuisano tseo.

**MOSEBETSI:** Rala, o ngole, o hlophise mme o be o phatlalatse pale ya hao e nyane ba diratswana tse pedi (bonyane ba dipolelo tse 12)

**FOREIMI YA HO NGOLA:****Seratswana sa 1**

Ke bile le dipuisano le...

O kene sekolo...*(neng le hokae?)*

O nahana sekolo se ne se le...hobane...*(re bolelle hore motho enwa o nahana eng ka sekolo ka dipolelo tse 2-4)*

Ka kakaretso, sekolo se ne se le...

**Seratswana sa 2**

Dipuisanong tsaka, ke ithutile...

Sekolo se ne se tshwana le jwale hobane...

Sekolo se ne se fapane le jwale hobane...

Ntho e kgahlang ka ho fetisisa eo ke e fumaneng ka dipuisano tsaka ke hore...

**BOITOKISO:** Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

**BONTSHA KA HO ETSA TSAMAIISO YA HO PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)**

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha ba sebedisitse lanane la ho hlophisa mothalo wa bona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tילו bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baithuti ka moo o ngolang hape o kenya sehlooho le letsatsi.

**BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)**

- 1 Efa baithuti dibuka tsa ho ngolla ditlhakiso.
- 2 Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: **Dipuisano tsaka le...**

- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti ba na le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang
- 6 Ha ho kgoneha, dumella baithuti ho nka mangolo ho ya le ona haem me ba fe motho eo ba ngolletseng. Hona ho thusa ka ho fa mongolo moelelo.

**BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA.**

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba se ngotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone hob ala se ngotsweng ke ba bang.

23 Jšitoe 2020

Dipuisano tsaka le nkgono

Ke ile ka ba le puisano le nkgono wa ka. O hene seholo Italy. O gadile seholo a le dilemo tse hlano. O ne a nahana hore seholo se monate hobane o ne a rata ho ithuta dintso tse ntjha. Jhuto eo a neng a e rata ka ho fetisisa e ne e le dipalo. O na le bokgoni bo botle ba dipalo. Ho feta feta moo, ho ya seholong ho ne ho mo thabisa.

Puisanong ya ka le nkgono, ke ithutile hore bana ba banana ba ne ba dumelletswa ho hena seholo ho fihlela ba ba dilemo tse 10.

Seholo se ne se sa tokwane le hona juale hobane banana ba se ba dumelletswa ho hena seholo ebile ba tokwarwa ka tsela e tokwanang le ya bashanyana.

Utho e kgakhlisang ka ho fetisisa eo ke e fumaneng puisanong ya ka le nkgono ke hore o ne a tlameha ho tsamaya dikilomitara tse 15 ho ya seholong hoseng ho hong le ho hong hobane batswadi ba hae ba ne ba sa kgone ho lefella bese. Ke ne ke nahana hore ka o ne o dula Italy o ne o ruile.





## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

---

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshibetsola ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phetoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labone



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Fapanyetsano Ya Ditlhaku

#### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tllilo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **ntshwela, ntshwere**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **ntshwela, ntshwere**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /la/ le /re/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

#### SEO RE SE ETSANG...

##### KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **tshwara, tshwaya**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **tshwara, tshwaya**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

##### KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **tshwela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **qhwela, nqhwela, ntwela, tshwela**

#### SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentse lena tlapangolong: **tjhwatlile**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, ba ntse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tllilo ngola lentse le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **tjhwatlhile, nnile, tlile, nkile, mphile, ntsipile, nkgwathile**



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Padiso Ya Bobedi

#### MAANO A HO BALA: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p><b>Mohale ya bitswang Simon Nkoli</b></p> <p>Titjhere wa ka o ile a re bolella hore re ngole seratswana ka bahale ba rona. Mantsiboyeng ao, ke ne ke dutse setulong ka thoko ho tafole ha ntate a ntse a pheha dijo tsa mantsiboya. 'Mohale wa hao ke mang?' Ka mmotsa. 'Ha ke nahane hore ke na le yena,' ka ipolela.</p>	<p>Ke <b>hopola</b> hore mohale wa ntate wa mophethi wa pale ke Simon Nkoli.</p>
<p>'Nna mohale wa ka ke Simon Nkoli. Na ebe nkile ka o bolella ka yena?' ntate a botsa.</p> <p>Ke ile ka tsitsinya hlooho. Ha ke so ka ke utlwela ka Simon Nkoli.</p>	
<p>'Simon Nkoli o hlaketse hona mona Soweto.' Ho rialo Ntate.</p> <p>'Simon e ne e mohanyetsi ya kgahlanong le khethollo ya mmala. O lwanetse ditokelo tsa rona batho ba batsho – hore re fumane thuto, re sebetse, re be re dule moo re batlang teng.'</p> <p>'Oho, jwaloka Nelson Mandela?' Ka botsa. Re ithutile ka mopesidente Nelson Mandela sekolong, feela e seng Simon Nkoli. Ke a ipotsa hobaneng mohale wa ntate e le Simon Nkoli ho ena le Nelson Mandela.</p>	<p><b>Hobaneng</b> Simon Nkoli e le mohale wa ntate wa mophethi wa pale ena? Ke nahana hore ke hobane e ne e le moitseki a lwanetseng ho lekana ha ditokelo tsa batho.</p>
<p>'Ka mantswe a mang, Simon Nkoli o ne a tshwana le Nelson Mandela,' ho hlalosa Ntate. 'Ka bobedi ba lwanne kgahlanong le khethollo ya morabe. Ka bobedi ba ne ba dumela ntweng ya ditokelo tsa rona ke kahoo ba ileng ba iphumana ba le tjhankaneng.'</p> <p>'Hobaneng ba ile ba ya tjhankaneng?' ka botsa. 'Ho na le ntho e phoso eo ba ileng ba e etsa?'</p> <p>'Tjhe, ha ho phoso eo ba ileng ba e etsa,' ntate a ntiisetsa. 'Empa ka nako tsa kgethollo ya morabe (Apartheid), maponesa a ile a tshwara a ba a kwalla batho ba neng ba ipelaetsa le ho buwa ka kgethollo ya morabe Afrika Borwa.' A rialo.</p> <p>'Jwale ba ne ba fapane jwang?' ka botsa. Ho fihlela ha jwale, ho ne ho utlwahala eka Nelson Mandela le Simon Nkoli ba ne ba tshwana.</p>	<p>Simon Nkoli le Nelson Mandela ba ne ba tshwana <b>jwang?</b> Ke ithuta mona hore ka bobedi ba lwanne kgahlanong le kgethollo ya morabe/ mmala. Ebile ba ile ba kwallwa tjhankaneng!</p>



Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>‘Simon Nkoli o ne a sa lwanele feela kgethollo ya morabe/mmala – o ne a lwanela le ditokelo tsa MaAfrika Borwa kaofela tsa ho rata le ho aha malapa a bona ka tsela e nngwe le e nngwe eo ba ikgethelang yona.’ Ntate a tswela pele.</p> <p>‘O bolela jwang?’ ka botsa ke ferekane hanyenyane</p> <p>‘Simon Nkoli ha a lwanela kgethollo ya morabe/ mmala feela. O ile a lwanela ditokelo tsa botho tse lekanang bakeng sa bohle. O ne a lwana ntwala tse pedi. O ne a lwanela nna le Papa wa hao – o ne a lwanela ditokelo tsa rona batho ba batsho le ditokelo tsa rona tsa hoba mmoho.’</p> <p>‘O bolela hore, ho ne ho na le nako eo wena le Papa le ne le sa dumellwa ho ba mmoho?’ ka botsa. Metswalle ya ka e mengata ha e na bontate ba babedi jwalo ka nna, empa ha ho mohlang nkileng ka nahana ka yona pele ho mona.</p>	<p>Simon Nkoli le Nelson Mandela ba ne ba fapane ka tsela e <b>jwang</b>? Simon Nkoli o lwanne kgahlanong le kgethollo ya morabe le ditokelo tsa batho tsa ho rata le ho aha malapa a bona ka tsela tse fapaneng.</p>
<p>‘Ke nnete,’ ho rialo ntate. ‘Ka lehlohonolo, ha kgethollo ya morabe e fela, mmuso wa rona o motjha o ile wa etsa melao ho netefatsa ditokelo tse lekanang tsa botho. Re dula ho enngwe ya dinaha tse mmalwa moo ho nang le melao e o tshireletsang, ho sa tsotellehe morabe wa hao, bodumedi ba hao, kapa hore na o kgetha ho nyala mang.’</p>	<p><b>Ke eng</b> e ikgethileng ka melao ya Afrika Borwa? Melao e tshireletsang batho ho sa tsotellehe morabe, bodumedi, le hore na o kgetha ho nyala mang. Sena se fapane le dinaha tse ding lefatsheng.</p>
<p>‘Empa,’ ho rialo Papa, ‘Ntse re tlamehile hore re lokela ho ba hlokolosi haholwanyane. Le hona mona Afrika Borwa, ho ntse ho na le batho ba re bitsang mabitso a mabe, kapa ba batlang ho re utlwisa bohloko,’ a hlalosa. ‘Ha se motho e mong le e mong a dumelang ho lekana ho bohle. Ntse re hloka bahale ba tshwanang le bo Nelson Mandela, Simon Nkoli le Charlotte Maxeke, ya lwanetseng ditokelo tsa basadi ba batsho.’</p>	<p><b>Hobaneng</b> ba lelapa la mophethi wa pale ba tlameha ho ba hlokolosi haholwanyane? Hobane ho na le batho ba ntseng ba sa dumele tekanong ya bohle.</p>
<p>Ntate o ile a ntsha ditshwantso tse ding tsa kgale. ‘Senepe sena ke sa Simon Nkoli le President Mandela,’ a rialo a bososela. ‘Mona ke nna le Papa re na le Simon!’ Ntate o ile a mpha ditshwantsho tseo, yaba ke sebedisa setala ho di manamisa sehatsetsing sa rona.</p> <p>‘Ke tshepa hore ditshwantsho tsena di tla re hopotsa hore re se ke ra nahana hore ho nepahetse ho tshwara batho jwalo ka ha ekare ba tlase – ho sa tsotellehe lebaka,’ ho rialo Ntate wa ka, a sebedisa lentswe la hae le tebileng haholo.</p>	<p><b>Ke neng</b> o lokelang ho tshwara batho ba bang ekare ba tlase? Ke bala mona hore, ho ya ka ntate wa mophethi wa pale, ha ho na mohlang ho nepahetseng.</p>

BEKE 8

<b>Seratswana</b>	<b>Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)</b>
Ke ile ka sheba dinepe tseo, ke nahana ka moo bophelo bo ne bo le ka teng ho ntate wa ka ha a sa le monyenyanane.	Mophethi wa pale ena o ithutile <b>eng</b> e neng e fapane ka ntate wa hae ha a ne a le monyenyanane? O ithutile hore ntate wa hae o ne a sena ditokelo tsa botho tse lekanang le tsa batho ba bang.
Ke ile ka ntsha buka ya ka e ngollang. 'Ke nahana hore ke tlo ngola seratswana sa ka ka Simon Nkoli,' ka nka qeto. 'O thusitse lelapa la rona, ke ka hoo ke nahanang hore le nna ke mohale wa ka!'	<b>Hobaneng</b> mophethi wa pale a ile a nka qeto ya ho ngola seratswana sa hae ka Simon Nkoli? Oho, hobane Simon Nkoli o thusitse ho lwanela ditokelo tse lekanang.
<b>Dipotso tsa tlhakisetso</b>	<b>Dikarabo tse lebelletsweng</b>
Simon Nkoli le Nelson Mandela ba ne ba tshwana ka tsela e jwang?	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ka bobedi ba lwantsetse tokoloho.</li> <li>• Ka bobedi ba ile ba ya tjhankaneng ka baka la ditumelo tsa bona.</li> <li>• Ka bobedi ba ile ba bua kgahlanong le kgethollo ya mmala/merabe.</li> </ul>
Simon Nkoli le Nelson Mandela ba ne ba fapane jwang?	Simon Nkoli o ile a lwanela hape hore batho ba kgone ho rata le ho aha malapa a bona ka tsela e nngwe le enngwe eo ba ikgethetseng yona.
<b>Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo</b>	<b>Dikarabo tse lebelletsweng</b>
Hobaneng mophethi paleng a nka qeto ya ho ngola serapa sa hae ka Simon Nkoli	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Hobane mohale wa Ntate wa hae e ne e le Simon Nkoli, hape o ne a sena mohale eo e leng wa hae.</li> <li>• Hobane Simon Nkoli o thusitse lelapa la mophethi.</li> <li>• Hobane o ile a nka qeto ya hore Simon Nkoli ke mohale wa hae kamora hoba Ntate wa hae a mmolelle ka yena.</li> </ul>



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

# Labohlano



## Mesebetsi Ya Molomo

Metsotso e 15

### TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - hlahlela
  - teronko
  - ho bua maikutlo

Raeme kapa pina	Diketso
Nalane ya ka! Nalane yaka!	<i>Ipetse sefubeng</i>
Nalane ya ka, ke lefa	
Nalane ya ka e nthuta tse latelang	
Ke mang, ke tswa kae, ebile ke ya kae	<i>Supa morao, o be o supe pele</i>
Ke motlotlo ka Nalane ya ka	<i>Bua o bontsha ho ba motlotlo</i>

### PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong  
Pale ena e mabapi le...  
Ntho e le nngwe eo ke e ratileng ka pale ena ke...  
Mohale waka ke...hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.



## Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

### Popo Ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

oe	oi	ee
a	m	e
aa	oo	nth
f	i	s
tshw	ntshw	nkgw
o	l	u
ntsh	tjhw	mptjh
d	h	n

### BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangolong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

### SEO KE SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangolong.

### LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: \_\_\_\_\_

Mantswe: \_\_\_\_\_

vv



## Ho Bala Ka Kopanelo:

Metsotso e 15

### Diketsahalo Kamora Ho Bala

#### MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

#### NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletsweng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona.

#### MOHALE YA BITSWANG SIMON NKOLI

- 1 Simon Nkoli o tswaletswe kae?  
*O tswaletswe...*
- 2 Simon Nkoli o lwanetse eng?  
*Simon Nkoli o lwanetse...*
- 3 Ke ntho efe e le nngwe e tshwanang ka Simon Nkoli le Nelson Mandela?  
*Ka bobedi...*

#### MOHALE YA BITSWANG SIMON NKOLI

- 1 Simon Nkoli o tswaletswe kae?  
*O tswaletswe Soweto.*
- 2 Simon Nkoli o lwanetse eng?  
*Simon Nkoli o lwanetse teka-tekano ya ditokelo.*
- 3 Ke ntho efe e le nngwe e tshwanang ka Simon Nkoli le Nelson Mandela?  
*Ka bobedi ba lwanne kgahlano le apartheid / ba buile kgahlano le kgethollo ya mmala / a ile teronkong ka baka la seo ba dumelang ho sona.*



## Ho Bala Ka Tataiso Ya Sehlopha

Metsotso e 30

### DIHLOPHA: \_\_\_\_\_

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.



## Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane ( EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

*Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.*